T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEK EBEVEYNLE VE İKİ EBEVEYNLE YAŞAYAN ERGENLERİN ÖZNEL İYİ OLUŞUNA GÖRE OKULDA ÖZNEL İYİ OLUŞ VE ARKADAŞA BAĞLANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

BEYZA ŞANAL GÜNGÖR
17736013

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. FULYA YÜKSEL ŞAHİN

İSTANBUL
2020

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEK EBEVEYNLE VE İKİ EBEVEYNLE YAŞAYAN ERGENLERİN ÖZNEL İYİ OLUŞUNA GÖRE OKULDA ÖZNEL İYİ OLUŞ VE ARKADAŞA BAĞLANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

BEYZA ŞANAL GÜNGÖR
17736013
ORCID NO: 0000-0002-8016-9660

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. FULYA YÜKSEL ŞAHİN

İSTANBUL
2020

ÖZ

TEK EBEVEYNLE VE İKİ EBEVEYNLE YAŞAYAN ERGENLERİN ÖZNEL İYİ OLUŞUNA GÖRE OKULDA ÖZNEL İYİ OLUŞ VE ARKADAŞA BAĞLANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Beyza Şanal Güngör

Haziran, 2020

Araştırmada, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine, cinsiyete, algılanan anne-baba tutumlarına ve ekonomik gelire göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma, betimsel ve nedensel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu 519 ergen oluşturmuştur. Araştırmada gerekli verileri elde etmek için, "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği", "Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği", "Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS21 Paket Programı'ndan yararlanılmıştır. Araştırmada, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine, cinsiyete, algılanan anne-baba tutumlarına ve ekonomik gelire göre okulda öznel iyi oluş (okul doyumu ve okulda duygu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/korkulu) düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği belirleyebilmede MANOVA-Wilks Lambda(λ) Testinden ve MANOVA Pillai's Trace Testinden yararlanılmıştır. ANOVA Testinin anlamlı çıkması sonucunda, bu farkın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi için Schefee Testi, Dunn-Sidak Testi ve t-testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda öznel iyi oluş puan ortalamasının, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Tek ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin güvenli bağlanma puan ortalamasının tek ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Cinsiyete göre kız ergenlerin okul doyumu puan ortalamasının, erkek ergenlerin puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre kız ergenlerin güvenli bağlanma puan ortalamasının erkek ergenlerin puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Anne ve baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluş puan ortalamasının, anne ve baba tutumu otoriter olan ergenlerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Ekonomik gelire göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Ebeveyn, Öznel İyi Oluş, Okulda Öznel İyi Oluş, Arkadaşa Bağlanma.

ABSTRACT

EXAMINATION OF SUBJECTIVE WELL-BEING AT SCHOOL AND PEER ATTACHMENT LEVELS AMONG ADOLESCENTS LIVING WITH ONE OR BOTH OF THEIR PARENTS ACCORDING TO THEIR SUBJECTIVE WELL-BEING

Beyza Şanal Güngör
June, 2020

This study examines whether the subjective well-being at school and peer attachment levels significantly differ among adolescents living with one or both of their parents according to their subjective well-being, the adult they live with if their parents are separate, gender, parental attitudes, and economic income. The study group consists of 519 adolescents. The "Adolescent Subjective Well-Being Scale", the "Brief Adolescents' Subjective Well-Being in School Scale", "Peer Attachment Scale for Adolescents" and a "Personal Information Form" were used to obtain the data. MANOVA-Wilks Lambda(λ) Test and MANOVA Pillai's Trace Test were employed for data analysis. When ANOVA Test produced significant results, then Scheffe Test, Dunn-Sidak and t-test were applied to identify the groups with difference. The study results showed that the adolescents with high subjective well-being who live with one or both of their parents had mean scores for subjective well-being at school which were significantly higher than those adolescents with low subjective well-being living with one or both of their parents. The secure attachment mean scores of adolescents with high subjective well-being who live with one or both of their parents were found to be significantly higher than the mean scores of those with low subjective well-being living with one or both of their parents. The mean scores of subjective well-being at school and peer attachment do not significantly differ among adolescents according to the adult they live with if their parents are separate. According to gender, female adolescents were found to have a significantly higher mean score of school satisfaction than that of male adolescents. Also, female adolescents were found to have a significantly higher mean score of secure attachment when compared to male adolescents. Adolescents whose parents display democratic attitudes were found to have a significantly higher mean score of subjective well-being at school when compared to the adolescents whose parents have authoritarian attitudes. It was also found that the mean scores of subjective well-being at school and peer attachment do not significantly differ according to economic income.

Keywords: Adolescent, Parent, Subjective Well-Being, Subjective Well-Being at School, Peer Attachment.

ÖN SÖZ

Öncelikle tez yazım sürecim boyunca ilgi ve desteğiyle her zaman yanımda olan, sabrı, güler yüzü ve anlayışıyla bu süreci en güzel şekilde geçirmemi sağlayan, sevgisini daima hissettiğim, hem öğretmenim hem tez danışmanım olması fırsatını yakaladığım, benim daimi örneğim kıymetli Prof. Dr. Fulya Yüksel-Şahin'e tüm kalbimle teşekkürlerimi sunmak isterim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübeleriyle bize yol gösteren, öğrencileri olduğum için kendimi çok şanslı hissettiğim Prof. Dr. Mehmet Engin Deniz'e, Doç. Dr. Şerife Gonca Zeren'e, Prof. Dr. Ali Eryılmaz'a ve Doç. Dr. Nermin Çiftçi Arıdağ'a tüm emekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Yaşamım boyunca beni güzellikler içinde büyüten, sonsuz sevgi ve ilgiyle yetiştiren ve destekleriyle her zaman yanımda olan kıymetli anneme ve babama, biricik kardeşime canı gönülden teşekkür ederim. Hayatımdaki her anı varlığıyla güzelleştiren, sevgi, ilgi ve merhametiyle bana hep destek olan kıymetli eşim ve hayat ortağım Ali Güngör'e çok teşekkkür ederim. İyi ki varsınız ve benim ailemsiniz…

İstanbul; Haziran, 2020 Beyza Şanal-Güngör

İÇİNDEKİLER

ÖZ ii
ABSTRACT iii
ÖN SÖZ iv
İÇİNDEKİLER v
TABLOLAR LİSTESİ ix
KISALTMALAR xi
1. GİRİŞ 1
1.1. Problem 9
1.2. Alt Problemler 9
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi 10
1.4. Araştırmanın Sayıltıları 12
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 12
1.6. Tanımlar 12
2. İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMALAR 14
2.1. Aile 14
2.1.1. Ailenin Tanımı ve İşlevi 14
2.1.2. Aile Çeşitleri 15
2.1.3. Tek Ebeveynli Aile 17
2.1.4. Tek Ebeveynli Aile Formları 21
2.1.4.1. Boşanma Nedeniyle Oluşan Tek Ebeveynlik 21
2.1.4.2. Ölüm Nedeniyle Oluşan Tek Ebeveynlik 24
2.1.4.3. Tercih Nedeniyle Oluşan Tek Ebeveynlik 26
2.1.5. Tek Ebeveynlilik İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar 27
2.2. Öznel İyi Oluş 32

2.2.1. Öznel İyi Oluş Kavramı 32
2.2.2. Bazı Demografik Etkenler ve Sosyal Değişkenler Açısından Öznel İyi Oluş 36
2.2.3. Öznel İyi Oluşu Açıklayan Kuramlar 39
2.2.3.1. Uyum Kuramı 39
2.2.3.2. Sabit Nokta Kuramı 40
2.2.3.3. Erek (Telic) Kuramı 40
2.2.3.4. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları 41
2.2.3.5. Etkinlik Kuramı 42
2.2.4. Okulda Öznel İyi Oluş 43
2.2.5. Öznel İyi Oluşla İlgili Araştırmalar 45
2.3. Bağlanma 51
2.3.1. Bağlanma Kavramı 51
2.3.2. Bağlanma Kavramına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar 52
2.3.3. Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma 57
2.3.3.1. Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Bağlanma 57
2.3.3.2. Ergenlik Döneminde Bağlanma 61
2.3.3.3. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma 63
2.3.4. Bağlanma İle İlgili Araştırmalar 64
3. YÖNTEM 70
3.1. Araştırmanın Modeli 70
3.2. Evren ve Örneklem 70
3.3. Veri Toplama Araçları 72
3.3.1. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EÖÖ) 72
3.3.1.1. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin (EÖÖ) Geçerlik ve Güvenirliği 72
3.3.2. Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği 73

3.3.2.1. Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği 74
3.3.3. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği 75
3.3.3.1. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği 75
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu 76
3.4. İşlem Yolu 76
3.5. Verilerin Analizi 77
4. BULGULAR 79
4.1. Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular 86
4.2. Anne Baba Ayrıysa, Yanında Kalınan Yetişkine (Anne/Baba/Akraba) Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular 91
4.3. Cinsiyete Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular 93
4.4. Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular 95
4.5. Ekonomik Gelire Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular 101
5. TARTIŞMA VE YORUM 103
5.1. Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu 103
5.2. Anne Baba Ayrıysa Yanında Kalınan Yetişkine Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu 106
5.3. Cinsiyete Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu 108

5.4. Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu 110

5.5. Ekonomik Gelire Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu 113

6. VARGI VE ÖNERİLER 116

KAYNAKÇA 121

EKLER..... 143

ÖZ GEÇMİŞ..... 151

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Ülkelere Göre İki Ebeveynli ve Tek Ebeveynli Hane Oranları 18

Tablo 2: Ölüm Nedeniyle Oluşan Tek Ebeveynli Aileler 25

Tablo 3: Çocuklarda Bağlanma Stilleri ve Görülen Davranışlar 55

Tablo 4: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı 71

Tablo 5: Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği Skewness ve Kurtosis Değerleri 79

Tablo 6: Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Box's M Testi 80

Tablo 7: Tüm Alt Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri 82

Tablo 8: Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları 86

Tablo 9: Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Schefee Testi Sonuçları 88

Tablo 10: Yanında Kalınan Yetişkine (Anne/Baba/Akraba) Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları 92

Tablo 11: Cinsiyete Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları 93

Tablo 12: Cinsiyete Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluşa (Okulda Duygu ve Okul Doyumu) ve Arkadaşa Bağlanmaya (Güvenli ve Kaçınan) İlişkin t-Testi Sonuçları 95

Tablo 13: Anne Tutumlarına Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları 96

Tablo 14: Baba Tutumlarına Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları 97

Tablo 15: Ergenlerin Anne ve Baba Tutumlarına Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Schefee Testi Sonuçları İle Dunn-Sidak Testi Sonuçları..... 99

Tablo 16: Ekonomik Gelire Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları 101

Tablo 17: Özet Vargı Tablosu..... 118

KISALTMALAR

Akt. :Aktaran
ASAGEM :T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
Diğ. :Diğerleri
EUROSTAT :Avrupa Birliği İstatistik Ofisi
EÖÖ :Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği
OECD :İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
TAYA :Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması
TDK :Türk Dil Kurum
TÜİK :Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

Toplumun en temel birimi olarak kabul edilen aile kurumu, insanların yaşamlarını biçimlendiren ilk sosyal çevredir. Kültürel değerlerin korunması ve aktarılmasında insanın bir birey olarak içerisinde doğduğu ve yaşamını sürdürdüğü aile ortamının büyük bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2018, 40). Aile kurumunun tüm toplumlarda tarihsel süreç boyunca yer alması ve toplumdan topluma kuşaktan kuşağa değişimlere uğraması nedeniyle genellenebilir bir aile tanımının ortaya konulamamaktadır. Aileyle ilgili birçok farklı tanım yapılmış olduğu ve bu tanımlarının bazılarının ailenin yapısı, bazılarının ise ailenin işlevleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Sağlam, 2011). Güncel Türkçe Sözlük'e (TDK, [24.04.2020]) göre aile, evlilik ve kan bağına dayılı olan eşler, çocuklar ve kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplumun en küçük birimidir. Tan (2000), aileyi pek çok biyolojik, psikolojik ve sosyolojik ihtiyaca cevap veren temel bir sosyal kurum olarak tanımlamaktadır. Yine başka yazarlarca da ailenin, insanın birincil toplumsallaştığı kurum olarak sevgi ve sosyal güvenlik ihtiyacının sağlandığı yer şeklinde açıklanmakta olduğu görülmektedir (Canatan, Yıldırım, 2018, 54; Gladding, 2015, 3; Kır, 2011; Onur, 2011, 138; Zeybekoğlu Dündar, 2018, 40). Aile, çiftler arası ilişkinin ve neslin devamının yasal dayanağı, sosyalleşme ve temel gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılandığı yer olma özellikleriyle toplumsal yapının vazgeçilmez bir unsuru olarak görülmektedir (Acar, 2013). Bireylerin hayatlarından doyum sağlamaları ve bulundukları toplumda sağlıklı bir birey olarak yetişmeleri öncelikle kendi aileleri temelinde sağlanmaktadır (Nazlı, 2016, 16).

Aile, dinamik bir kurum olarak (Karaca Aydın, 2019) içerisinde bulunduğu toplumun kültürel ve toplumsal değişimlerinden de etkilenmektedir (Onur, 2011,138). Sosyal ve tarihsel bir olgu olan aile kurumu sosyal bütünün bir parçası olarak tarih boyunca yaşanan çeşitli değişimlere bağlı olarak işlev ve yapı olarak farklılıklar geçirmiştir (ASAGEM, 2010, 113; Atila Demir, Genç Çelebi, 2017). Sosyal koşullar ve ekonomik nedenlere bağlı olarak zaman içerisinde aile kurumu yeni yapılara dönüşmüş ve değişmiştir (Gladding, 2015, 6). Geleneksel geniş aile yapısındaki

çözülmeler çekirdek aile yapılarının oluşumuna zemin hazırlarken çekirdek ailelerdeki çözülmelerle birlikte de tek ebeveynli aileler daha sık görülmeye başlanmıştır (Karaca Aydın, 2019). Son 50 yılda özellikle aile yapısında meydana değişime bağlı olarak, çeşitli sebeplerle oluşan tek ebeveynli aile oranlarında da ciddi bir artışın yaşandığı görülmektedir (Coşan, 2018). Tek ebeveynli aile, anne veya babanın ebeveyn olarak çocuğun bakımından tek başına sorumlu olduğu ailelerdir. Boşanma, tercih ve ölüm, tek ebeveynli ailelerin en sık karşılaşılan oluşum nedenlerindendir (Aydıner Boylu, Öztop, 2013). Tek ebeveynli ailelerde, çocuğun bakım ve ihtiyaçlarını, ev düzeni gibi temel sorumlulukları tek bir yetişkin üstlenmektedir. Bu durum tek ebeveyne daha fazla sorumluluk ve yeni sorunlar getirebilmektedir (TAYA, 2011, 136). Günlük yaşamlarını etkileyen kayıp ya da stres durumları nedeniyle tek ebeveynli ailelerin yaşadıkları kaygı düzeyleri ve aile içi yaşamları diğer aile çeşitlerine göre daha karmaşıktır. Tek ebeveynli ailelerin yaşadıkları ekonomik sıkıntılar, iki ebeveynli ailelere kıyasla daha fazladır (Rober, 2010). Yine tek ebeveynli ailelerin büyük çoğunluğu toplumsal onaylanmama durumuyla da karşı karşıya gelebilmektedir. Bununla birlikte modern toplumlarda geçmişe kıyasla bu durumun etkisini nispeten kaybettiği gözlemlenmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2018, 53).

Tek ebeveynli ailelerin çocukları, sosyal hayatlarında akranlarına göre farklı olumsuz yaşam deneyimleri geçirebilmekte; sosyal hayatın içerisinde aile, okul ve çevreleri ile etkileşimlerinde problemler yaşayabilmektedir (Bedel, Işık, 2015). Boşanma ve ölüm nedeniyle oluşan tek ebeveynli ailelerde, çocukların benlik kavramının olumsuz etkilendiği ve bu durumun davranış bozuklukları görülme sıklığını arttırdığı tespit edilmiştir (Hamama, Ronen Shenhav, 2012).

Dünyada ve Türkiye'de yapılmış olan çeşitli araştırmalarda; tek ebeveynli ailelerdeki çocukların babalarından daha az düzeyde kontrol, ceza ve destek gördükleri, aile ortamında daha fazla özerkliğe sahip oldukları, hane halkı sorumluluğunu aldıkları ve kardeşlerle çatışma yaşadıkları (Amato, 1987); özellikle okul öncesi dönemde çocukların sosyal ortamdan uzaklaştıkları, sürekli korku ve tedirginlik yaşadıkları, kekeleme ve alt ıslatma gibi davranış sorunları sergiledikleri (Er, Bartan, 2019); stres ve ebeveyn tutumlarının otokontrol düzeyleri üzerinde etkili olduğu (In Young, Ja Sook, Ja Ok, 2018) açıklanmaktadır. Ebeveynini ölüm nedeniyle kaybetmiş olan çocukların, ebeveynleri boşanmış olan çocuklara göre daha yüksek düzeyde kaygı ve

depresyon yaşadıkları (Toros, Gamsız Bilgin, 2003); boşanmış ebeveyn çocuklarının, boşanmamış ebeveyn çocuklarına göre akademik başarılarının (Karakuş, 2003; Storksen ve diğ., 2006; Uşaklı, 2013), öz saygı ve atılganlık düzeylerinin (Demirbilek, Otrar, 2013), genel yaşam doyumlarının (Bedel, Işık, 2015) daha yüksek olduğu; güvenli ve güvensiz bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı (Cebeci, 2009) görülmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında ise boşanmış ebeveynlere sahip olan kızların ergenlik döneminde depresif belirtiler geliştirmekte erkeklere göre daha yüksek oranda risk altında bulunduğu (Oldehinkel ve diğ., 2008); erkeklerin kızlardan daha yüksek öznel iyi oluş düzeyine sahip olduğu (Storksen ve diğ., 2006) araştırmalarda yer almaktadır.

Tek ebeveynli aile olmanın toplumun genel olumsuz yargısından ziyade olumlu yönleri de mevcuttur. Alan yazında, tek ebeveynli ailelerin güçlü yanlarının, karşılaştıkları güçlüklere göre daha az ele alındığı görülmektedir. Toplumsal anlamda ideal görülen iki ebeveynli aileye yönelik bir vurgudan kaynaklandığı düşünülen bu durum nedeniyle iki ebeveynli aileler dışında oluşmuş bu aile çeşidi kusurlu olarak algılanabilmekte ve bu nedenle potansiyel güçleri önemsizleştirilebilmektedir (Richards, Schmiege, 1993). Tek ebeveynli aileler esnek rol ve kurallara sahip olma, demokratik olma, ihtiyaç duyulan kaynak ve koşulların sağlanmasında üretken olma (Gladding, 2015, 93) gibi özelliklere sahip olmakla birlikte diğer aile türlerindeki çocuk ve ergenlere göre daha yüksek düzeyde özerklik bildirdikleri (Amato, 1987) görülmektedir.

Tarihsel süreç boyunca varlığını sürdüren aile kurumunun önemli üyelerinden biri olan çocuklar, birçok bilimsel araştırmaya konu olmuş ve çeşitli bağlamlarla olan ilişkileri araştırılmıştır. Alan yazın incelendiğinde, mutluluk ve öznel iyi oluş kavramlarının da bu bağlamlardan biri olduğu görülmektedir.

İyi oluş ve mutluluk kavramları incelendiğinde, mutluluğun tek bir kaynağının olmadığı ve birçok farklı değişkenin mutluluk üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir (Deiner, 2013). İnsan mutluluğunun kaynağı ve iyi oluşla ilişkili etmenler araştırılırken iyi oluş çalışmalarında "öznel iyi oluş" kavramı da öne çıkarak araştırmalarda yerini almıştır (Tuzgöl Dost, 2010). Mutluluk kavramı psikolojide öznel iyi oluş ile açıklanmaktadır (Eryılmaz, 2012a). Öznel iyi oluş, insanların kendi yaşamlarına dair değerlendirmelerini içermektedir. Bilişsel ve duygusal bileşenlerin oluşturduğu bu değerlendirme biçimi, doyumun öznel halini

oluşturmaktadır (Diener, 1994; Diener, Sapyta, Suh, 1998). Öznel iyi oluş, bilişsel düzeyde insanların ailesi, evliliği, kariyeri ya da diğer yaşam alanları ile ilgili belirli tatminkarlıklar ile beslenen yaşam doyumunun (Diener, 1994; Samsari, Soulis, 2019) ve insanların heyecan, ümit, neşe, gurur gibi olumlu ve suçluluk, öfke, kıskançlık gibi olumsuz duygulanımını ifade eden duygularının (Myers, Diener, 1995) toplamı olarak açıklanmaktadır.

Dünyada ve Türkiye'de yapılmış olan çeşitli araştırmalarda öznel iyi oluşun, sosyoekonomik düzey (Deaton, 2008; Deiner, Horwtiz, Emmons, 1985; Deiner, Oishi, 2000, 186; Rask, Åstedt Kurki, Laippala, 2002; Veenhoven, 1991); sosyal ilişkiler (Churchill, Smyth, 2020; Deiner, Seligman, 2002; Froh ve diğ., 2007; Goswami, 2012; Telef, Ergün, 2013); aile yapıları (Rask, Åstedt Kurki, Laippala, 2002); sağlık (Cohen ve diğ., 2003) ve bağlanma stilleri (Pekin, 2017) gibi farklı değişkenlerle ilişkisini açıklayan araştırmaların bulunduğu görülmektedir. Yine cinsiyete göre kadınların öznel iyi oluş düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu (Babalar, 2018; Baysan, Çakıcı Eş, Tezer, 2019; Çivitci, 2009; Nickerson, Nagle, 2004; Nigar, 2014; Okun, Walton Braver, Weir, 1990; Verkuyten, Thijs, 2002), erkeklerin öznel iyi oluş düzeyinin daha yüksek olduğunu (Eryılmaz, Ercan, 2011; Tümkaya, 2011) ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın bulunmadığını (Eryılmaz, Atak, 2011; Nes ve diğ., 2008; Nur Şahin, 2011; Tuzgöl Dost, 2004) ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur. Bununla birlikte aile içi iletişim (Joronen, Åstedt Kurki, 2005; Rask, Åstedt Kurki, Laippala, 2003); motivasyon (Eryılmaz, 2010; Eryılmaz, 2012a); iyimserlik (Eryılmaz, Atak, 2011); ders motivasyonları (Eryılmaz, Aypay, 2011) ve kişilik özellikleri (Doğan, 2013; Reisoğlu, Yazıcı, 2017) gibi farklı birçok değişkenin öznel iyi oluş üzerine olan etkisinin araştırıldığı görülmüştür.

Bireylerin gelişim dönemleri incelendiğinde sahip oldukları öznel iyi oluş düzeylerinin kritik bir öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle bebeklik ve çocukluk dönemleri incelendiğinde, erken çocukluk dönemlerinde ebeveyniyle özdeşim kuran çocukların, öznel iyi oluş düzeyi düşük olan anne babasıyla sağlıklı bir iletişim içerisinde bulunsalar da bu durumun kendi öznel iyi oluşlarını olumsuz etkilediği ortaya konmuştur. Ebeveynlerin verdikleri tüm olumlu tepkiler çocukların dikkatini çekmektedir. Özellikle ebeveynlerin verdikleri olumlu tepkilerin çocukların içe yönelimini azalttığı ve ruh sağlığını olumlu yönde etkilediği görülmüştür

(Atabey, 2017). Gelişim dönemleri içerisinde önemli bir yere sahip olan ergenlik döneminde de yaşanan çeşitli fiziksel ve duygusal değişimler ergen için bazı uyum sorunlarını ortaya çıkarabilmektedir. Bu sorunların ne derece ve nasıl çözüldüğü ise sahip olunan öznel iyi oluş düzeyleriyle ilişkili görülmektedir. Buna göre öznel iyi oluşları düşük olan ergenlerin uyum sorunları yaşama olasılıklarının daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Babalar, 2018).

İnsan yaşamında ergenlik dönemi bireylerin eğitim hayatı ve mesleklere hazırlanma sürecine denk gelmektedir. Dünya genelinde ergenler bu zaman dilimini okullarda geçirmektedir. Okul yaşamı, bağımsızlık kazanma, sağlıklı kimlik gelişimi ve akran ilişkileri kurma sürecinde ergenlerin ilerleyen dönemlerini de etkileyecek tutum ve davranışlara sahip olmasında etkisi bulunmaktadır (Atkinson ve diğ., 1993'ten aktaran Köse, 2015). Ergenlerin okulda görülen çeşitli davranış problemleri ve uyum sorunlarının son dönemde giderek artan bir oranla devam ettiği düşünüldüğünde; karşılaşılan bu sorunların sağlıklı biçimde çözülebilmesi için öğrencilerin okul yaşamlarındaki mutluluk düzeylerinin incelenmesi ve okulda öznel iyi oluş düzeylerinin güçlendirilmesinin gerekliliği ifade edilmektedir (Mcknight, Huebner, Suldo, 2002). Okulda öznel iyi oluş, öğrencilerin okula karşı olumlu tutumları, okul yaşamından zevk alması, öğretmen-öğrenci ilişkileri, akranlarla iletişim (Huebner, Gilman, 2006), olumlu bir akademik benlik kavramı ve okula yönelik yaşanan düşük düzeyde kaygı düzeyi ile tanımlanabilmektedir (Gilman, Huebner, 2003; Hascher 2008; Huebner, 1994; Verkuyten, Thijs, 2002).

Ergenler için arkadaşlık ilişkileri hem sosyal hayatlarında hem okul ortamında büyük bir öneme sahiptir (Atkinson ve diğ. 1993'ten aktaran Köse, 2015). Yalnız kalmamak, sorunlarını paylaşmak ve gerekli konularda fikir danışmak gibi pek çok nedenle insanların yaşamları boyunca arkadaşlık ilişkilerine gereksinim duyduğu ve özellikle ergenlik dönemine gelindiğinde akran ilişkilerinin ve arkadaşa bağlanmanın daha kritik bir önemlilik arz ettiği görülmektedir (Meriç, 1999'dan aktaran Köse, 2015).

Ergenlik dönemi, birçok konuda olduğu gibi bağlanma konusunda da geçiş niteliğine sahiptir (Doğan, 2016). Bağlanma sisteminin temelleri bebeklikte atılmakta ve bireyin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik gibi ilerleyen gelişim dönemleriyle birlikte örüntü oluşturmaktadır (Holmes, 2017, 1). Bu anlamda, çocukluk döneminde anne ve babaya bağlanma baskın olarak yaşanırken ergenlik dönemiyle birlikte arkadaşlık ve

romantik ilişkilere doğru bağlanma sürecine geçişin olduğu belirtilmektedir (Morsünbül, Çok, 2011).

Literatür incelendiğinde bağlanma kavramının 1950'lerin sonlarında İngiliz psikanalist John Bowlby'nin anne bakımı ile çocukların ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi araştırmak üzere yürüttüğü "bağlanma" adı altında yaptığı çalışmalara dayandığı görülmektedir (Cortazar, Herreros, 2010). Bowlby (1973, 114) bağlanmanın önemli görülen insanlara karşı geliştirilen ve güçlü duygusal bağlara dayalı olan "beşikten mezara" insan davranışlarının bütünleyici bir parçası olduğunu belirtmektedir. Bağlanma, ebeveyn ile çocuk ya da birinci bakım veren ile çocuk arasında oluşan ilerleyen yaşam dönemlerinde devamlılığı ve dayanıklılığı olan (Kavlak, Şirin, 2007; Pehlivantürk, 2004) duygusal bağı ifade etmektedir (Güvendeğer Doksat, Demirci Ciftci, 2016; Köse, Çınar, Altınkaynak, 2013; Tok, Öğretir Özçelik, 2018). Bağlanma kuramının temellerini atan John Bowlby araştırmasında ebeveynlerinden ayrı olan çocukların yoğun olarak yaşadığı sorunları açıklamıştır (Cömert, Ögel, 2014). Buna göre bebeklikte emekleme ve hareketlenmeyle beraber ebeveyn ya da bakım verenlerinden bağımsızlaşma çabası, bebek için tehlikelerle bir araya gelme olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Tüm insanlar için ortak olan bu bağımsızlaşma sürecini ele alarak düzenleyen bir sisteme ihtiyaç duyulmuş (Doğan, 2016) ve bağlanma kuramı böylelikle insanların kendileri için değerli gördükleri ebeveyn, eş ya da arkadaşları gibi diğer bireylerle kurdukları güçlü bağları açıklamak üzere temellendirilmiştir (Erözkan, 2011). Bu açıdan bağlanma, insanların hayatta kalabilmek ve yaşamlarına uyum sağlayabilmeleri için çevreleriyle kurdukları iletişimde kendilerine destek olmaktadır (Keklik, 2011).

Bowlby (1980, 97), bireylerin bağlanma sisteminin yakınlık, güvenli sığınak ve güvenli üs olarak üç unsura sahip olduğunu ifade etmektedir. Bağlanma kuramına göre, sevilen biriyle kurulan yakınlık sonucunda oluşan bağlanma sistemi, beklenmedik bir zamanda gelişebilen ayrılma durumu ya da ilişkilere yönelik tehditlerle aktif hale gelerek (Bacon, Richardson, 2001) bireye sıkıntı hali yaşatmaktadır. Sevilen kişiyle yeniden bir araya gelindiğinde bu sistem devre dışı kalmakta ve rahatlama duygusu yeniden yaşanmaktadır (Steele, 2015, 2). Bağlanma figürü bu anlamda birey için güvenli bir üs ve güvenli sığınak işlevi taşımaktadır (Bowlby, 1980, 97). Bağlanma Kuramı, çocukların bebeklikten itibaren bakım verenleri ile olan erken bağlanma ilişkilerini zaman içerisinde aile dışındaki ilişkileri

içinde bir örnek oluşturacak biçimde içselleştirdiğini (Bartholomew, Horowitz, 1991); annenin çocuğun birincil bakım ve duygusal ihtiyaçlarını ayırt edebilmesi ve bunlara olumlu, tutarlı bir şekilde cevap verebilmesi ile çocuğun yaşamı boyunca daha güvenli bağlanma ilişkilerine sahip olabileceğini açıklamaktadır (Cortazar, Herreros, 2010).

John Bowlby'nin temellerini attığı Bağlanma Kuramı, Mary Ainsworth ve arkadaşlarının "yabancı durum deneyi" ile ilerleyen dönemlerde gelişmeye devam etmiştir (Horst, 2011, 132). Yabancı durum deneyinde, anne ve çocuk daha önce bir arada bulunmadıkları laboratuvar ortamına alınmış ve birlikte zaman geçirmişlerdir. Bir süre sonra odaya yabancı birisi gelerek anne ve çocuğa dahil olmuştur. Anne bu aşamadan sonra odadan ayrılmış ve odaya bir süre sonra yeniden geri dönmüştür. Bu deney birden fazla anne-çocukla tekrar edilerek gerçekleştirilmiştir. Yapılan deneyler sonucunda çocukların tepkileri incelenmiş ve anne-çocuk arasında farklı bağlanma stilleri tanımlanmıştır. Bu bağlanma stilleri güvenli bağlanma, kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma olarak açıklanmış, daha sonra dağınık bağlanma adıyla yeni bir bağlanma stili daha aralarına eklenmiştir (Ainsworth, 1978'den aktaran Bacon, Richardson, 2001). Bağlanma ile ilgili ilerleyen dönemlerde yapılan çalışmalara bakıldığında, yetişkinlik dönemi içinde bağlanma süreçlerini ele alarak bu stillerin ilerleyen gelişim evrelerinde de geçerli olabileceğini açıklayan (Main, Kaplan, Cassidy, 1985); bebeklik ve erken çocukluk döneminde oluşan bağlanma sisteminin, yetişkinlik döneminde biyososyal bir süreç olarak partnere yönelik bir bağlanma süreciyle ortaya çıkmakta olduğunu araştıran (Hazan, Shaver, 1987); yetişkinler için bağlanma stillerini dörtlü bağlanma modeli bağlamında geliştiren (Bartholomew, Horowitz, 1991) birçok önemli kuram ile bağlanma konusunun gelişmekte olduğu görülmektedir.

Çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimi açısından güvenli bağlanma stiline sahip olması kendisini stresten uzak tutan kritik bir işleve sahiptir. Çocuğun güvenli bağlanma örüntülerine sahip olabilmesi için bakım verenin çocuğa tutarlı ve sağlam bir şekilde güvenlik, temel bakım, şefkat ve sevgi ihtiyacını sunması gerekmektedir. Güvensiz bağlanma yaşayan çocuklar, hayatlarının ilerleyen dönemlerinde kimlik karmaşası ve kişilik problemleri gibi farklı problemler yaşayabilmektedir (Güvendeğer Doksat, Demirci Ciftci, 2016). Bu anlamda bireyin bebeklik ve çocukluk döneminden itibaren geliştirdiği bağlanma sistemi ergenlik dönemine

gelindiğinde çevresiyle ilişkileri için kendisine bir yapı sunmaktadır (Holmes, 2017, 1). Farklı birçok sorun ile karşı karşıya gelebilen bireyin ergenlik dönemini rahat bir biçimde geçirmesi, yaşanan çocukluk dönemi ile yakından ilişkili olarak görülmektedir. Çocukluk döneminde ebeveynler ile kurulan ilişkinin niteliği, ergenlik dönemine gelindiğinde ergenin arkadaşlık ilişkileri üzerinde önemli bir etki barındırmaktadır (Damarlı, 2006). Ergenlik döneminde, bebeklikte bağlanma figürüne yönelik geliştirilmiş olan güvenli üs işlevi yeniden ortaya çıkarak bağlanma sistemi içerisinde ergenin çevresini keşfetmesinde kendisine destek olmaktadır. Çevreyi keşfetme sürecinde ergenlerin anne ve babasına güvenli bağlanmasıyla birlikte yakın ilişki içerisindeki akran ve partnerleri de bağlanma figürü olarak bu dönemde ağırlıklı biçimde görülmeye başlanmaktadır (Küçüködük, 2015).

Ergenlik çağında bireyler arkadaşlarıyla ailelerinden daha fazla zaman geçirmekte, arkadaşları kendileri için en yakın mahremiyet alanı olarak sosyal ve duygusal desteğin ana kaynağı haline gelmektedir (Furman, Bierman, 1984). Bu dönemde ergenin arkadaşa bağlanma düzeyinin yüksek olması düşük düzeyde akran sorunları ve davranış problemlerinin yaşanmasına katkı sağlamaktadır (Karaşar, Kapçı, 2016). Sağlık akran ilişkileri, ergen için gelişim görevlerini başarılı biçimde yerine getirmesinde kendisine güvenilir bir sosyal çevre imkanı sunmakta; yine ergenin kendini değerli hissedip hissetmediği, benlik algısı ve gelecek planları gibi farklı birçok konuda etkili olabilmektedir. Bu bağlamda ergenlik döneminde bireylerin arkadaşlarına bağlanma stillerini incelemek önemli görülmektedir (Ercan, 2015).

Dünyada ve Türkiye'de bağlanma üzerine yapılmış olan çeşitli araştırmalarda ergenlerin bağlanma stilleri, ebeveyn ve arkadaşa bağlanmalarının birçok faktörle ilişkisinin araştırılmış olduğu görülmektedir. Literatürde ergenlerde bağlanma stilleri ve davranış problemleri (Kochanska, 2001; Wartner ve diğ., 1994); istismar ve bağlanma (Deniz, 2006); bağlanma ve yalnızlık düzeyleri (Karakuş, 2012); bağlanma, depresyon ve saldırganlık düzeyleri (Kahraman, 2015; Kutlu- Samet, 2018); bağlanma ve sosyal kaygı (Yazıcı Çelebi, 2017); bağlanma ve benlik algısı (Yakupoğlu, 2019; öznel iyi oluş ve bağlanma stilleri (Atabil, 2019); cinsiyet ve bağlanma stilleri (Laible, Carlo, Roesch, 2004; Huebner ve diğ., 2005; Ma, Huebner, 2008; Wilkinson, 2008; Günaydın, Yöndem, 2016; Sevinç, 2016; Yazıcı, 2019); Türkiye'deki coğrafi bölgelere göre bağlanma (Türkan, 2016); okula bağlanma ve yalnızlık düzeyleri (Duy, Yıldız, 2014); okula bağlanma ve yaşam doyumu (Savi

Çakar, Karataş, 2017) gibi çalışmalar yer almaktadır. Bununla birlikte ergenlerin ebeveyn ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin psikolojik iyi oluş (Armsden, Greenberg, 1987); yaşam doyumu (Ma, Huebner, 2008; Özdemir, Koruklu, 2013); uyum düzeyleri (Kocayörük, 2009); romantik ilişkilerde problem çözme becerileri (Çetin ve diğ., 2016); duygusal zeka (Akyıldız, 2017); umutsuzluk düzeyleri (Kanak, Bilbay, Balta, 2017); yalnızlık düzeyleri (Katmer, 2018) ve sosyoekonomik düzey (Çetin ve diğ., 2016; Erözkan, 2009; Katmer, 2018; Konyalıoğlu, 2002) ile ilişkisinin ele alındığı çalışmaların olduğu görülmektedir.

Yukarıda açıklanan tüm bu özellikler kapsamlı olarak değerlendirildiğinde, tek ve iki ebeveynli aile yapıları, öznel iyi oluş, okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma arasındaki ilişkilerin araştırılması gerektiği; tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterebileceği düşünülmektedir. Okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanmayı etkileyen bu ilişki özelliklerini araştırmak, okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma hakkında biraz daha bilgi edinilmesini sağlayabilecektir. Bu araştırmadan elde edilen verilerin ve çıktıların ilgili alan yazına katkı sağlaması, sorunun tanımlanması, konuya yönelik koruyucu ve önleyici müdahale çalışmalarının geliştirilmesi açısından önemlidir. İşte bu nedenle araştırmanın amacı, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine, cinsiyete, algılanan anne-baba tutumlarına ve ekonomik gelire göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini incelenmektir.

1.1. Problem

Tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna ve bazı değişkenlere göre okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2. Alt Problemler

Yukarıda belirtilen problem durumunun tüm yönleriyle detaylı bir şekilde incelenmesi amacıyla aşağıda sıralanan alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Anne baba ayrıysa, yanında kalınan yetişkine (anne/baba/akraba) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Cinsiyete göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Algılanan Anne-Baba tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

5. Ekonomik gelire göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ergenlik, fiziksel, duygusal, bilişsel, sosyal ve ahlaki gelişim alanlarında önemli değişim ve gelişimlerin yaşandığı; çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş dönemidir (Torun, 2007). Ergenlik, stresli ve fırtınalı bir dönem olarak görülmesine rağmen, son yıllarda ergenliğin pozitif yönlerine olan atıf artmakta ergenlikte sağlıklı davranışların gelişebileceği, olası istenmeyen davranışların ön görülebileceği ve olumlu davranış ve tutumların güçlendirilebileceği üzerinde durulmaktadır (Lerner ve diğ., 2005). Özellikle son yıllarda pozitif psikolojinin üzerinde sıklıkla durduğu bir kavram olan öznel iyi oluş açısından bakıldığında ruh sağlığı için bireylerin gelişimindeki pozitif yönlere odaklanmanın (Park, 2004) gerekliliği vurgulanmaktadır.

Ergenlerin içerisinde bulundukları dönemi sağlıklı ve mutlu bir şekilde geçirmeleri ile aile yapıları çok yakından ilişkili görülmektedir. Aile, çocuğun temel bakım ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik gereksinimlerini de karşılamaktadır. Değişen ve dönüşen dünyamızda aile yapılarında da zaman zaman farklılıklar meydana gelmiştir. Bu anlamda geçmişteki geleneksel aile yapılarından tek ebeveynli ailelere

kadar farklı birçok aile çeşidi oluşmuştur (Aydıner Boylu, Öztop, 2013). İster tek ebeveynli ister iki ebeveynli ailede yetişiyor olsun, ailelerin çocukları için isteyecekleri temel dilek onların "mutlu birer insan" olmalarıdır. Bu anlamda mutluluk olarak ifade edilebilen öznel iyi oluş kavramının (Eryılmaz, 2010) aile yapısını da kapsayan bir yaklaşımla incelenmesi önemli görülmektedir.

Ergenlik dönemine gelindiğinde öznel iyi oluş kavramı, etkin ve dinamik bir konumda olan lise öğrencileri için özellikle önem taşımaktadır. Ergenlik döneminde, ergen için zamanının büyük kısmını geçirdiği okul yaşantısı ve arkadaş ilişkileri kritik iki konu olarak değerlendirilmektedir. Çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını okulda arkadaşlarıyla birlikte geçirmektedir. Çocukluktan itibaren aile temelinde gelişmiş olan bağlanma sistemi, ergenlikte arkadaşa bağlanma ile gelişimini devam ettirmekte ve arkadaşlıklar ergen yaşamında büyük yer sahibi olmaktadır. Ergenler için birçok fiziksel, bilişsel ve duygusal değişimin yaşandığı; akademik olarak üniversiteye hazırlanma ve meslek seçim sürecinin geçirildiği, arkadaşlık ve sosyal ilişkilere önem verildiği, ev, okul ve aile yaşamının hayatlarında odak nokta olduğu bu dönemde ergenin bu süreci sağlıklı bir şekilde geçirmesine katkı sunmak amacıyla okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma konularının araştırılması ve sorgulanması önem arz etmektedir.

Bu araştırmada, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine, cinsiyete, algılanan anne-baba tutumlarına ve ekonomik gelire göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Çeşitli değişkenlerin öznel iyi oluşla olan ilişkisini inceleyen araştırmalar (Babalar, 2018; Baysan, Çakıcı Eş, Tezer, 2019; Çivitci, 2009; Deaton, 2008; Goswami, 2012; Horwtiz, Emmons, 1985; Deiner, Oishi, 2000, 186; Eryılmaz, Ercan, 2011; Rask, Åstedt Kurki, Laippala, 2002; Veenhoven, 1991; Verkuyten, Thijs, 2002) yapılmıştır. Özellikle okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma üzerine yapılan araştırmaların (Suldo, Huebner, 2006; Nickerson, Nagle, 2004) azlığı ve öznel iyi oluş, okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma değişkenlerinin birlikte araştırıldığı herhangi bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu çalışmanın alan yazınında ilgili boşluğu doldurmaya destek olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın sonucunda ulaşılan bulguların, bir ölçüde literatüre katkı sağlayabileceği, konuya ilişkin önleme ve müdahale çalışmalarına yol gösterebileceği düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sayıltıları

Katılımcılara "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği", "Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği", "Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" ile ilgili gerekli açıklamalar yapılarak uygulama yapıldığı için katılımcıların ölçekleri gerçek durumlarını yansıtacak şekilde cevaplandırdığı varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin değerlendirilmesinde aşağıda belirtilen sınırlılıklar dikkate alınmıştır.

• Araştırma, Ankara ilinde, 2019-2020 Eğitim Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel ve devlet liselerinde 9,10, 11 ve 12. sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerle sınırlıdır.

• Araştırma "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği", "Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği", "Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu"ndan ulaşılan verilerle sınırlılık göstermektedir.

1.6. Tanımlar

Ergenlik: Fiziksel, duygusal, bilişsel, sosyal ve ahlaki gelişim alanlarında önemli değişimlerin yaşandığı; çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş dönemdir (Torun, 2007).

Aile: Duygusal, kültürel ve ekonomik olarak ortak bir bağa sahip, birbirlerine bağlılığı olan insanların oluşturduğu, toplumsal niteliği bulunan kurumdur (Gladding, 2015, 3).

Tek Ebeveynli Aile: Anne veya babanın ebeveyn olarak çocuğun bakımından tek başına sorumlu olduğu ailelerdir (Aydıner Boylu, Öztop, 2013).

Öznel İyi Oluş: Bireylerin yaşamlarını değerlendirmeleri sonucunda hissettikleri mutluluk düzeyleridir. Bu değerlendirme duygusal ve bilişsel boyutları içermektedir (Diener, 1994; Diener, Sapyta, Suh, 1998).

Okulda Öznel İyi Oluş: Öğrencilerin okul hayatlarına yönelik duygusal ve bilişsel değerlendirmelerin tümünü içeren genel mutluluk düzeyleridir (Tian, 2008'den aktaran Özdemir, Sağkal, 2016).

Bağlanma: Bireylerin yaşamlarında önemli ve değerli hissettikleri insanlara yönelik sahip oldukları duygusal bağlardır (Morsünbül, Çok, 2011).

Arkadaşa Bağlanma: Bireylerin bebeklik döneminde anne ve babası ile kurduğu güçlü duygusal bağlar temelinde oluşan bağlanma sisteminin yine gelişim dönemleri içerisinde özellikle ergenlik dönemiyle birlikte akranlarına yönelik karşılıklı bir bağlanma sistemi ile gelişmesidir (Ercan, 2015).

2. İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde aile, tek ebeveynli aile, öznel iyi oluş, okulda öznel iyi oluş, bağlanma ve arkadaşa bağlanma konularına ilişkin literatür açıklamalarına ve ilgili araştırmalara yer verilmektedir.

2.1. Aile

Ailenin tanımı ve işleviyle ilgili temel kavramlar, tek ebeveynli aileler, tek ebeveynli aile türleri ve tek ebeveynli ailelere yönelik yapılan araştırmalar aşağıda yer almaktadır.

2.1.1. Ailenin Tanımı ve İşlevi

Toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen aile kurumu, insanların psiko-sosyal hayatlarını biçimlendiren ilk sosyal çevre olma özelliğini taşımaktadır. İnsanların aile ortamı içerisinde doğduğu, büyüdüğü ve öldüğü gerçeği düşünüldüğünde bireylerin sosyalleşmesinde, kültürel değerlerin korunması ve aktarılmasında ailenin büyük bir öneminin olduğu görülmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2018, 40). İnsanın akli ve duygusal donanıma sahip olarak yaşamı içerisinde kendisini var kılma şekilleri ile toplumsallaşması, onu diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerin başında yer almaktadır. İnsan için toplumsallaşmanın gerçekleştiği ilk ortam ise, içerisine doğduğu ailesi olmaktadır (Canatan, Yıldırım, 2018, 123).

Aile tüm toplumlarda var olan en temel kurumların başında yer almaktadır. Aile ile ilgili genellenebilir bir tanım ortaya koymak ise oldukça güçtür. Aile ile ilgili farklı birçok tanım yapılmıştır. Yapılan tanımların bir kısmı ailenin yapısı üzerine dikkat çekerken bir kısmı da ailenin işlevleri üzerine yoğunlaşmıştır (Sağlam, 2011). Sosyolojik literatür incelendiğinde, aileyle ilgili yapılan tanımların ortak noktasında, ailenin sosyal hayatın temel unsuru olduğu düşüncesi yer almaktadır. Ayrıca, toplumlar için ailenin önemi ve evrensel değere sahip olması üzerinde durulmaktadır (ASAGEM, 2010, 113). Kır'a (2011) göre aile, çocuğun birincil toplumsallaştığı kurum; sevgi ve sosyal güvenlik ihtiyacının sağlandığı yerdir. Canatan ve Yıldırım'a

(2018, 54) göre aile, toplumun en küçük yaşam birimidir. Ancak dünya üzerinde sergilediği çeşitlilik ve tarihsel süreçte devamlı olarak değişim yaşaması nedeniyle evrensel bir aile tanımı yapmak güç görülmektedir. Zeybekoğlu Dündar (2018, 40) aileyi toplumun en küçük birimi olan ve birçok yönüyle diğer sosyal yapılardan farklı kendisine has özellikleri bulunan sosyal bir örgüt olarak tanımlamaktadır. Onur'a (2011, 138) göre ise aile, yetişkin ve çocukların etkileşim içerisinde oldukları ve birbirlerini etkiledikleri toplumun en küçük birimidir. Literatürde yer alan tüm bu tanımlar incelendiğinde aile, en az iki kişi tarafından oluşturulan çocuk ve kök ailelerinde dahil olabildiği toplumun en küçük kurumu olarak tanımlanabilir. Bununla birlikte ailenin belirli kurallara sahip, psikolojik, sosyal, cinsel, ekonomik, hukuki ve ahlaki boyutları olan bir yapı olarak da değerlendirebileceği görülmektedir. Toplumların varlığı ve sürekliliği için aile sistemine ihtiyaçları bulunmaktadır (Sağlam, 2011).

Ailenin toplumsal açıdan birçok işlevi yerine getirmesi, onu toplumsal yapının vazgeçilmez bir unsuru kılmaktadır. Aile, çiftler arası ilişkinin ve neslin devamının yasal dayanağı, sosyalleşme ve temel gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılandığı yer olma özelliklerine sahiptir (Acar, 2013). Sosyalleşme, eğitim, kültürün aktarımı ve üreme gibi birey ve toplum yaşamı açısından önemli süreçler, en iyi biçimde aile ile gerçekleşebilmektedir (Şentürk, 2008). Ailelerin fiziksel, sosyal, duygusal ve ekonomik işlevleri bulunmaktadır (Gladding, 2015, 6). Ailenin en temel işlevlerinden biri neslin devamını sağlayacak sağlıklı çocukları toplumsal yaşama kazandırmasıdır. Bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri en temel yer kendi aileleridir (Nazlı, 2016, 16). Aile kurumu sevgi, şefkat ve güvenlik ihtiyacının karşılandığı temel kaynaktır. Zaman içerisinde aile kurumunun birçok işlevi değişse de sevgi işlevi sabit kalmıştır. Bu durum ailenin önemini arttırır nitelikte olduğu görülmektedir (Kır, 2011).

2.1.2. Aile Çeşitleri

Aile, dinamik bir kurumdur ve devamlı bir yaşam döngüsü içinde yer almaktadır (Karaca Aydın, 2019). Aile tarihi, tarih öncesi çağlara kadar dayanmaktadır. Aile, hem insanların hem de ulusların gelişiminde önemli bir etken olmuştur (Gladding, 2015, 3). Aile kurmak tüm toplumlarda var olan bir yaşam üslubu olarak kabul görmüştür. Bununla birlikte aile, içerisinde bulunduğu toplumun kültürel ve

toplumsal değişimlerinden de etkilenmektedir (Onur, 2011, 141). Savaşlar, göçler, doğal afetler ve ulusal politikalar gibi birçok etken ailelerin yapısında da zamanla değişim ve çeşitliliğe neden olmuştur (Gladding, 2015, 6). Ekonomi, ahlak, din ve siyaset gibi toplumsal yapının oluşmasında önemli etkileri olan alanlarda yaşanan değişimlerle beraber ailenin yapısında da yeniden şekillenme süreci başlamış ve dünyada birçok aile çeşidi görülmeye başlamıştır (Karaca Aydın, 2019).

Aile, toplumu yansıtan sosyal bir birimdir. Aile; işlevi, üyelerinin sayısı ve niteliği gibi unsurlar açısından toplumdan topluma değişim gösterebilir. Buna bağlı olarak, aile kurumunun toplum içerisindeki algılanış ve etkinliği de farklılaşabilmektedir (ASAGEM, 2010, 130). Tarihsel süreç içerisinde aile kurumunun devamlı halde değişime maruz kalması aile hakkındaki düşüncelerde de değişimlere yol açmıştır. Dünya Değerler Araştırması incelediğinde, "Aile, modası geçmiş bir kurumdur." düşüncesine katılanların oranının Fransa'da %36, İngilitere ve Hollanda'da %25, Arjantin ve Hindistan'da %19 ve Türkiye'de ise %6-8 civarında olduğu ortaya konmuştur. Aile hakkındaki düşüncelerin değişimi nedeniyle de aile tanımları ve alternatif aile yaşam türleri oluşmuştur (Canatan, Yıldırım, 2018, 79). Tüm toplumlarda yer alan birçok aile çeşidi arasından en sık rastlanan aile türleri aşağıda özetlenmiştir (Gladding, 2015, 7):

Çekirdek Aile: Anne, baba ve çocuklardan meydana gelen aile türünü ifade etmektedir. Geleneksel anlayışta çocukların sosyalleşmesi ve kültür aktarımı konusunda çekirdek aileler anahtar bir rol üstlenmiştir.

Çok Kuşaklı Aile: Geniş aile olarak da isimlendirilebilen, geniş akrabalık bağlarıyla birçok üyeden oluşan ailelerdir. Bu ailelerde ebeveynler, çocuklar, büyük anneler-babalar, kardeşler ile kuzenler gibi birçok akraba bulunabilmektedir (Canatan, Yıldırım, 2018, 71).

Çocuksuz Aile: Aile türlerinden biri de çocuksuz çiftlerdir. Çocuksuz aileler, yaş, tıbbi durum ya da bilinçli olarak çocuk istememe gibi nedenlerden ötürü çocukların bulunmadığı ailelerdir (Onur, 2011, 151).

Yaşlı Aile: Çiftlerin 65 ve üzeri yaşta oldukları ailelerdir.

Tekrar Evlilikle Oluşan Aile: Çiftlerden birinin en az bir kez evlenmiş olduğu ve yine çiftlerden en az birinin çocuk sahibi olduğu yeniden evlilikle oluşan aile çeşididir. Bu ailedeki çiftlerin her biri en az bir kez evlilik geçmişine sahiptir ve önceki

evliliklerinden çocukları ile beraber yaşayarak yeniden kurdukları bir aile çeşididir (Abudureyımu, Hu, 2019).

Çifte Kariyerli Aile: Çiftlerin kariyerleri nedeniyle işlerine devam etmeleri için uzun mesafe yol gitmeleri nedeniyle karşılıklı anlaşma ile ayrı evde yaşadıkları evlilik çeşididir. Bu çiftlerin iş ve aile yaşamları arasında denge kurmaları gerekmektedir. Bu ailelerde, eşler farklı şehirlerde çalışmakta ve yaşamlarına devam etmektedir (Tekin Epik, Çiçek, Altay, 2016).

Tek Ebeveynli Aile: Biyolojik veya evlat edinilmiş çocukların sorumluluğunu tek başına üstlenmiş bir ebeveynin olduğu ailelerdir. Bu aile türünde anne ya da baba, ebeveyn olarak tek başına çocuğun bakımından sorumludur (Karaca Aydın, 2019).

Asker Aileleri: Evli ve genellikle çocuk sahibi olan, işleri nedeniyle sık sık şehir ya da bölge değişikliği yaşayan ailelerdir.

Aile Reisinin Büyükler Olduğu Aileler: Aile reisinin büyük anne ya da büyük baba olduğu ailelerdir. Torunlarının bakımının büyük anne ve büyük babanın üstlendiği aile çeşididir.

2.1.3. Tek Ebeveynli Aile

Dünyanın neresinde olunursa olunsun, işlev ve yapı bakımından kısmi değişikler olsa da ailelerin varlığından bahsetmek mümkündür. Yine tarih boyunca yaşanan çeşitli değişimlere bağlı olarak aile kurumunun da işlev ve yapı bakımından farklılaştığı görülmektedir (ASAGEM, 2010, 142; Atila Demir, Genç Çelebi, 2017; Gladding, 2015, 6). Geleneksel geniş aile yapısındaki çözülmeler çekirdek aile yapılarını ortaya çıkarmış; çekirdek ailelerdeki çözülmeler sonucunda da tek ebeveynli aileler görülmeye başlamıştır (Karaca Aydın, 2019). Bu anlamda tek ebeveynli ailelerde, aile çeşitlerinden biri olarak yerini almıştır.

Tek ebeveynli aileler, çeşitli sebeplerle ortaya çıkmaktadır. Özellikle son 50 yılda aile yapısında meydana değişime bağlı olarak, tek ebeveynli aile oranlarında da ciddi bir artışın yaşandığı gözlemlenmektedir (Coşan, 2018). Literatüre bakıldığında 1970'li yıllara dek tek ebeveynli aile formunun ağırlıklı olarak "sapma" ve "eksiklik" kavramlarıyla birlikte değerlendirildiği görülmektedir. Bundan dolayı konuyla ilgili alan yazındaki ilk araştırmalar, daha çok tek ebeveynli aile formunun ortaya çıkışını önlemek adına çalışmalara yoğunlaşmıştır. Son 50 yılda ise ise eksiklik yerine

"farklılık" kavramıyla açıklanmaya başlamış ve bu aile formunda yaşanabilecek olası sorun ve ilişkilerin irdelenmiştir (TAYA, 2011, 61).

Günümüz toplumlarında yaygın olarak görülmeye başlayan tek ebeveynli aileler, artan boşanma oranları, eşlerden birinin ölümü ve evlilik dışı birlikten doğan çocukların sorumluluğunu çiftlerden birinin üzerine almak istememesi gibi nedenlerle meydana gelebilen bir aile çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır (Zeybekoğlu Dündar, 2018, 53). Boşanma, tercih ve ölüm, tek ebeveynli ailelerin en sık karşılaşılan oluşum nedenleri arasındadır (Aydıner Boylu ve Öztop, 2013).

Tek ebeveynli ailelerin yaygınlığını istatistiki veriler üzerinden değerlendirmek uluslararası boyutta konuya ilişkin durumu değerlendirebilmek adına önemlidir. İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD, [24.03.2020]) 2018 verilerine göre dünya genelinde iki ebeveynle ve tek ebeveynle birlikte yaşama oranları incelenmiş, içlerinden çeşitli ülkelere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1: Ülkelere Göre İki Ebeveynli ve Tek Ebeveynli Hane Oranları

Ülkeler	İki Ebeveynli Haneler	Tek Ebeveynli Haneler
Türkiye	93.3	5.8
İtalya	85.1	14.7
Norveç	78.9	19.4
ABD	69.1	26.6
Yunanistan	92.1	7.4
İzlanda	81.8	17.9
Letonya	70.5	27.8

İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD). Marriage and Divorce Rates'den uyarlanmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde OECD ülkelerinde ailelerin çoğunun iki ebeveynli hanelerden oluştuğu görülmektedir. Ülkelere göre bakıldığında ise oranlar ülkeden ülkeye değişmekte olsa da Türkiye, İtalya, Yunanistan ve İzlanda'da iki ebeveynli hanelerin oranının %80'in üzerinde olduğu söylenebilmektedir. Letonya ise tabloda belirtilen ülkeler arasındaki tek ebeveynli haneler arasında en yüksek orana (%27.8) sahiptir.

Tek ebeveynli aile formları, gelir düzeyi yüksek olan gelişmiş ülkelerde daha yaygın görülmektedir. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT, [01.04.2020]) 2018 verilerine göre, Avrupa Birliği'nde (AB) 223 milyon hane bulunmaktadır. Bu

hanelerin neredeyse üçte birinde (65 milyon) evde yaşayan çocuklardan oluşmaktadır. AB düzeyinde, çocuklu hanelerin % 15'i tek ebeveynli hanelerdir. Danimarka (% 29) ve Estonya (% 28), Litvanya (% 25), İsveç (% 25), Letonya (%23), Birleşik Krallık (% 22) ve Fransa (% 21) ile çocuklu aileler arasında en fazla tek ebeveynli hane halkına sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Buna karşılık, tek ebeveynli hanelerin en düşük oranları Hırvatistan (% 6), Romanya (% 7), Yunanistan (% 8), Slovakya (% 8) ve Finlandiya (% 8) arasında görülmektedir. Kore'de durum incelendiğinde ise genel nüfus içerisinden tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların oranı 2005 yılında % 8,6 iken, 2010'da % 9,2'ye, 2017'de ise % 10,9'a yükseldiği açıklanmıştır (In Young, Ja Sook, Ja Ok, 2018).

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de özellikle son 30 yılda tek ebeveynli aile oranında ciddi bir artış gözlemlenmiştir (TAYA, 2011, 65). TAYA (2014), Türkiye'nin aile yapısının araştırıldığı çalışmada; Türkiye'de yaşanan ekonomik değişimler, kırsal-kentsel yaşamdaki farklılaşmalar, doğurganlık hızının düşmesi, ilk evlenme yaşının yükselmesi, iç ve dış göçler gibi birçok farklı durum sonucunda aile yapısında oluşan çözülme eğilimlerinin devam ettiği vurgulanmaktadır. Türkiye'de ilerleyen yıllarda boşanma oranlarındaki artışın devam edeceği de ön görülmektedir. Dünyada ve Türkiye'de tek ebeveynli aile yapılarında tek ebeveynin genellikle kadınlardan oluştuğu belirtilmektedir. Toplumsal kalıplara göre, çocuğun temel bakım ve ihtiyaçlarından genellikle annenin sorumlu tutulması; bireysel, toplumsal ve hukuksal faktörlerin etkili olması gibi nedenlerle tek ebeveynli yalnız annelere, yalnız babalara göre daha sık rastlanmaktadır (Karaca Aydın, 2019).

Tek ebeveynin kadın olduğu ailelerde, kadınlar ekonomik, psikososyal ve hukuki boyutlarda etkilenebilmektedir. Boşanmış ya da eşini kaybetmiş ebeveyn olarak kadınlar, gelecekle ilgili düşünceler, yalnızlık, çocuğunu ya da çocuklarını tek başına yetiştirme kaygısı ve içinde bulunduğu toplumun mevcut duruma olan algısı gibi birçok farklı konuda çeşitli duyguları aynı anda yaşayabilmektedir (Karaca Aydın, 2019). Geleneksel aile yapısındaki rollerinden farklılaşarak babalar, geçmişe kıyasla çocuklarıyla daha fazla zaman harcamakta ve bakımlarıyla ilgili daha fazla sorumluluk almaktadır. Baba katılımının artmasıyla birlikte çocuğun bakımı, eğitimi ve kaliteli zaman etkileşimden oluşan babalık rolünün çocuk gelişimindeki pozitif etkileri daha iyi biçimde anlaşılmaktadır (Kuzucu, 2011). Ebeveyn olarak yalnızca kendilerinin bulunduğu tek ebeveyn olan babalar ise tüm tek ebeveynli haneler

içerisinde %10 ile %15 oranındadır. Tek ebeveyn olan babalar, tek ebeveyn olan annelere göre maddi olarak daha avantajlı konumda bulunmaktadırlar. Bununla birlikte, bu babalar kendilerine daha fazla güven duyup yeterlilik hissedebilmektedir. Fiziksel yorgunluk, kariyer ve sosyal sınırlılıklar gibi konular tek ebeveyn olan babaların yaşadığı güçlükler arasındadır (Gladding, 2015, 93).

Tek ebeveynli ailelerde, çocuğun bakım ve sorumlulukları, ev düzeni gibi aileye ilişkin temel konuların üstlenilmesi ailede kalan ebeveyne düşmektedir. Bu durum, tek ebeveyne normalden çok daha fazla sorumluluk ve olası sorunlar getirebilmektedir (TAYA, 2011, 66). Günlük aile işlevlerini etkileyen kayıp ya da stres durumlarının olması nedeniyle tek ebeveynli ailelerin yaşadıkları kaygı düzeyleri ve aile içi durumları diğer ailelere göre daha karmaşıktır. Özellikle bir ebeveynin kaybıyla tek ebeveynli ailelere dönüşen ailelerin ekonomik yükü, iki ebeveynli ailelerinkinden çok daha fazladır (Rober, 2010). Tek ebeveynli ailelerin büyük çoğunluğu, ekonomik güvensizlikle beraber toplumsal onaylanmazlık durumuyla da karşı karşıya gelebilmektedir. Fakat günümüzde geçmişe kıyasla bu durumun etkisini nispeten kaybettiği görülmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2018, 53).

Tek ebeveynli ailelerin çocukları, sosyal hayatlarında genel olarak olumsuz durumlar yaşayabilmektedir. Sosyal hayatın ve toplumsallığın doğası gereği bu çocuklar aile, okul ve çevreleri ile sosyal ilişkiler ağı içerisinde bulunmakta bu etkileşim çerçevesinde farklı birçok alanda sorunlarla karşılaşabilmektedir (Bedel, Işık, 2015). Boşanma ve ölüm nedeniyle oluşabilen tek ebeveynli ailelerde, çocukların benlik kavramı olumsuz etkilenerek davranış bozuklukları görülme olasılığını arttırabilmektedir (Hamama, Ronen Shenhav, 2012). Karaoğlan (1997) boşanma nedeniyle oluşan tek ebeveynli aile çocuklarının kişiliklerinin olumsuz biçimde etkilediğini ifade etmektedir. Boşanma nedeniyle oluşan tek ebeveynli ailelerde, çocuk ve ergenler düşük benlik saygısı, okul başarısızlığı, değersizlik hissi, terk edilme kaygısı, suça yönelme, birlikte yaşadığı ebeveyni suçlama ve ona yönelik yoğun öfke duyma gibi farklı psikososyal problemler yaşayabilmektedir (Erdim, Ergün, 2016). Acock ve Keicolt (1989) da, ebeveynlerinden birinin ölümü nedeniyle tek ebeveynli olan çocukların, boşanmış tek ebeveynli ailelerinin çocuklarına göre akademik anlamda daha başarılı görüldüğünü ifade etmektedir.

Anderson'a (2017, 154) göre tek ebeveynli aileler, kaybettikleri bireye yönelik verdikleri tepkileri yönetmeye çalışırken, çocuklarıyla ebeveynlik mücadelesine

girdiklerinde, aşırı çalışma temposunda, haneye yeni bir partner gelme durumunda ve çocuklarda öğrenme ve davranış bozuklukları yaşanması halinde yardım ihtiyacı hissetmektedir. Bu tür durumlarda profesyonel ruh sağlığı yardımı alındığında, terapistler ebeveynin sağlık ve mutluluğu üzerinde çalışmak, aile yapısını tanıtmak, geçirilen acı durumların etkilerini azaltmak ve sosyal bağlantılar ile gelecek desteği güçlendirmek noktalarında çalışmaktadır.

Tek ebeveynli aile olmanın zorlukları olduğu gibi güçlü yönleri de bulunmaktadır. Literatür incelendiğinde, tek ebeveynli ailelerin güçlü yanlarının, bu ailelerin yaşadığı güçlüklere göre daha az ele alındığı görülmektedir. İki ebeveynli aileler dışında oluşmuş bu aile çeşidi kusurlu olarak görülebilmekte ve bu nedenle bu tür ailelerin potansiyel güçleri yok sayılmakta ya da önemsizleştirilebilmektedir (Richards, Schmiege, 1993). Gladding (2015, 93), esnek rol ve kurallara sahip olma, demokratik olma ve ihtiyaç duyulan kaynak ve koşulların sağlanmasında üretken olma gibi özellikler bakımından tek ebeveynli ailelerin güçlü özelliklere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Amato (1987), tek ebeveynli ailelerdeki çocuk ve ergenlerin, diğer aile türlerindeki çocuk ve ergenlere göre daha yüksek düzeyde özerklik bildirdiklerini ve iki ebeveynli ailelerdekilere göre daha fazla hane halkı sorumlulukları alma olasılıklarının bulunduğunu belirmektedir. Bu anlamda, tek ebeveynli aile üyelerinin bağımsızlıklarının artması, hızla değişen bir dünyada önemli bir hayatta kalma becerisi olarak görülebilir.

2.1.4. Tek Ebeveynli Aile Formları

Aşağıda tek ebeveynli aile formları olarak ele alınan boşanma nedeniyle oluşan tek ebeveynlik, ölüm nedeniyle oluşan tek ebeveynlik ve tercih nedeniyle oluşan tek ebeveynlikle ilgili açıklamalar yer almaktadır.

2.1.4.1. Boşanma Nedeniyle Oluşan Tek Ebeveynlik

Tarihsel süreç açısından incelendiğinde evlilik, 4000 yıllık toplumsal bir kurum olarak ifade edilmektedir (Türkarslan, 2007). Sanayi devrimi sonucu yaşanan hızlı toplumsal değişim, toplumun tüm yapılarında farklılaşmayı beraberinde yaşatmıştır. Boşanma olgusu da bu değişim sürecinden etkilenerek, günümüz toplumlarında daha sık görülmeye başlanmıştır (Aydın, Baran, 2010). Eşler arasında artan tartışma durumları, beklentilerin karşılanmaması, ilişkinin sağlıklı bir biçimde devam

etmemesi gibi nedenlerle oluşabilen boşanmanın psikolojik, sosyal, ekonomik ve hukuki boyutları söz konusudur (Şentürk, 2008).

Boşanma, hukuksal bir kavram olarak evlilik sözleşmesinin sona ermesidir. Psikolojik olarak bakıldığında ise, aile birliğinin bozulması ve ailenin dağılmasına neden olan; tüm aile üyelerini etkileyen önemli bir durumdur (Türkarslan, 2007). Sağlam (2011) hukuki boyutta sonlanan aile kurumunun psikolojik olarak bitirilmesinin daha uzun süre alabileceğini, aile üyelerinin farklı psikososyal sorunlar ve stres durumlarıyla karşılaşılabileceğini belirtmiştir.

Boşanma, ailede meydana gelen çok boyutlu bir değişim sürecini ifade etmektedir. Çiftlerin ilişkilerinde yaşadıkları sorunlar, uyumsuzluk ve çatışma durumları nedeniyle tıkandıklarını hissettiklerinde, yaşadıkları bu yıpranma sürecine son verme seçimleri olarak değerlendirilebilmektedir (Korkut, 2003). Yıldırım'a (2004) göre boşanma, çiftlerin yeniden evlilik yapabilecekleri biçimde birbirlerinden ayrılmaları ve hukuki olarak da bu birlikteliği resmen noktalamalarıdır.

Boşanma durumu ile oluşan tek ebeveynli ailelerin de toplumsal yaşamda görülme sıklığında artış yaşanmaktadır (Şentürk, 2008). İngiltere gibi birçok Batı ülkesinde evliliklerin %40'ından fazlası boşanma ile noktalanmaktadır (Dallos, Draper, 2012). Boşanma oranlarının artmasıyla birlikte, Batı ülkelerinde tek ebeveynli aileler yaygınlaşmaya devam etmektedir (Canatan, Yıldırım, 2018, 79). Çin'de tek ebeveynli ailelerin durumları incelendiğinde ise bu ailelerin oluşumlarının ana sebebi artan boşanma oranları olarak gösterilmektedir. 2017 yılının ilk döneminde Çin çapında 1856 milyon çift boşanma kaydı oluşturmuş; belirtilen bu sayı 2016 yılı ilk dönem oranlarına göre %10.3 daha yüksek olarak kayıtlara geçmiştir (Abudureyımu, Hu, 2019).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, [25.11.2019]) 2018 verilerine göre, Türkiye'de 2018 yılında evlenen çift sayısı 553 bin 202 olurken 142 bin 448 çift boşanmıştır. Bu verilere göre evlenen bireylerin sayısı 2017 yılına göre %2.9 düşerken; boşanan ailelerin sayısında %10.9'luk bir artış meydana gelmiştir. TÜİK (2012, 89), "Evlenme ve Boşanma İstatistikleri" verileri incelendiğinde de Türkiye'de boşanmanın sebepleri arasında geçimsizlik, terk, akıl hastalığı ve zina durumlarının en önemli ilk dört neden olarak ortaya konulduğu görülmektedir.

TÜİK ([17.11.2019]) "Cinsiyete Göre Boşanma Nedenleri Oranı" araştırmasında 2016 yılında erkek ve kadınların boşanma nedenleri üzerine bir çalışma yürütmüştür. Buna göre Türkiye'de, erkeklerin boşanma nedenleri arasında %40.2 ile "sorumsuz ve ilgisiz davranma", %24.5 ile "eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışması" ve %24 ile "eşlerin ailelerine saygısız davranması" nedenleri en yüksek üç boşanma nedeni olarak gösterilirken; kadınların boşanma nedenleri arasında %61.5 ile "sorumsuz ve ilgisiz davranma", %42.6 ile "evin ekonomik olarak geçimini sağlayamama" ve %36.4 ile "dayak/kötü muamele" en yüksek üç boşanma nedeni olarak ortaya konmuştur. KlobuČar ve SimoniČ'in (2017), Slovenya'da kadınlar tarafından algılanan ayrılık nedenleri üzerine yürüttükleri nitel araştırmanın sonuçlarına göre de sadakatsizlik, bağımlılık, şiddet ve istismar, partnerin ilgisizliği ve eşlerin kendi ailelerine yönelik uygunsuz sınırlar koyması boşanma nedenleri olarak açıklanmıştır.

Evliliğin, bireylerin yaşamlarında rol değişimine neden olduğu gibi, boşanma da bireylerin yaşamlarında, roller ve statüde belirgin biçimde değişikliklere sebep olmaktadır (Onur, 2011, 152). Aile yaşam döngüsü içerisinde ortaya çıkabilen boşanma olgusu, aile üyelerinin rollerinde değişimlere yol açan ve mevcut dengeyi bozan bir kriz durumu olarak değerlendirilmektedir (Arifoğlu, Öz, 2008). Boşanma, hem kadın hem de erkeğin yaşamlarında ciddi değişimlere neden olmaktadır (Nazlı, 2016, 425). Boşanma hakkında yapılan araştırmalar, süreçte en zorlu dönemin boşanmadan hemen sonraki zaman dilimi olduğunu ifade etmektedir. Bu durumun temel nedenleri arasında çocukların anne baba yoksunluğu çekmesi, evlilik çatışmasına tanık olmaları ve aile stresini yaşamaları gösterilmektedir (Steinberg, 2007, 174).

Boşanma sürecinden en fazla etkilenenler ise çocuklar olmaktadır (Türkarslan, 2007). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere bakıldığında, boşanma sonrasında çocukların genellikle kadınla yani anneyle beraber yaşamaya devam ettiği görülmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2018, 54). Boşanmanın giderek yaygınlaşan bir durum olması boşanmış çiftler ve çocukları için yapılan çalışmaların artmasına sebep olmuştur (Yıldız, 2017).

Literatürde yer alan çalışmalarda, psikolojik sorunlar yaşama açısından ebevenyleri boşanmış olan çocukların, ebeveynleri birlikte olan çocuklara göre daha fazla risk altında olduğu belirtilmektedir. Ayrıca sorun çözme konusunda kapasitesi sınırlı olan çocuklar açısından boşanma; karmaşık, zorlu ve stresli birçok duruma karşılık

gelmektedir (Arifoğlu, Öz, 2008). Yine boşanmış ailelerdeki çocukların evli ailelerdeki çocuklara göre daha sık davranış sorunları yaşayarak daha düşük okul başarısına sahip oldukları bulunmuştur (Öngider, 2013). Bu anlamda çocuklar, boşanma dönemi ve sonrasındaki süreçte her iki ebeveyninin de duygusal desteğine önemli derecede ihtiyaç duymaktadır (Türkarslan, 2007).

Literatürde konuyla ilgili yapılan çalışmalar, özellikle boşanma sonrası sağlıklı bir ebeveynlik ilişkisi geliştiremeyen anne ve babaların çocuklarının olumsuz yaşantılar deneyimleyebildiğini ortaya koymaktadır. Duygusal, sosyal ve eğitsel yönden farklı birçok konuda yaşanılan olumsuz yaşam deneyimleri sebebiyle bu çocuklar yetişkinlik dönemlerine de birçok risk faktörü ile karşı karşıya gelebilmektedir (Yıldız, 2017). Boşanma sonrasında sağlıklı bir biçimde ebeveynlik yapmaya devam edilebilmesi adına aile sisteminin yeniden düzenlenmesi, velayeti bulunan ebeveynin maddi ve manevi olarak desteğini sürdürmesi ve çocuk için eski eşle uygulanabilir bir ilişki kurulması gibi yeni gerçeklikler oluşmaktadır (Anderson, 2017, 150). Yapılan araştırmalar, boşanmış ebeveyn çocukları arasındaki en sağlıklı kitlenin, boşanma sonrası hem annesi hem de babası ile ilişkisini sürdüren, anne ve babası arasında saygının devam ettiğini gören, onlar tarafından fikirleri alınan ve ihtiyaçları doyrulan çocuklar olduğu ifade edilmektedir (Yıldız, 2017).

2.1.4.2. Ölüm Nedeniyle Oluşan Tek Ebeveynlik

İnsanlar için doğdukları andan itibaren tek mutlak gerçek ölüm olarak ifade edilmektedir. Varoluşunun anlamının temelini de bu gerçek oluşturmaktadır (Onur, 2011, 391). Ölümün kaçınılmaz bir gerçek olması nedeniyle her birey, yaşamının bir noktasında kendisinin veya başkalarının ölümü ile karşılaşmaktadır (Santrock, 2014, 624).

İnsanlar özellikle salgın, savaş ve kıtlık zamanlarında ölümün daha da bilincinde olmaktadırlar (Santrock, 2014, 625). Günümüzde bölgesel düzeyde yaşanan savaşlar, erkek nüfus sayısının azalmasına neden olmakta, birçok kadın çocuklarıyla beraber yaşamına devam etmek durumunda kalmaktadır. Bu durum erkeklerin ölümü ile hane reisinin kadın olduğu tek ebeveynli ailelerin sayısı etkilemektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2018, 54).

Ebeveynlerden birinin ölümü nedeniyle oluşan tek ebeveynli ailelerde süreç diğer tek ebeveynli ailelere göre daha farklı şekilde gelişmektedir. Yeni bir yaşam tarzı ve aile

hayatı ile karşı karşıya kalan aile üyeleri, bununla birlikte aileden ayrılan bireyin ölüm gerçeğiyle yüzleşmek ve bu durumla başa çıkmak durumundadır (Aslantürk, 2017). Ölüm nedeniyle oluşan tek ebeveynli ailelerin gelişimi Tablo 2'de görüldüğü gibi üç aşamada açıklanmaktadır:

Tablo 2: Ölüm Nedeniyle Oluşan Tek Ebeveynli Aileler

Evre	Sorumluluklar	Sonuçları
Yas Süreci	Duygusal Katarsis Yaşanması	Geçmiş İlişkiler Hakkında Belirli Bir Sonuca Ulaşma
Yeniden Uyum Sağlama	Bazı Sorumluluklardan Vazgeçme ve Yeni Görevler Üstlenme	Öncelikli Olarak Değerlendirilen Sorumlulukları Yapma
Yenilenme	Bireysel ve Ailedeki Gelişimler	Yeni İlgi ve Becerilerin Gelişmesi

Gladding, T. Samuel. **Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları**. İbrahim Keklik ve İbrahim Yıldırım Çev. Ed. (Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, 2015)'den uyarlandı.

Her insan, ölümü ve öleceği gerçeğini kabul etmek durumundadır. Ölümü gerçekçi bir yaklaşımla kabul etmenin, bireylerin duygusal olgunluğunun önemli bir belirtisi olarak kabul görmektedir. Fakat ölüm konusundaki bilinç düzeylerinin kişiden kişiye farklılaşabildiği de açıktır. Sevilen birinin ölümünün ardından yaşanan yas süreci kişinin hayatında önemli bir etki oluşturmaktadır (Onur, 2011, 391).

Çocukların ve yetişkinlerin yaşları bakımından ölümü düşünme ve ölümü yaşama biçimleri birbirinden farklılaşmaktadır. Yetişkin bir birey için ölüm, yaşamın sonunu temsil eden geri dönülemez bir gerçek olarak yorumlanabilmektedir. Çocukların ise zaman algısının yetişkinlerden farklı olması nedeniyle onlar için, kısa süreli ayrılıklar bile bir kayıp gibi düşünülebilmektedir (Santrock, 2014, 630). Ergenler için bakıldığında ise ölüm kavramının daha soyut bir hale gelmektedir. Bu dönemde ergenlerin ölümü evrensel ve kaçınılmaz bir gerçek olarak algıladıkları, geçmiş deneyimlerinden çıkarımlar yapabildikleri görülmektedir. Yakın çevrelerinden bir kayıp yaşamaları karşısında suçluluk, kızgınlık ya da sorumluluk hissedebilmekte; aile ve arkadaş çevrelerinden uzaklaşma, okul başarısında düşüş, odaklanma ve dikkat problemleri gibi sorunlar yaşayabilmektedir (Bildik, 2013).

Ailede yaşanan kayıp durumu, eşini kaybetmiş ebeveyn için de zorlu bir süreci ifade etmektedir. Yaşamış olduğu kayıp duygusuyla birlikte aileyi toparlamak, yeniden yapılandırmak ve güvenli bir liman haline getirmek hayatta kalan ebeveynin sorumlulukları arasında yer almaktadır (Yıldız, 2004). Özellikle hayatta olan ebeveynlerin ölüm durumuyla ilgili düşünce ve duygularını bastırmadan sağlıklı şekilde ifade etmeleri, çocuklarının da kendilerini anlatmaları için kolaylık sağlayacaktır. Çocukların ebeveynlerinden birinin ölümü durumu karşısında içinde bulundukları yaş dönemi özellikleri dikkate alınarak bu gerçekle yüzleşmelerine izin verilmelidir. Sağlıklı geçirilen bir yas sürecinden sonra olumsuz tüm düşünce ve duygular bastırılmayıp yaşandığı için yeniden uyum sağlama süreci beraberinde gelmekte; böylece ölüm gerçeği kabul edilmekle birlikte yenilenme sürecine sağlıklı bir geçişin olmasını kolaylaştırmaktadır (Yıldız, 2017).

2.1.4.3. Tercih Nedeniyle Oluşan Tek Ebeveynlik

Tek ebeveynli aile türlerinden bir diğeri, seçim ve isteme sonucunda oluşmaktadır. Gladding (2015, 79), tercih nedeniyle ortaya çıkan tek ebeveynli aile türlerini şöyle sıralamıştır:

- İsteyerek evlilik dışı çocuk sahibi olmaya bağlı tek ebeveynlilik,
- Bekar yetişkinlerin evlat edinerek çocuk sahibi olması durumu ile oluşan tek ebeveynlilik,
- Evlilik dışı planlanmamış hamile kalma ve sonrasında bebeği dünyaya getirmeyi istemek ile oluşan tek ebeveynlilik olarak bu kategoride açıklamaktadır.

Tercih nedeniyle oluşan tek ebeveynli aile tipinde, ebeveynin çocuk aileye katılmadan önce kendisini bu duruma hazırlamak adına zamanı bulunmaktadır. Gelir seviyesi yüksek ülkelere bakıldığında özellikle 1960'lı yılların sonlarına doğru birlikte yaşama eğilimi yaygınlaşmıştır (Onur, 2011, 154). Evlilik dışında birlikte yaşayan insanların sayısı günden güne artmaktadır. EUROSTAT (2018, [01.04.2020]) verilerine göre evlilik dışı canlı doğumların oranı son on yılda belirgin bir artış göstererek, yeni aile düzenlerinin artışını belirgin bir biçimde ortaya koymuştur. İzlanda'da 2018 yılında doğumların %70.5'i, Fransa'da %60.4'ü, Bulgaristan'da %58.5'i ve Norveç'te %56.4'ü evlilik dışıdır. Bununla birlikte 2018 verilerine göre Türkiye'deki doğumların yalnızca %2.9'u evlilik dışıdır ve onu

%11.0 ile Yunanistan, %12.1 ile Kuzey Makedonya ve %13.0 ile Beyaz Rusya izlemektedir.

Giderek artan bir oranla bekar yetişkinler, evlat edinme, taşıyıcı anne ya da yapay döllenme gibi seçeneklerle ebeveyn olmayı tercih etmektedir. Bu tercihte bulunan kişilerin çoğunluğu 30 ila 40'lı yaşlarında, üniversite mezunu ve iyi bir kariyere sahip olan insanlardır. Birçoğu, hayatlarını sevdikleri bir insanla birleştime arzusu içinde olsalarda, bireyselleşmenin ve yüzeysel ilişkilerin getirdiği sonuçlardan dolayı yakın gelecekte kendileri için böyle bir ilişki görmediklerini ifade etmektedir (Anderson, 2017, 153).

Günümüz toplumlarında yeni normal aile olarak ifade edilen tercih nedeniyle oluşan tek ebeveynli aileler geniş bir spektrum içermektedir. Tercih nedeniyle oluşan tek ebeveynli aile türünün büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır (Canatan, Yıldırım, 2018, 79). Özellikle Batı ülkelerine bakıldığında ise bu sayının günümüzde erkekler arasında da hızla artmakta olduğu görülmektedir. Bu tercihte bulunan erkeklerin çoğu yapay döllenme veya taşıyıcı annelik yoluyla baba olmayı seçen bireylerdir (Anderson, 2017, 154).

Tercih sonucu oluşan tek ebeveynli aile biçimleri arasında evlilik birlikteliği haricinde bekar bireylerin evlat edinmesi sonucunda oluşan tek ebeveynli ailelerde bulunmaktadır. Türkiye'de yetkili kurumlarca yürütülen evlat edindirme işlemlerinde 30 yaşını doldurmuş, sorumlulukları ve yeterlilikleri yerine getirmiş bekar kişilerin evlat edinme hakları bulunmaktadır. Bununla birlikte evlat edinme ve özellikle evlilik dışı evlat edinme konusunda istatistiklerin yayınlanmaması sebebiyle mevzuatta yer almasına karşın bu şekilde oluşan tek ebeveynli aileler hakkında literatürde herhangi bir veriye ulaşılamamaktadır (Aslantürk, 2017; Aslantürk, Koç, 2019).

Tercih nedeniyle oluşan tek ebeveynli aileler sosyal baskılarla baş etmek durumunda kalmaları nedeniyle zorluklar yaşayabilmektedir. Bununla birlikte, mevcut kaynakları etkili biçimde kullamak ve kararlarını savunmak gibi farklı durumlarla da karşılaşabilmektedir (Gladding, 2015, 80).

2.1.5. Tek Ebeveynlilik İle İlgili Yapılmış Bazı Araştırmalar

Amato (1987), boşanma ve yeniden evlilik nedeniyle oluşan ailelerdeki çocuklar üzerine yürüttüğü araştırmasında, 172 çocuk ve 170 ergen ile çalışmıştır. Araştırma

sonuçları incelendiğinde, çocukların içesinde bulundukları aile türünden bağımsız olarak annelerinden benzer düzeyde destek ve ceza aldıkları belirtilmiştir. İki ebeveynli ailelerdeki çocuklarla karşılaştırıldığında, tek ebeveynli ailelerdeki çocukların babalarından daha az düzeyde kontrol, ceza ve destek gördükleri ortaya konmuştur. Bununla birlikte tek ebeveynli aile çocuklarının daha fazla oranda özerkliğe sahip olma, hane halkı sorumluluğu alma ve kardeşlerle çatışma yaşama durumlarının olduğu görülmüştür. Üvey babaların iki ebeveynli ailelerdeki biyolojik babalara göre ise, daha az destek, kontrol ve ceza sağladıkları belirtilmiştir.

Richards ve Schmiege (1993), 60 tek ebeveynli anne ve 11 tek ebeveynli babanın ebeveynlik sorunlarını ve yaşadıkları güçleri incelemiştir. Araştırma bulgularına göre tek ebeveynli anne ve babaların yaklaşık üçte ikisi için, tek ebeveynlik zaman içinde daha kolay hale gelmekte ve bu yeni sürece uyum sağlanabilmektedir. Anne ve babaların yaşadıkları problemler arasında maddi zorluklar ve tek ebeveyne rol ve sorumlukların aşırı yüklenmesi durumlarının ortak güçlükler olarak belirtildiği görülmektedir.

Toros ve Gamsız Bilgin (2003), ebeveynlerini boşanma ya da ölüm nedeniyle kaybeden çocuk ve ergenlerin sosyodemografik özellikleri, ruhsal bozukluk sıklığı ve depresyon ile kaygı düzeylerini belirlemek üzere bir araştırma yürütmüşlerdir. Araştırma sonuçları incelendiğinde boşanma ve ölüm durumları karşılaştırıldığında, ruhsal hastlık sıklığı açısından anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bununla birlikte ebeveynini ölüm nedeniyle kaybetmiş olan çocukların, ebeveynleri boşanmış olan çocuklara göre daha yüksek düzeyde kaygı ve depresyon yaşadıkları görülmüştür. Ebeveynini ölüm nedeniyle kaybeden çocuklar, ebeveynleri boşanan çocuklara göre süreçten daha olumsuz biçimde etkilenmektedir.

Karakuş (2003), 9-13 yaşları arasındaki çocukların depresyon düzeylerinin okul başarılarına etkisini incelemiş, çocukların ebeveynlerinin boşanmış ya da boşanmamış olma durumlarının depresyon düzeylerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte boşanmış ebeveyn çocuklarının, boşanmamış ebeveyn çocuklarına göre akademik başarılarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Storksen ve diğerleri (2006), ebeveynlerinin boşanma durumlarının Norveçli ergenlerin psikolojik uyum ve öznel iyi oluşları üzerindeki uzun vadeli etkilerini

araştırmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, boşanmanın anksiyete ve depresyon belirtileri üzerindeki uzun vadeli etkileri kızlarda erkeklerden daha güçlü olarak bulunmuştur. Erkekler, kızlardan daha yüksek öznel iyi oluş bildirmekte; akademik sorunlar arasında ise cinsiyete göre belirgin bir farklılık olmamakla beraber her iki cinsiyet için yaşla birlikte yaşanan akademik güçlükler artmaktadır.

Oldehinkel ve diğerleri (2008), ebeveynlerinin boşanma durumu ve depresif belirtiler gösterme arasındaki ilişkinin erken ergenlik döneminde erkek ve kız çocuklarda benzer olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırma sonuçları, boşanmış ebeveynlere sahip olan kızların ergenlik döneminde depresif belirtiler geliştirme konusunda erkeklere göre daha yüksek oranda risk altında olduğunu göstermektedir.

Cebeci (2009), ebeveyni boşanmış ve boşanmamış olan çocukların bağlanma stilleri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmanın örneklemi, 7-12 yaş arasındaki 42 tek ebeveynli ve 58 iki ebeveynli sahip olmak üzere toplam 100 ilkokul öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, iki ebeveynli ve tek ebeveynli aileye sahip çocukların güvenli ve güvensiz bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte tek ebeveynli olan çocukların sürekli kaygı ve durumluk düzeylerinin iki ebeveynli olan çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alıcı (2010), ebeveynlerinden biri vefat etmiş, travma sonrası stres bozukluğu ve anksiyete belirtileri gösteren 9-11 yaş aralığındaki 8 çocuğa dışavurumcu tekniklere dayalı grupla psikolojik danışma uygulaması gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucu incelendiğinde, grup üyelerinin travma sonrası stres bozukluğu ve anksiyete düzeylerinde anlamlı düzeyde düşüşün yaşandığı görülmüştür.

Demirbilek ve Otrar (2013), tek ve iki ebeveynli ergenlerin atılganlık ve özsaygı düzeylerini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre iki ebeveynli ergenlerin öz saygı ve atılganlık düzeylerinin, tek ebeveynli ergenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Uşaklı (2013), Sinop ilinde eşinden boşanmış ve ilkokul çağında çocuğu bulunan gönüllü elli anneyle bir araştırma gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda eşinden ayrılmış anneler, çocuklarının mutsuz, üzgün ve dalgın oldukları gibi duygusal; içine kapanma ve hırçınlaşma gibi davranışsal; derse odaklanmama, okul başarısında

düşüş, boşanmadan dolayı anneyi suçlama gibi zihinsel temalar kapsamında gruplandırılan sorunlarının olduğunu belirtmişlerdir.

Şentürk Aydın ve Nazlı (2014), ebeveynleri boşanmış ilkokul çocuklarına yönelik "Yaşam Becerileri Eğitim Programı"'nı hazırlamış ve programın çocukların uyum düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırma verileri incelendiğinde program sonrası, çocukların uyum düzeylerinde anlamlı bir artış olduğu ve bu artışın kalıcı etkisinin olduğu bulunmuştur.

Downey, Ainsworth Darnell ve Dufur (2014), tek ebeveynli ailelerde bulunan ebeveynin cinsiyetinin çocukların iyilik halleri üzerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, bekar annelerin ve bekar babaların aile yapılarının birbirlerinden farklılaştığı noktalar olmakla birlikte, çocukların bir hanede diğerine göre daha iyi ya da belirli pozitif özellikler geliştirdiklerine dair belirgin bir farklılığın olmadığı sonucu ortaya konmuştur.

Bedel ve Işık (2015), tek ebeveynli ve iki ebeveynli öğrencilerin kişilerarası problem çözme ve yaşam doyumu düzeylerini inceleyen bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, tek ebeveynli öğrenciler sorunlara daha olumsuz yaklaşmakla birlikte sebatkar davranmaktadır. İki ebeveynli öğrenciler ise sorunlarına yönelik daha etkili problem çözme becerilerini kullanmaktadır. Genel yaşam doyum düzeylerine bakıldığında, iki ebeveynli öğrencilerin anlamlı düzeyde daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları saptanmıştır.

Öztürk ve Aydıner-Boylu (2015), ekonomik anlamda yaşanan sıkıntıların tek ebeveynli ailelerdeki yaşam tatmini üzerindeki etkisini araştırdıkları araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre tek ebeveynli ailelerde yaşanan ekonomik problemler, ailede kalan ebeveynin öğrenim düzeyi açısından anlamlı farklılıklar göstermektedir. Ekonomik problemler arttıkça ailelerin yaşamlarından duydukları tatmin düzeyi de düşmektedir.

Akbulut Kılıçoğlu (2016), yatılı okulda eğitim gören tek ebeveynli öğrencilerin sosyal duygusal öğrenme becerileri ile yaşam doyumu düzeylerini arttırmaya yönelik 9 oturum süren dışavurumcu temelli sosyal duygusal öğrenme becerileri grup çalışmasını uygulamış ve etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucuna göre, dışavurumcu sosyal duygusal öğrenme becerileri grup çalışması oturumlarına katılan üyelerin uygulama öncesi ölçümlerle karşılaştırıldığında sosyal duygusal öğrenme

becerileri ile yaşam doyumu düzeylerinde anlamlı düzeyde yükselme olduğu görülmüştür.

Varhan (2016), ortaöğretimde bulunan tek ebeveynli ailelerden gelen öğrencilere yönelik egzersiz programı uygulamış ve öğrencilerin saldırganlık eğilimlerine olan etkisini araştırmıştır. Araştırma kapsamında her öğrenci belirli bir spor dalında kendi okullarındaki beden eğitimi öğretmenleri denetiminde ders dışı egzersiz çalışmalarına katılmış, haftada 3 gün düzenli egzersiz yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda tek ebeveynli öğrencilere uygulanan 12 haftalık egzersiz periyodu sonucunda genel saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği; öğrencilerin saldırganlık ve şiddet eğilimi düzeylerinin değiştiği ortaya konmuştur.

Cartıllı (2016), tek ebeveynli öğrencilere uygulanan öfkeyi doğru yönetme programının öğrencilerin öfke düzeyleri ve olumlu duygularına olan etkisini incelemek amacıyla yürüttüğü araştırma sonucuna göre, tek ebeveynli öğrencilere uygulanan öfkeyi doğru yönetme programının, öfke kontrol ve olumlu duygu puanlarının artmasında etkili olurken; sürekli öfke, öfke içe ve öfke dışa puanlarının düşmesinde anlamlı düzeyde etkili olduğu bulunmuştur.

Topal (2018), iki ve tek ebeveynli aileden gelen ergenlerin empatik eğilimleri ile sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ergenlerin empatik eğilimleri ile sosyal kaygı düzeyleri arasında pozitif yönde zayıf ve anlamlı olmayan ilişki olduğu saptanmıştır.

In Young, Ja Sook ve Ja Ok (2018) tarafından yapılan araştırmada Güney Kore'deki beş şehirde bulunan 115 tek ebeveynli ailede yaşayan ergenin otokontrol düzeylerini etkileyen faktörleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, tek ebeveynli aileler için stres ve ebeveyn tutumları ergenlerin otokontrol düzeyleriyle anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur.

Canatan, Bilge ve Çapar (2019), "Cankardeş Aile Projesi" kapsamında tek ebeveynli ailelerde yaşayan kadınların sosyal ve psikolojik sorunlarını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, genel görüşün aksine tek ebeveyn olan kadınların çoğunun sosyal dışlanma yaşamadıkları ve çevrelerinden manevi destek gördüklerini ortaya koymuştur. Tek ebeveyn annelerin asıl sorunlarının psikolojik alanda olduğu ifade edilmiş; psikolojik problemler açısından

değerlendirildiğinde tek ebeveyn olan kadınların %4,8'i (fobik anksiyete) ile %17 (depresyon) arasında değişen oranlarda psikolojik problemler yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Er ve Bartan (2019), sınıflarında tek ebeveynli ailelerden gelen çocuklardan oluşan okul öncesi öğretmenlerinin bu çocuklara ilişkin görüş ve uygulamalarını incelediği araştırmasında, öğretmenlerin tek ebeveynli aileden gelen çocukların sosyal ortamdan uzaklaştıkları, sürekli korku ve tedirginlik yaşadıkları, kekeleme ve alt ıslatma gibi davranışlar sergilediklerine ilişkin görüşlerinin olduğunu ortaya koymuştur. Yaşanan bu problemlere dair öğretmenlerin önerdiği uygulama ve çözüm önerileri arasında ise geride kalan ebeveyn ve çocuğun psikolojik olarak desteklenmesi, okul öncesi öğretmenlerine karşılaşılabilen bu gibi davranış problemleriyle baş etme konusunda eğitim verilmesi ve mobil rehberlik birimlerinin hayata geçirilmesi gibi hususlar yer almaktadır.

2.2. Öznel İyi Oluş

Öznel iyi oluş ile ilgili temel kavramlar, bazı demografik etkenler ve sosyal değişkenler açısından öznel iyi oluş, öznel iyi oluşa yönelik kuramsal yaklaşımlar ve konuya yönelik yapılan bazı araştırmalar aşağıda yer almaktadır.

2.2.1. Öznel İyi Oluş Kavramı

Antik çağlardan beri insanoğlunda mutluluk kavramıyla ilgili bir merak var olmuştur. Felsefe ve din tarihi incelendiğinde, öznel iyi oluşun önemine güçlü bir vurgu yapıldığı görülmektedir. Aristoteles, insan yaşamının temel amacının mutluluk olduğunu ve mutluluğun diğer bütün amaçların arandığı nihai hedef olduğunu belirtmiştir. Hristiyan dünyasının en ünlü filozoflarından biri olan Thomas Aquinas, dinlerin mutluluğu arttırmak istediğine inanarak İncil gibi dini metinlerin mutluluk içeren olumlu duygulardan oluştuğuna vurgu yapmıştır. John Stuart Mill, mutluluğun merkezi bir fayda olduğunu savunmuş ve Jeremy Bentham gibi faydacı ekoldeki filozoflar, iyi toplum hakkındaki fikirlerini öznel iyi oluşu en üst düzeye çıkarmak üzerine temellendirmişlerdir. Dolayısıyla öznel iyi oluş kavramının, tarih boyunca derin felsefi ve dini köklere sahip olduğu söylenebilir (Diener, Sapyta, Suh, 1998).

19.yüzyıl başlarında psikoloji biliminde de "mutluluk" ve "memnuniyet" gibi olumlu duygular yerine "depresyon" ve "anksiyete" gibi olumsuz duygular üzerine

araştırmalara ağırlık verildiği görülmektedir. 1980'li yıllardan itibaren ise psikolojide "mutluluk", "iyi oluş", "yaşam tatmini" ve "refah" gibi kavramlar önem kazanmış ve alan yazında bu konularda yıllık ortalama 780 makale yayınlanmıştır (Myers, Diener, 1995). İnsan iyi oluşu ile ilgili yürütülen çalışmalarda öznel iyi oluş, yaşam doyumu, iyilik hali ve olumlu duygulanım gibi farklı birçok kavramda kullanılmaya başlanmıştır. İnsan mutluluğunu sağlayan koşullar ve olumlu işlevsellik üzerine yoğunlaşması nedeniyle bu kavramların tanımları birbirleriyle aynı olmasa da oldukça ilişkilidir (Tuzgöl Dost, 2004).

İyi oluş çalışmalarını ifade eden literatürde iki araştırma alanı vardır. İyi oluş kavramı iki temel yaklaşım ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Bunlardan ilki, mutluluğa odaklanan ve iyi oluşu haz alma ve acıdan kaçınma ile açıklayan "hazcı" (hedonic) yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise, iyi oluşu anlam ve kendini gerçekleştirme ile anlatan "ödemik" (eudaimonic) yaklaşımdır (Ryan, Deci, 2001). Öznel iyi oluş, hazcı yaklaşıma karşılık gelmektedir. Ana öğeleri: yaşam doyumu, pozitif ve negatif duygulardır. Ödemik yaklaşımı ifade eden psikolojik iyi oluş kavramı ise anlam, büyüme, amaç ve kendini gerçekleştirme öğeleri ile açıklanmaktadır (Lent, 2004). Öznel iyi oluş, yaşam kalitesini arttırmaya yönelik çalışmaların bir parçası olarak; psikolojik iyi oluş ise, insanın zorluklar ile karşılaştığında kendini gerçekleştirme ve bireysel potansiyellerini vurgulayan gelişim psikolojisi alanında temellenmiştir. Her iki yaklaşımda temelde iyi oluşla ilgilenen kapsayıcı ifadelerdir (Keyes, Shmotkin, Ryff, 2002).

Gallup Örgütünün yapmış olduğu Dünya Kamuoyu Araştırmasından hareketle "İyi Oluşun Beş Temel Unsurunu" ortaya koymuştur. İnsanların % 66'sı bu alanlardan en az birinde iyi performans gösterirken, sadece % 7'si beşinde de başarılı olarak görülmektedir. Bu unsurlar şu şekilde açıklanmaktadır (Rath, Harter, [01.04.2020]):

Kariyer İyilik Hali: Zamanın nasıl geçirildiği ya da her gün yapılan işin sevilip sevilmediğiyle ilgilidir.

Sosyal İyilik Hali: Yaşamdaki güçlü ilişkiler ve sevgiye sahip olmakla ilgilidir.

Finansal İyilik Hali: Ekonomik yaşamı etkili bir şekilde yönetmektir.

Fiziksel İyilik Hali: İşlerin günlük olarak yapılabilmesi için sağlıklı ve yeterli enerjiye sahip olmaktır.

Toplumsal İyilik Hali: Yaşanılan topluma katılım ve rollerle ilgilidir.

İyi oluş ve mutluluk konusu incelendiğinde, mutluluğun tek bir anahtarı olmadığı ve birçok değişkenin mutluluk üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Deiner, 2013). Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, iyi oluş hakkında kanıta dayalı tüm araştırmaları incelemek üzere Yeni Ekonomi Kuruluşu tarafından hazırlanan Öngörü Raporu dikkat çekmektedir. Aked ve diğerleri (2008) dünya çapında yapılan 400'den fazla iyi oluş araştırmasını inceleyerek bilimsel bulgulara dayalı olarak insanlarda iyilik halini etkileyen beş önerme geliştirmişlerdir. Bu önermeler şu şekilde açıklanmaktadır:

Bağlanmak: Araştırmalara göre, bireyler çevreleriyle bağlantı kurduklarında yüksek düzeyde iyilik hali yaşamakta ve olumsuz durumlar karşısında esneklik kazanmaktadır. Aile, arkadaş ve komşular gibi önemli görülen insanlarla evde, işte, okulda iletişim halinde olarak bağlantı kurmak insanları her gün desteklemekte, sosyal anlamda zenginleştirerek öznel iyi oluş düzeyini attırıcı etkiye sahiptir.

Aktif Olmak: İnsanların beğendikleri ve zindelik seviyelerine uygun bedensel aktiviteleri yilik halinin önemli bir parçasıdır. Buna göre dışarı çıkmak, oyun oynamak, dans etmek, bahçede vakit geçirmek gibi farklı etkinlikler bireylerin mutluluğuna katkı sağlamaktadır.

Dikkate Almak: İnsanların yaşamlarında ana odaklanmaları ve içinde bulundukları durumlarda heyecan verici noktalara odaklanmalarının iyilik hali üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır. Yemek yemek ve arkadaşlarla buluşmak gibi çeşitli etkinliklerdeki deneyimleri düşünmesi bireyi mutlu hissetmektedir.

Öğrenmek: Yeni şeyler öğrenmek insanları daha mutlu hissettirmektedir. Buna göre, bir kursa kaydolmak, yeni bir yemek tarifi denemek, bisiklet tamir etmeyi öğrenmek ya da iş yerinde farklı bir sorumluluk üstlenmek gibi yeni deneyimler iyilik halini arttırıcı özelliktedir.

Vermek: İnsanların tanıdıkları ya da yabancı biri için iyi bir şey yapmaları iyi oluşlarına etki etmektedir. Birine teşekkür etmek, gülümsemek ya da kendilerine ait maddi ya da zaman anlamında bir şeyi verdiklerinde öznel iyi oluş düzeyleri yükselmektedir.

Bireylerin mutluluğu ve iyi oluşu ile ilgili etkenler önemli bir araştırma alanı olarak kabul edilirken bu araştırmalarda "öznel iyi oluş" kavramı öne çıkmıştır (Tuzgöl Dost, 2010). Mutluluk kavramı psikoloji disiplininde öznel iyi oluş kavramına

karşılık gelmektedir (Eryılmaz, 2012a). Öznel iyi oluş, insanların duygusal tepkilerini ve yaşam doyumlarına ilişkin kararlarını içeren geniş bir fenomen kategorisini ifade etmektedir. Bu nedenle öznel iyi oluş, tek bir spesifik yapıdan ziyade genel bir bilimsel ilgi alanı olarak tanımlanmaktadır (Deiner ve diğ., 1999). Öznel iyi oluş, temelde bireyin kendi yaşamını gözden geçirmesidir. Bu değerlendirme, bilişsel ve duygusal bileşenlerden oluşan doyumun öznel halidir. Bilişsel bileşenler anlamında olabileceği gibi olumlu ve olumsuz duyguların varlığıyla açıklanabilecek duygusal bileşenler anlamında olabilir (Diener, 1994; Diener, Sapyta, Suh, 1998). Öznel iyi oluş, olumlu duygulanımın çokluğu, az olumsuz duygulanım ve yaşam doyumunun toplamı olarak düşünülebilmektedir (Deiner ve diğ., 1999; Hefferon, Boniwell, 2018, 46).

Bilişsel düzeyde öznel iyi oluş, bireylerin evliliği, işi ya da hayatlarındaki diğer etki alanları ile ilgili belirli tatminkarlıklar ile beslenen yaşam doyumunu ifade etmektedir. Yaşam doyumu, insanların yaşamlarını bir bütün olarak gördükleri zaman verdikleri genel bir yargıdır (Diener, 1994). Bu genel yargı, insanların hayatlarındaki çeşitli alanlarda kendilerini ne kadar verimli gördüklerinin bir değerlendirmesini içerir (Samsari, Soulis, 2019). Duygusal düzeyde öznel iyi oluş ise, bireylerin güven, ümit, heyecan, neşe ve gurur gibi olumlu duygulanımı içeren duyguları ve öfke, nefret, üzüntü ve suçluluk gibi olumsuz duygulanımını ifade eden duygularıdır (Myers, Diener, 1995).

Yüksek düzeyde öznel iyi oluş, insanların yaşamları ile ilgili olumlu düşünce ve duygularının üstünlüğünü yansıtmaktadır. Yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip olan bireyler, yaşamlarıyla ilgili olumlu değerlendirmelerde bulunurken öznel iyi oluş düzeyi düşük bireyler ise hayatlarındaki etkenlerin birçoğunu olumsuz ve amaçlarını engelleyici olarak değerlendirebilmektedir (Diener, 1994). Duygusal düzeyde öznel iyi oluşu yüksek olan bireyler, yaşamlarındaki durumları büyük ölçüde olumlu bir şekilde değerlendirmelerinden dolayı öncelikle hoş duyguları hissetmekte; düşük öznel iyi oluş düzeyine sahip olan insanlar ise yaşam koşullarını ve olayları istenmeyen olarak değerlendirmekten ötürü kaygı ve öfke gibi rahatsız edici duyguları yoğunlukta hissetmektedir (Myers, Diener, 1995).

Bireylerin gelişim dönemlerinin her birinde mutluluk olarak tanımlanan öznel iyi oluşları kendileri için büyük bir öneme sahiptir. Bebeklik ve çocukluk dönemlerine bakıldığında özellikle erken çocukluk dönemlerinde ebeveynle özdeşim kurulduğu;

anne babaların çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kursalar dahi öznel iyi oluş düzeyleri düşükse çocuklarının öznel iyi oluş düzeylerini olumsuz etkiledikleri görülmüştür. Ebeveynlerin yaşamlarında olumlu duygu ve tepkileri yüksek düzeyde vermeleri çocukların bu durumu fark etmelerine neden olmaktadır. Bu durum çocukların ruh sağlıklarını pozitif yönde etkilemekte ve içe yönelim davranışını azaltmaktadır (Atabey, 2017).

Gelişim dönemleri içerisinde birey adına bir geçiş niteliği taşıyan ergenlikte de fiziksel ve duygusal değişimlerle birlikte bazı uyum problemleri ortaya çıkabilmektedir. Bu dönemde yaşanan uyum problemlerinin ne ölçüde çözüldüğü öznel iyi oluşlarıyla ilişkili görülmektedir. Yüksek düzey öznel iyi oluşa sahip olan ergenlerin uyum problemleri yaşama olasılıkları daha düşük olarak belirtilmektedir. Bu dönemde demokratik ve destekleyici ebeveyn tutumları, ergenlerin bu dönemi sağlıklı bir biçimde geçirmeleri adına önem taşımaktadır (Babalar, 2018).

Yetişkinlik döneminde öznel iyi oluşu etkileyen faktörler arasında yaş, cinsiyet, kişilik özellikleri, ekonomik gelir, iş, aile, arkadaşlık ilişkileri ve sağlık gibi birçok faktör etkili görülmektedir (Eryılmaz, 2011; Canbulat, Cihangir Çankaya, 2014). Biyolojik, psikolojik, sosyal ve kronolojik yönleri olan yaşlılık dönemine bakıldığında ise, yaşlıların güvenilir gördükleri birine bağlanmaları ve çevrelerinden destek görmelerinin öznel iyi oluş düzeylerini olumlu yönde etkilediği ifade edilmektedir (Yıldız, 2012).

2.2.2. Bazı Demografik Etkenler ve Sosyal Değişkenler Açısından Öznel İyi Oluş

Öznel iyi oluşu etkileyen özelliklerle ilgili literatürde önemli ampirik çalışmalar yapılmıştır. Bu araştırma alanı öncelikle yetişkin nüfuslara odaklanma eğilimindeyken son yıllarda çocuk ve ergenlerin öznel iyi oluşunu etkileyen özelliklerin araştırılmasına olan ilgi de giderek artmaktadır. Aşağıda, araştırmacıların bireylerin öznel iyi oluş düzeyleriyle ilişkili olduğunu düşündüğü bazı faktörler açıklanmaktadır (Ress, Main, 2016).

Öznel iyi oluş alanındaki en tutarlı bulgulardan biri, kişilik özelliklerinin öznel iyi oluş üzerinde etkisi olduğudur. Nevrotizm ve dışadönüklük gibi kişilik özelliklerinin öznel iyi oluş ile ilişkisi bulunmaktadır. Yine öznel iyi oluş üzerinde biyolojik etkilerin olduğu görülmektedir. Mizaç modelleri, bireylerin duygusal tepkilerinin biyolojik temellere sahip olduğunu göstermektedir. Belirli mizaçlara sahip bireyler,

olay ve durumlara verdikleri tepkiler nedeniyle çevreden daha fazla ödül alabilmekte ve bu durum daha fazla mutluluğa yol açabilmektedir. Karakteristik duygusal tepkiler, yaşamın erken dönemlerinde ortaya çıkmakta ve öznel iyi oluşun bileşenleri için önemli etkileri olmaktadır (Deiner ve diğ., 1999). Öznel iyi oluşu etkileyen değişkenler arasında yaş ve cinsiyet de bulunmaktadır. Literatürde konuyla ilgili çeşitli araştırmalar biyo-sosyal değişkenlerin öznel iyi oluşu etkiliyor olmasıyla birlikte öznel iyi oluş için temel belirleyici olmadığı, bu değişkenlerin kişilik yapısını güçlü biçimde etkilediği ifade edilmektedir (Tuzgöl Dost, 2004).

Öznel iyi oluşun cinsiyet değişkeni üzerinden incelendiği çalışmalarda bazıları kadınların lehine, bazıları ise erkeklerin lehine anlamlı farklılıkların olduğunu ortaya koymaktadır (Gündüz, 2018). Cinsiyet ve öznel iyi oluş arasındaki ilişki yaş değişkenine kıyasla daha az net sonuç vermektedir. Kadın ya da erkeklerin öznel iyi oluşlarının daha yüksek olduğuna dair net bir bilgi sağlanamamıştır (Ress, Main, 2016). Bektaş (2018) araştırmasında, kızların öznel iyi oluşunun erkeklere göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Rask, Åstedt Kurki ve Laippala (2002) Finlandiya'da bulunan 13 okuldaki 7. ve 9. sınıflarda öğrenim gören 245 ergen le bir araştırma yürütmüş ve sonuçlarına göre cinsiyet açısından öznel iyi oluş düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Kyeong Ho'nun (2003) Koreli lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerini incelediği çalışmasında ise, erkek öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri kız öğrencilere göre daha yüksek olarak bulunmuştur. Berg ve diğerleri (2006) 80 yaş ve üstü erkek ve kadınların öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyete göre farklılık gösterdiğini bulmuştur. Spesifik olarak, sağlık problemleri yaşayan ve depresif belirtileri olan kadınlarda öznel iyi oluş düzeyi daha düşük olarak görülürken; eşini vefat sonucu kaybeden erkeklerin daha düşük öznel iyi oluş düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Sağlık ve öznel iyi oluş ilişkisine bakıldığında, boylamsal araştırmalara göre olumlu duyguları yüksek düzeyde yaşayan bireylerin kalp rahatsızlıkları dahil pek çok kronik hastalığa yakalanmaya karşı dirençli oldukları ve hastalık durumlarına karşı iyimser bir bakış açısı geliştirerek iyileşme adına olumlu etki sağladıklarını ortaya koymaktadır. Yine bir başka etken olan eğitim seviyesi ve öznel iyi oluş düzeyi arasındaki ilişkiye göre ise, bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe öznel iyi oluş düzeylerininde arttığı görülmektedir (Hefferon, Boniwell, 2018, 59).

Jebb ve diğerleri (2020) 160'tan fazla ülkeden temsilci bir kesit üzerinde Dünya Kamoyu Araştırma sonuçlarını baz alarak öznel iyi oluşa dair bir çalışma yürütmüştür. Çalışmada psikolojik anlamda önemli görülmeleri nedeniyle dört değişkene odaklanılmıştır. Bunlar evlilik, istihdam, yaşamın anlamı ve sosyalliktir. Araştırmanın sonucuna göre, evli insanların tüm yaşam süreleri boyunca evli olmayan insanlara göre daha yüksek öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. İstihdam açısından bakıldığında, tüm bölgeler için istihdam edilen insanlar, işsiz insanlardan daha yüksek öznel iyi oluşa sahiptir. Dünyanın her bölgesinde, yaşam anlamına sahip bireylerin, yaşam anlamı olmayanlara göre; sosyallik açısından ise, sosyal ilişkileri güçlü, toplumsal yaşamda aktif olan insanların, sosyal ilişkileri zayıf olanlara göre öznel iyi oluşları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Mutluluk üzerindeki önemli bir etken de kişiler arası sosyal ilişkilerdir. Öznel iyi oluş düzeyi yüksek insanlar, başkalarıyla yakın ve güvene dayalı ilişkileri daha rahat biçimde kurabilmekte, başkaları tarafından saygı duyulduklarını hissetmektedir (Deiner, 2013). Rees ve Main (2016) çocukların diğer insanlarla bağlantı kurma, aktif olma, çevreyi fark etme ve öğrenmeye devam etme gibi etkinliklerinin öznel iyi oluş düzeyleriyle pozitif yönde ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Gelir düzeyi açısından bakıldığında, sosyoekonomik yönden sıkıntı yaşayan ülkelerdeki insanların, temel biyolojik ihtiyaçlarını karşılamaları açısından zorlandıkları düşünüldüğünde öznel iyi oluş düzeylerini bağlantılı olarak etkileyeceği açıktır. Gelir de öznel iyi oluş üzerinde etkili olabilmektedir. Sosyoekonomik olarak gelişmiş ülkelerde, sağlık koşulları, insan ömrü, suç oranları, demokrasi, eşitlik ve eğitim seviyesi gibi pek çok alanda daha rahat koşulların yaşandığı bilinmektedir. Bu anlamda sosyoekonomik etmenler, bireylerin öznel iyi oluşları üzerinde etkili görülmektedir (Hefferon, Boniwell, 2018, 55). Zhang ve diğerleri (2018) ise, insanların kendilerine yönelik kişisel harcamalar yapmak yerine başka insanlar için para harcayarak sosyal harcamalar yaptıktan sonra daha mutlu olduklarını ifade etmektedir. Ayrıca özgeciliğe dayalı olan sosyal harcamalar ve öznel iyi oluş arasındaki bu ilişkinin ülkeler ve yaşlar arasında da güvenilir olduğu belirtilmektedir.

Roemer'in (2010) maneviyat ve öznel iyi oluş üzerine yürüttüğü çalışmada alan yazında yer alan bir başka araştırmadır. Roemer (2010), son yıllarda ABD merkezli çalışmalarla dindarlık ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler

olduğunun ortaya koyulduğunu belirtmektedir. Ancak bu örnekler ağırlıklı olarak Hıristiyanlarla sınırlıdır ve bunu tüm insanlar için genellemek zordur. Bu nedenle, Japon General Sosyal Araştırmaları (JGSS) anketlerini baz alarak Japonlarda belirli dinlere olan manevi bağlılığın öznel iyi oluş düzeyleriyle olan ilişkisini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, bir dine bağlılık derecesi Japonya'daki insanların öznel iyi oluşlarını anlamlı düzeyde yordamakta olduğunu göstermektedir.

2.2.3. Öznel İyi Oluşu Açıklayan Kuramlar

Öznel iyi oluşu açıklayan çok sayıda kuram bulunmakla birlikte beş temel kuram en yaygın olanlarıdır: Uyum Kuramı, Sabit Nokta Kuramı, Erek Kuramı, Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları ve Etkinlik Kuramına ait bilgiler aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır.

2.2.3.1. Uyum Kuramı

Uyum kuramı, bireylerin belirli bir düzeyde mutluluğa sahip olduklarını ve yeni duygusal deneyim ya da koşullarla karşılaştıklarında bir adaptasyon süreci yaşayarak zamanla başlangıçtaki seviyelerine döndüklerini belirtmektedir. Yeni bir ses ya da kokuya alışmak gibi düşünüldüğünde bireyler yeni bir durumla ilgili deneyimledikleri yeni duygularına da süreçte alışacaklardır. Dolayısıyla, olumlu veya olumsuz olayların bireylerde oluşturduğu etkiler, zaman içerisinde etki gücünü kaybederek kişisel bir ayar noktasına dönmekte ve uyum sağlanmaktadır (Diener, Lucas, Scollon, 2006; Kleinman, Asselin, Henriques, 2014).

Literatürde yapılan araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, araştırmacılar iyi ya da kötü haberler/olaylar sonrasında insanların yaklaşık 3 ay içerisinde doğal bir mutluluk noktasına geri dönmeye eğilimli olduklarını ifade etmektedir. Ancak bir eşin ölümü ya da uzun süreli işsizlik gibi yaşam deneyimleri, yoğun duygusal etki yaşatabildiği için insanların doğal mutluluk seviyelerine dönmeleri daha uzun süre alabilmektedir (Hefferon, Boniwell, 2014, 62).

Uyum kuramına göre insanlar, yaşamlarında meydana gelen çeşitli durum ve olaylar karşısında uyum gösterebilme güçleri ile öznel iyi oluşunu etkilemektedir. Bireyler uyum gösterebilme gücü ile birlikte kendilerini olumsuz etkileyen olaylardan sonra yaşadıkları mutsuzluk durumları uzun sürmemesi gibi yine bireylerin yaşadıkları olumlu yaşantılardan sonra uzun bir süre mutluluk düzeyleri aynı kalmamaktadır.

İnsanlar, bu şekilde yaşamlarındaki olumlu olumsuz çeşitli olaylar sonucunda dengelerini koruyarak uyum sağlamaktadır (Tuzgöl- Dost, 2004).

2.2.3.2. Sabit Nokta Kuramı

İnsanların iyilik hali üzerinde genetiğin önemli bir etkisi bulunmaktadır (Hefferon, Boniwell, 2014, 61). Sabit Nokta Kuramı, bireyin öznel iyi oluşunun kalıtsal ve sabit bir olgu olduğunu belirtmektedir. Buna göre, bireyin öznel iyi oluşu büyük oranda kendisinin genetik özelliklerine bağlıdır. Farklı yaşam olaylarından etkilense de öznel iyi oluşun tutarlı ve sürekli bir eğilim içerisinde kalarak sabit bir düzeye sahip olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle, bazı bireyler mutlu, bazıları ise mutsuz olma eğilimindedir (Akın, 2015, 6).

İnsanların sabit nokta düzeylerine hangi dinamikleri, nasıl kullanarak tekrar döndüklerine ilişkin literatürde açıklama yer almamaktadır (Eryılmaz, 2012a). Yaşam olayları, insanları kısa dönemde etkilese bile genetik denge noktasına geri dönme eğilimi olmaktadır (Headey, Wearing, 1989).

2.2.3.3. Erek (Telic) Kuramı

Erek kuramı temel olarak 1960 yılında Wilson tarafından oluşturulmuştur (Yavuz, 2006). Erek kuramı, bir amaca ulaşıldığında veya ihtiyaç doyurulduğunda mutluluğun kazanıldığını savunmaktadır (Deiner, 1984). Tarihsel süreç içerisinde birçok filozof, erek kuramıyla ilgili sorularla ilgilenmiştir. Örneğin, mutluluğun kişisel arzuları tatmin ederek ya da onları bastırarak kazanılıp kazanılmadığı sorulmuş; Hedonist filozoflarca arzuların yerine getirilmesi tavsiye edilirken, münzevi arzuların yok edilmesi önerilmiştir (Deiner, 1984).

Erek Kuramı öznel iyi oluşun amaç ve ihtiyaç olarak ifade edilebilen iki temel boyutla ilişkili olduğunu açıklamaktadır. Bireyin gerginliğini azaltması, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını gidermesi kendisini mutluluğa ulaştıracaktır (Akın, 2015, 8). Bireyler hayatları boyunca kendileri için çeşitli yaşam amaçları belirlemektedir. Bu amaçlara ulaşmadaki başarıları ve amaca ulaşma yolundaki yaşadıkları tecrübeler, kendilerinin duygu durumunu ve yaşam doyumunu etkilemektedir. Amaçlara ulaşıldığında olumlu duygular yaşandığı gibi; amaçlara ulaşılamama durumunda ise olumsuz duygular hissedilmektedir. Bu yönüyle amaçların bireylerin yaşamlarında

duygulanımları açısından önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Diener ve diğ., 1999).

Her insanın bir amaca ihtiyacı vardır. Mutluluk, değerli olan ve belirlenen amaçlara ulaşmanın doğrudan bir sonucu olarak düşünülebilir. Bireylerin, ulaşmak için çaba gösterdiği amaçlarının kalitesi iyi oluşunu etkilemektedir. Kültüre bağlı bir durum olmakla birlikte genel anlamda insanlar, anlamlı amaçlar belirleyerek bunun için çabaladıklarında ve istenen sonuca ulaştıklarında mutlu olmaktadırlar (Hefferon, Boniwell, 2014, 67). Erek kuramı, bireyin çeşitli amaçlara ulaşmaya karar vererek günlük yaşamına ilişkin planlı olma yönünde kendisine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, amaç oluşturmak bireye yaşamında karşılaşabileceği çeşitli problemlerle baş etmede yardımcı olarak, zor zamanlarında da iyi oluşun devam etmesine yardımcı olabilmektedir (Nur Şahin, 2011).

Erek Kuramının Freud'un haz ilkesi ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi yaklaşımıyla uyuştuğu görülmektedir. Mutluluk, bireyler için amaç ve ihtiyaçlarını doyurduklarında elde ettikleri ve eylemlerinin hedefi olarak gördükleri son nokta olarak düşünülebilir (Akın, 2015, 7). Ancak bireylerin kendileri için belirdikleri amaçların büyüklüğü, yüksek öznel iyi oluş ile paralellik göstermemektedir. Literatürde, yalnızca güdü ile uyumluluk gösteren amaçlar doğrultusunda ilerlemenin öznel iyi oluşla ilişkili olduğunu, güdülerle uyumsuz amaçlara yönelik bağlılığın ise öznel iyi oluş düzeyini negatif yönde etkilediğini ortaya koyan çalışmalar (Brunstein, Schultheiss, Grassman, 1998) mevcuttur. Amaçlar genellikle ihtiyaçlardan daha bilinçli olarak düşünülmektedir. Çoğu birey, önemli bir hedefe ulaştığında mutlu hissetme eğilimine sahiptir. Bununla birlikte, mutluluk, amaçların ihtiyaçlara yönelik olarak planlanması ve bunların yerine getirilmesi ile ilişkilidir (Deiner, 1984).

2.2.3.4. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları

Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları, öznel iyi oluşu açıklamak üzere geliştirilen kuramlar arasında yer almaktadır. Aşağıdan yukarı kuramı, bireylerin öznel iyi oluşunu çeşitli hazlar ile ilişkilendirmektedir. Yaşam içerisinde haz verici olayların yaşanması olumlu duygulanımla ilişkiliyken; istenmeyen durumların yaşanması ise olumsuz duygulanıma neden olabilmektedir (Stallings ve diğ., 1997).

Aşağıdan yukarıya kuramına göre, mutluluk birçok küçük zevkin toplamıdır. Bu görüşe göre, birey hayatında mutlu olup olmadığına karar verirken, anlık zevklerin ve acıların değerlendirmesini yapmaktadır. Mutlu bir hayat, mutlu anların birikimidir. Felsefede bu görüş, Locke'un indirgemeci yaklaşımı ve atomistik görüşlerle ilişkilidir (Deiner, 1984; Kozma, Stones, 1980). Kişinin hayatında birçok farklı alanda mutlu anlar yaşaması, öznel iyi oluş düzeyine pozitif etki etmektedir. İnsanın aile, arkadaş çevresi, akraba ve iş yaşamına dair doyum yaşaması öznel iyi oluşu düzeyini de olumlu olarak etkilemektedir (Tuzgöl Dost, 2004).

Yukarıdan Aşağıya Kuramına göre ise, öznel iyi oluş bireyin kişilik özelliği olarak açıklanmaktadır. Bu durumun, bireyin olaylara tepki verme şeklini etkilediği düşünülmektedir. Mutluluk bireyin içindedir. Birey, içerisinde bulunduğu yaşam olaylarını olumlu ya da olumsuz yönde değerlendirmekte ve bu durum onun mutluluğunu etkilemektedir (Deiner, 1984). Bireyler, olay ve durumları deneyimlemeye ve bunlara tepki vermeye yatkındır. Kişiliğin küresel boyutları, insanların öznel iyi oluş düzeylerini belirlemektedir. Bu anlamda, mutlu bireyler muhakkak nesnel bir deneyim yaşadıkları için mutlu olmamakta, yaşamın zevklerinden hoşlanmaya yatkın bir kişilik yapıları nedeniyle de mutlu olabilmektedir (Brief ve diğ., 1993).

Yukarıdan Aşağıya Kuramı, öznel iyi oluş düzeyinin büyük ölçüde kişisel özelliklerden kaynaklandığını savunmaktadır. Nevrotiklik gibi evrensel kişilik özellikleri, insanların olaylara olumlu ya da olumsuz tepki verme biçimini etkilemektedir (Costa, McCrae, Norris, 1981, 79). Schroeder ve Costa (1984), kişiliğin küresel bir boyutu olan nevrotizmin, insanların yaşam olaylarına ilişkin algılarını ve fiziksel hastalıklara yönelik algılarını etkilediğini belirtmektedir.

2.2.3.5. Etkinlik Kuramı

Etkinlik kuramı, mutluluğun insanların yaptıkları çeşitli faaliyetlerin bir ürünü olduğunu açıklamaktadır. Örneğin, bir dağcının tırmanma faaliyeti insana zirveye ulaşmaktan daha büyük mutluluk getirebilir. Erek kuramcılarının aksine, Etkinlik Kuramı mutluluğun bir amaca ulaşmaktan ziyade o yolda amaca ulaşmak için yapılan davranışlardan kaynaklandığını öne sürmektedir. Bununla birlikte iki kuramda birbirlerini tamamlar niteliktedir (Deiner, 1984).

Aristoteles, etkinlik teorisinin en eski ve önemli ana savunucularından biridir. Aristoteles, mutluluğun erdemli etkinliklerden, yani iyi yapılan işlerden kaynaklandığını savunmuş; insanların sahip oldukları çeşitli yetenekler doğrultusunda yaptıkları etkinliklerin mutluluğu ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Günümüzde ise etkinlik kuramı daha genel anlamda olan hobiler, sosyal etkileşim ve egzersiz gibi farklı birçok etkinlği kapsamaktadır (Deiner, 1984).

Akış, bireylerin bir etkinliğe kendilerini kaptırmaları ve bu etkinliği deneyimlerken büyük bir zevk almalarıdır. Bireyler yalnızca o etkinliği yapabilmek için sonucunda oluşabilecek büyük bir bedeli bile göze alabilmektedir. Akış, zihnin uyumlu bir düzen içinde olduğu zamanlarda erişilen bilişsel bir durumu ifade etmektedir. Spor, sanat ve kültür faaliyetleri gibi devamlılık arz ederek akış üreten etkinlikler incelendiğinde, bireyleri neyin mutlu ettiğini anlamak daha kolay olabilir (Csikszentmihalyi, 2005'ten aktaran Nur Şahin, 2011).

Bir işin, zorluk düzeyi ile kişinin beceri seviyesi eşleştiğinde aktiviteler zevkli görülebilir. Eğer bir faaliyet çok kolaysa can sıkıntısı yaşatabilir; çok zor olursa kaygı durumu görülebilir. Birey, yoğun dikkat gerektiren ve sahip olduğu becerilerinin ve görevin zorluğunun kabaca denk olduğu bir faaliyetle karıştığında, zevkli bir akış deneyimi ortaya çıkacaktır (Deiner, 1984).

2.2.4. Okulda Öznel İyi Oluş

Bireylerin kendi yaşamlarını bilişsel ve duygusal yönden değerlendirmesi sonucunda hissettikleri mutluluk düzeyleri olarak tanımlanabilen öznel iyi oluş, bireylerin yaşamlarındaki çeşitli alanlara ilişkin değerlendirmelerini içermektedir (Diener, 1994; Diener, Sapyta, Suh, 1998). Okulda öznel iyi oluş, öğrencilerin okul yaşamları hakkında bilişsel değerlendirmeleri ile okulda olumlu ve olumsuz tüm duygusal deneyimlerini içeren genel mutluluk düzeylerini ifade etmektedir (Tian, 2008'den aktaran Özdemir, Sağkal, 2016).

Öğrencilerin okul yaşamları hakkındaki yaşam doyumu ve duygulanımlarıyla ilgili teorik çalışmalara dayanan okulda öznel iyi oluş kavramı, öğrencilerin okullardaki genel durumunun bilişsel ve öznel bir değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (Huebner, 1994). Hascher'e (2008) göre okulda öznel iyi oluş öğrencilerin okula karşı olumlu tutumları, okul yaşamından zevk alması, olumlu bir akademik benlik kavramı ve okula yönelik yaşanan düşük düzeyde kaygı düzeyi ile karakterize

edilebilemektedir. Okulda öznel iyi oluş başlı başına önemli bir konu olmakla birlikte, öğrencilerin yaşam algılarının genel niteliği hakkında da nitelikli bilgiler vermektedir (Verkuyten, Thijs, 2002; Gilman, Huebner, 2003).

Okulda geçirilen zaman açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin okulla ilgili düşünce ve duygularını içeren okulda öznel iyi oluş kavramı önemli görülmektedir (Altınok Kalkan ve diğ., 2019). Çocuklar zamanlarının büyük bir kısmını okulda geçiriyor olmalarına rağmen, okulda öznel iyi oluşlarına daha az dikkat edilmektedir. Okulda öznel iyi oluş, alan yazın incelendiğinde oldukça ihmal edilmiş araştırma konusu olduğu değerlendirilmektedir (Tomás ve diğ., 2020). Okulda öznel iyi oluşu ölçmeye yönelik özel olarak geliştirilmiş ilk ölçme aracının 2015 yılında geliştirilmesi nedeniyle çocukların okulu sevmesi ve değerlendirmesiyle ilgili çok az şey bilinmektedir (Verkuyten, Thijs, 2002). "Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği" Tian ve diğerleri tarafından 2015 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlamasını Özdemir ve Sağkal (2016) gerçekleştirmiştir (Tian ve diğ., 2015'ten aktaran Özdemir , Sağkal, 2016).

Bireylerin yaşamlarına kronolojik açıdan bakıldığında ergenlik dönemi bireyler için eğitim hayatlarına ve mesleklere hazırlanma sürecine denk gelmektedir. Ergenler bu zaman diliminde zamanlarının büyük kısmını geçirdikleri yer ise okullardır. Sağlıklı bir kimlik gelişimi, akran ilişkileri ve bağımsız bir birey olma sürecinde okul yaşamı bireylerin ilerleyen gelişim dönemlerindeki tutum ve davranışlarına da etki etmektedir (Atkinson ve diğ., 1993'ten aktaran Köse, 2015). Eğitim sistemi içerisinde yapılan müfredat değişikleri ve okul reformu önerileri genellikle akademik başarıya odaklanmakta ve duygusal süreçlere gereken önem verilmemektedir (Verkuyten, Thijs, 2002). Okulda öznel iyi oluş, akademik başarı, öğrenci tutum ve davranışları, öğretmen- öğrenci ilişkileri, akranlarla iletişim ve öğrenilerin temel ruhsal ihtiyaçlarının karşılanması gibi birçok durumla ilişkilidir. Okul doyumunun yüksek olması öğrencilerin okulla ilgili faaliyetlere daha çok katılma, öğretmen tutum ve davranışlarını pozitif yorumlama ve akademik başarı ile ilişkili olarak belirtilmektedir (Huebner, Gilman, 2006).

Tian, Chen ve Huebner (2014) tarafından ergenlerin okuldaki psikolojik gereksinimlerinin karşılanmasının okulda öznel iyi oluş düzeyleri üzerine etkisini belirlemek amacıyla 576 ergenle bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ergenlerin okuldaki özerklik, yeterlilik ve ilgi gibi temel ihtiyaçlarının

karşılanmasının okulda öznel iyi oluşlarına anlamlı düzeyde etkisi olduğu saptanmıştır.

Büyükcebeci ve Deniz (2017), araştırmalarında ergenlerde sosyal dışlanma, okulda öznel iyi oluş ve yalnızlık arasındaki ilişkide empatik eğilimin aracılık rolü üzerine çalışılmıştır. Araştırmaya 311 kız ve 290 erkek lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda, empatik eğilimin ergenlerin okulda öznel iyi oluş düzeylerini anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Yine sosyal dışlanmanın, empatik eğilim aracılığı ile okulda öznel iyi oluş düzeyini etkilediği görülmüştür.

Babalar (2018), ortaokul öğrencilerinin kontrol hissi ve okulda öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, kızların erkeklere göre okulda öznel iyi oluşlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Kontrol hissi ile ergen öznel iyi oluşu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Altınok Kalkan ve diğerleri (2019), 4 ve 5. Sınıfa devam eden 30 ilkokul öğrencilerisinde okul doyumunu arttırmak amacıyla bir psikoeğitim programı gerçekleştirmiştir. 6 haftalık psikoeğitim programının ön test- son test sonuçlarına bakıldığında gerçekleştirilen psikoeğitim programının öğrencilerin okul doyum düzeylerini anlamlı düzeyde etkilediği görülmüştür.

Baysan, Çakıcı Eş ve Tezer (2019), ergenlerde oyun bağımlılığı ile okulda öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelenmek amacıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde 600 ortaokul öğrencisi üzerinde bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, kız öğrencilerin okulda öznel iyi oluş düzeyleri erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Ergenlerin dijital oyun bağımlılığı ve okulda öznel iyi oluşları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

2.2.5. Öznel İyi Oluşla İlgili Araştırmalar

Deiner, Horwtiz ve Emmons (1985), Amerika'da yaşayan en varlıklı kişiler ile ortalama ve ortalamanın altında sosyoekonomik düzeye sahip kişilerin öznel iyi oluşlarını inceleyerek karşılaştırma araştırması gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, örneklemin tümünde para en büyük mutluluk kaynağı olarak düşünülmemiş ve ilk sırada yer almamıştır. İnsanları en mutlu eden şeyin ne olduğunun incelendiği çalışmada örneklemde mutsuz ancak varlıklı insanlarında

olduğu tespit edilmiştir. Yüksek sosyoekonomik düzeye sahip insanların başlıca mutluluk kaynakları saygınlık, kendini gerçekleştirme olarak ifade edilirken; daha az sıklıkta fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarından bahsettikleri görülmüştür. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip katılımcıların ise, sevgi ve fizyolojik ihtiyaçları başlıca mutluluk kaynağı olarak gördükleri; saygı ve kendini gerçekleştirme gibi ihtiyaçlardan daha az sıklıkta bahsettikleri bulunmuştur.

Deiner ve Seligman (2002), düşük, orta ve yüksek düzeyde mutlu olan insanları karşılaştırdıkları araştırma sonuçları yüksek düzeyde mutlu olan insanların daha güçlü sosyal ilişkilere sahip olup daha az yalnız kaldıklarını ortaya koymuştur. Mutluluk için tek bir değişkenin yeterli olmadığı ancak sosyal ilişkilerin mutluluk için önemli bir değişken olduğu görülmüştür. Mutlu insanlarında yaşamlarında zaman zaman olumsuz duygular yaşadıkları fakat çoğu zaman mutlu oldukları bildirilmiştir.

Rask, Åstedt Kurki ve Laippala (2002), Finlandiya'da bulunan 13 okuldaki 7. ve 9. sınıflarda öğrenim gören 245 ergen üzerine yürüttükleri araştırmada ergenlerin öznel iyi oluşu üzerine etki eden faktörleri araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında ergen öznel iyi oluşu ile aile yapılarının ilişkili olduğunu görülmektedir. İki ebeveynli ailelerdeki ergenlerin tek ebeveyenli ailelerdeki ergenlere göre öznel iyi oluşlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Üvey anne ya da babanın katılımı ile oluşmuş iki ebeveynli ailelerin ise bu üç aile türünde en düşük öznel iyi oluş puan ortalamasına sahip olduğu ortaya konmuştur. Aile içi ilişkiler bakımından değerlendirildiğinde, ergenlerin ailede yüksek kişisel özerklik algısı ve algıladıkları güvenli aile ilişkilerinin öznel iyi oluşlarıyla pozitif yönde ilişkili olduğu belirtilmiştir. Yine ergenler tarafından algılanan maddi durumun yeterli oluşu ve okul tarafından takdir edildiğinin düşünülmesi öznel iyi oluşu yüksek düzeyde etkilemektedir.

Rask, Åstedt Kurki ve Laippala (2003), ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile ergenlerin algıladıkları aile dinamiklerini incelemiştir. Bu kapsamda Finlandiya'da 7. ve 9. sınıflarda öğrenim gören 239 öğrenciden oluşan bir örneklemle çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ergenlerin aile dinamiklerinde açık iletişim, olumlu ilişkiler ve istikrar ortamının öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde pozitif yönde anlamlı şekilde etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Algılanan pozitif aile ortamının,

ergenlerin yüksek benlik algısı ve düşük depresif ruh hali ile de ilişkili olduğu görülmüştür.

Joronen ve Åstedt Kurki (2005), Finlandiya'da ergen öznel iyi oluşu üzerine hangi ailesel faktörlerin etkili olduğunu incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmelerle 7. 8. ve 9. sınıflardan 19 ergenle çalışmıştır. Araştırma sonucunda, ergenler tarafından algılanan ergen öznel iyi oluşa katkıda bulunan ailesel öğeler sırasıyla: rahat ev ortamı, sevgi dolu atmosfer, aile içi açık iletişim, ailesel katılım, aile dışı ilişkiler ve ailedeki önem duygusu olarak ifade edilmiştir. Ergenler için algılanan ergen öznel iyi oluş düzeyini negatif etkileyen ailesel öğeler ise aile içi uyumsuzluk, çatışmalar, ebeveynlerin boşanması, ebeveynlerden birinin ölümü ya da aileye aşırı bağımlılık hissi olarak sıralanmıştır.

Eryılmaz (2009), ergenlere yönelik öznel iyi oluş ölçeği geliştirmek amacıyla 156 kız ve 94 erkek öğrenciden oluşan toplam 250 ergenle araştırmayı yürütmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre 15 madde ve 4 boyuttan oluşan "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği" literatüre kazandırılmıştır.

Eryılmaz (2010), Ankara'da lise eğitimi gören yaşları 14 ve 16 arasında değişen 236 ergenlerin gerçekleştirdiği araştırmada, ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini yükseltmeğe yönelik stratejiler kullanmaları ve akademik güdülenme arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde öznel iyi oluşu arttıma stratejilerini kullanma ile içsel ve dışsal motivasyonun anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür.

Eryılmaz ve Atak (2011), ergenlerde öznel iyi oluş ile öz saygı, iyimserlik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda iyimserlik düzeylerinin öz saygıya kıyasla ergenlerin öznel iyi oluşlarına daha yüksek etkisi olduğu bulunmuştur.

Eryılmaz ve Aypay (2011), ergenlerin öznel iyi oluşları ile derse katılma istekliliği ve öznel iyi oluş düzeylerini arttırmaya yönelik yöntemler kullanmaları arasındaki ilişkiyi ele almak amacıyla Ankara'da 233 lise öğrencisi ile bir araştırma yürütmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, ergenlerin çevreye olumlu tepki verme yöntemi, öznel iyi oluş ve çevreden olumlu tepki alma yöntemleri ile ergenlerin derse katılmaya istekli olmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Eryılmaz (2012a), ergenlerin zihinsel kontrol stratejileriyle öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelenmek amacıyla araştırma yürütmüştür. Araştırmanın

sonuçlarına göre, ergenlerin olumsuz olaylardan uzak durma, pozitif düşünme, etkili zaman yönetimi sağlama, mutluluğa neden olacak davranışlara yönelmeyi tercih etme, maneviyata ağırlık verme ve problemleri çözme aracılığıyla öznel iyi oluş düzeylerini korudukları görülmüştür.

Şahin ve diğerleri (2012), araştırmalarında umut ve yaşamda anlamın öznel iyi oluş üzerindeki etkisini incelenmeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonuçları incelendiğinde, umudun ve yaşamda anlamın alt boyutları olan anlamın varlığı ve anlam arayışının bireylerin öznel iyi oluşlarının anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmüştür.

Goswami (2012), İngiltere genelinde bulunan ortaöğretim okullarındaki 4673 ergeni dahil ettiği araştırmada sosyal ilişkilerin öznel iyi oluş düzeylerine olan etkisini incelenmiştir. Araştırma neticesinde bireylerin kurdukları sosyal ilişki ağları öznel iyi oluşlarının önemli bir yönü olarak ifade edilmiştir. Ergenlerin aileleri, arkadaşları ve mahalle yetişkinleriyle olan olumlu ilişkilerinin öznel iyi oluş düzeylerini artırdığı görülürken; problemli arkadaşlık ilişkileri, yetişkinler tarafından haksız yere zorbalık ve kötü muamele görme deneyimlerinin gençlerin öznel iyi oluş düzeyini azalttığı ortaya konmuştur.

Doğan (2013), kişilik özellikleri ile öznel iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere bir araştırma yürütmüştür. Araştırma sonucunda, dışadönük olma, sorumluluk alma, uyumlu olma ve deneyime açıklık kişilik özelliklerine sahip olan bireylerin öznel iyi oluşlarına pozitif yönde etki ettiği bulunurken; nevrotik kişilik örüntüler sergileyen bireylerin öznel iyi oluşlarına negatif yönde etki ettiği ortaya konmuştur.

Telef ve Ergün (2013), lise öğrencileri üzerinde yürüttükleri araştırmalarında duygusal ve sosyal yeterlilik düzeylerinin öznel iyi oluş düzeylerini yordama gücünü araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçları incelediğinde, akademik, sosyal ve duygusal öz yeterliğin lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarını yordadığı ifade edilmiştir.

Baytemir (2016), ergenlerde anne-baba ve arkadaşa bağlanma ile öznel iyi oluş arasında kişilerarası yeterliğin aracılığını incelemiştir. Araştırma neticesinde, anne-baba ve arkadaşa bağlanma düzeyinin, kişilerarası yeterliği ve öznel iyi oluşu doğrudan etkilediği, kişilerarası yeterliğin de öznel iyi oluşu etkilediği bulunmuştur. Kişilerarası yeterlik, anne-baba ve arkadaşa bağlanma ile öznel iyi oluş arasında

kısmen aracılık yapmaktadır. Anne-baba ve arkadaşa bağlanma ile kişilerarası yeterliğin cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Pekin (2017), üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, öznel iyi oluş ve denetim odağı seviyelerinin sosyal görünüş kaygıları üzerindeki yordayıcılığı üzerine bir araştırma yürütmüştür. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, sosyal görünüş kaygısı üzerinde öznel iyi oluş, güvenli ve saplantılı bağlanma stillerinin anlamlı düzeyde olarak etkisi olduğu görülmüştür.

Reisoğlu ve Yazıcı (2017), beş faktör kişilik özellikleri, mizah tarzları, duygusal zekâ, yaş ve cinsiyetin öznel iyi oluş üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, öznel iyi oluş düzeyini kişilik özelliklerinden deneyime açık olma, sorumluluk alma, nevrotiklik ve dışadönüklük anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Duygusal zeka özelliklerinden genel ruh hali, kişisel beceriler ve kişilerarası beceriler ile stresle başa çıkma, öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Mizah tarzları açısında ise yıkıcı mizah öznel iyi oluş ile ilişkili bulunurken; yaş ve cinsiyetinde öznel iyi oluş üzerinde etkileyici özelliğe sahip olduğu görülmüştür.

Bektaş (2018), araştırmasında aile içi sınır ihlalinin ergenlerde öznel iyi oluş ve sürekli kaygı ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmada ele alınan sınır ihlali kavramının alt boyutları akran düzeyi iletişimi, olgunluğa teşvik ve koalisyon oluşturmadır. Yine bir diğer ele alınan kavram olan öznel iyi oluşun alt boyutları ise pozitif ve negatif duygulanım ile yaşam doyumudur. Buna göre araştırmanın sonuçları incelendiğinde, akran düzeyi iletişim ve olgunluğa teşvik, pozitif duygulanım ve yaşam doyumu ile pozitif yönde ilişkili ve sürekli kaygı ile ise negatif yönde ilişkili olarak bulunmuştur. Koalisyon oluşturmanın yaşam doyumu ile negatif; negatif duygulanım ve sürekli kaygı ile pozitif yönde ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Cinsiyet ve gelişim dönemine göre bakıldığında da, kızların öznel iyi oluşunun erkeklere göre, ileri ergenlerinki ise ön ergenlere göre daha düşük olduğu görülmüştür.

Yaşam Memnuniyeti Araştırmasına göre Türkiye'de insanların mutluluk kaynağı olarak gördükleri değerler arasında sağlık, sevgi ve başarı ilk sıralarda yer almaktadır. Mutluluk kaynağı olarak gördükleri kişileri ise tüm aile, çocuklar ve eşler olarak sıralamışlardır (TÜİK, [10.01.2020]).

Asıcı ve İkiz (2019), okul iklimi ve öz yeterliğin okulda öznel iyi oluş üzerindeki etkisini incelemek amacıyla 757 ortaokul öğrenci ile bir araştırma yürütmüştür. Araştırma sonuçlarına göre, okul iklimi olarak ifade edilen destekleyici öğretmen tutumları, güvenli öğrenme ortamı, olumlu arkadaşlık ilişkileri ve başarı odaklılık ile akademik, sosyal ve duygusal özyeterlik alt boyutlarını içeren öz yeterliğin okulda öznel iyi oluştaki değişimin %60'ını açıkladığını ortaya koymaktadır.

Samsari ve Soulis (2019), fiziksel yetersizliği olan ve olmayan bireylerin problem çözme, öz-yeterlik, esneklik ve öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Yunanistan'da 150 fiziksel yetersizliği olan ve 150 olmayan kişiyle bir araştırma yürütmüştür. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, fiziksel yetersizliği olan ve olmayan bireyler arasında problem çözme öz-yeterlik ve esneklik öz-yeterliklerinde anlamlı düzeyde farklılık olduğu ortaya konmuştur. Bu kapsamda fiziksel yetersizliği olan bireylerin, olmayanlara göre daha düşük düzeyde problem çözme öz-yeterlik ve esneklik öz-yeterlilik düzeylerine sahip olduğu görülmüştür. Öznel iyi oluş düzeyleri açısından ele alındığında ise, fiziksel yetersizliği olan kişilerin öznel iyi oluşları, fiziksel yetersizliği olmayan kişilere göre anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır.

Churchill ve Smyth (2020), İngiltere'nin Birleşik Krallık Toplum Yaşamı Araştırmasından elde edilen verileri kullanarak, bir arkadaşlık ağındaki heterojenliğin bireylerin öznel iyi oluşlarına etkisini incelemiştir. Sosyal ilişkilerdeki homojenlik- heterojenlik derecesi ise etnik köken ve dini inanış açısından ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, bireylerin sosyal yaşamlarında ilişki kurdukları farklı etnik ve dinsel gruplardan arkadaşlarının sayısının oranındaki artışın, daha düşük seviyelerde öznel iyi oluş ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Kendine benzemeyen arkadaşlık örüntülerine sahip bireylerin, öznel iyi oluş seviyelerinin daha düşük olduğu ortaya konmuştur. Bununla birlikte gençlerin, etnik köken ve dini inanış bakımından sahip oldukları sosyal ağ ve ilişkilerin çeşitliliğinin öznel iyi oluş düzeylerini yaşlı insanlara göre daha az etkilediğini göstermiştir. Gençlerin heterojen gruplarla etkileşimi sonucu öznel iyi oluşları, yaşlı insanlara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun ise genç insanların yenilik ve farklılıklara daha açık olma ihtimali görüşüyle tutarlı olduğu düşünülmektedir.

2.3. Bağlanma

Bağlanma ile ilgili temel kavramlar, bağlanma kavramına yönelik kuramsal yaklaşımlar, gelişim dönemlerine göre bağlanma ve bağlanmaya yönelik yapılan araştırmalar aşağıda yer almaktadır.

2.3.1. Bağlanma Kavramı

Bağlanma, insanların önem verdikleri diğer kişilere yönelik duygusal bağlar geliştirmeleri şeklinde tanımlanabilmektedir. Bağlanma kavramı uzun yıllardır birçok araştırmanın konusu olarak ele alınmıştır (Morsünbül, Çok, 2011; Tok, Öğretir Özçelik, 2018). Literatürde bağlanma kavramına yönelik çeşitli tanımlar ve açıklamalar yer almaktadır.

İnsanın sosyal bir canlı olması yaşamında farklı birçok ilişki örüntüleri kurmasını ve bu ilişkilerini geliştirmesini sağlamaktadır. Anne ve bebek arasındaki ilişki, insanın kurduğu ilk ilişki olma özelliğini taşımaktadır (Çetin ve diğ., 2016). Anne ve bebek arasında gelişen bu ilişki alanyazında 1960'ların sonlarında John Bowlby'nin anne bakımı ile çocukların ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi anlamak üzere yürüttüğü "bağlanma" adı altındaki çalışmalara dayanmaktadır (Cortazar, Herreros, 2010). Bowlby'e (1973, 114) göre bağlanma, değer verilen bireylere karşı geliştirilen ve "beşikten mezara" insan davranışlarının bütünleyici bir parçası olan güçlü duygusal bağları içermektedir. Türk Dil Kurumu (2011), bağlanmayı "Sevmek, içten bağlı olmak." olarak tanımlamaktadır. İngilizcede "attachment" kelimesinin Türkçe karşılığı olarak "bağlanma" kelimesi kullanılmakta ve "Birine ya da bir şeye duygusal yakınlık duyma şeklindeki güçlü hissiyat." şeklinde açıklanmaktadır (Cambridge Dictionary, [08.04.2020]).

Farklı yazarlarca tanımı yapılan bağlanma, Sabuncuoğlu ve Berkem'e (2006) göre, bireylerin yaşamlarının ilk dönemlerinde belirlenen ve süreklilik arz eden, diğer insanlarla kurdukları ilişki örüntüsü olarak ifade etmektedir. Bir başka tanımda ise bağlanmanın stres yaratan zorlu durumlarda belirgin hale gelmesi, devamlılığı ve dayanıklılığı üzerinde durulmuştur (Pehlivantürk, 2004).

Bağlanma, anne ile çocuk, ebeveyn ile çocuk ya da birinci bakım vereni ve çocuk arasında oluşan duygusal bağı ifade etmektedir (Güvendeğer Doksat, Demirci Ciftci, 2016). Annenin bebeğine sevgi ve ilgiyle yaklaşması, çocuğun fiziksel ve ruhsal

gelişimi açısından çok önemlidir. Çocuğun annesi ile kurmuş olduğu bu ilk duygusal bağlanma tecrübesi, daha sonraki ilişkileri için temel niteliğindedir (Kavlak, Şirin, 2007). Bağlanma, insan ilişkilerinde olması beklenilen duygusal yönü ağırlıklı olan bir süreçtir. Bireylerin yaşamlarının ilk dönemlerinde gelişmeye başlayan bu süreç, kişinin fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişim gibi birçok yaşam boyutunu etkileyen ve yaşam boyu devamlılığı olan bir yapıya sahiptir (Köse, Çınar, Altınkaynak, 2013).

2.3.2. Bağlanma Kavramına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

Bağlanma kuramının temelleri, 1950'li yılların sonlarına doğru, ebeveynlerinden ayrı olan çocukların yoğun olarak yaşadığı sıkıntıyı anlamlandırmaya çalışan İngiliz psikanalist John Bowlby tarafından atılmıştır (Cömert, Ögel, 2014). Bebeklerin gelişimlerinin bir parçası olarak emekleme ve hareket etmeleriyle birlikte ebeveyn ya da bakım verenlerinden bağımsızlaşmaya başlamaları kendileri için yeni tehlikelerle bir araya gelme olasılığını doğurmaktadır. İnsanlık tarihinde temel olan bu bağımsızlaşma deneyimleri sürecini düzenleyen bir sisteme gereksinim duyulmuştur (Doğan, 2016).

Bağlanma Kuramı, bireylerin yaşamlarında kendileri için önemli olan ebeveyn, eş ya da arkadaş çevresi gibi diğer kişilerle güçlü bir bağ kurma ihtiyacından ortaya çıkmaktadır (Erözkan, 2011). Bu açıdan bağlanma, bireylerin hayatta kalabilmeleri ve yaşamlarına uyum sağlayabilmeleri için çevre ile olan iletişimlerinde kendilerine yardımcı olmaktadır (Keklik, 2011). Bağlanma, çocuk ve bakım vereni arasında gelişen, süreklilik taşıyan ve hayat boyu devam eden duygusal bir bağdır. Bu bağ ile birlikte çocuk, bakım vereni ile ilişki kurmakta ve ona yakınlık göstermektedir. Kurulmuş olan bu duygusal bağın şekillenerek çocuk için yaşamındaki diğer ilişkilerine yön vermesi ise bağlanma davranışları olarak ifade edilmektedir. Bağlanma davranışları çocukluk dönemlerinde net bir şekilde gözlemlenmekle birlikte ilerleyen dönemlerde bireylerin karar verme süreçleri gibi çeşitli durumlarda da gözlemlenebilmektedir (Bowlby, 1988'den aktaran Erözkan, 2011).

Bağlanma Kuramı üç temel ilkeye dayanmaktadır (Kesebir, Özdoğan Kavzoğlu, Üstündağ, 2011):

1. İnsan türü bağlanmayı kolay hale getirecek bir davranış takımı ile doğmaktadır.

2. Bağlanmayla beraber kurulan yakınlığın sürdürülmesi, bakım veren kişinin de yakınlaşma ihtiyacını karşılamaktadır.

3. Yaşanan deneyimlerle beraber çocuk kendisine ve çevresine bir anlam yüklemektedir. Çocuk edindiği bu yeni anlamları gelecek ilişkileri için kullanmakta ve bilişsel olarak içselleştirmektedir.

Bowlby (1980, 97), bağlanma sisteminin yakınlık, güvenli sığınak ve güvenli üs olarak üç unsura sahip olduğunu açıklamaktadır. Bowlby'nin Bağlanma Kuramına göre, sevilen biriyle kurulan yakınlık ve bağlanmadan sonra beklenmedik bir ayrılma durumuyla birlikte bağlanma sisteminin harekete geçerek bireyde protesto ve sıkıntı durumu oluşturmakta; sevilen kişiyle yeniden birleşme sonucunda ise bu sistem devre dışı kalarak bireyde rahatlama sağlanmaktadır (Steele, 2015, 2). Bu yönüyle bağlanma figürü birey için güvenli bir üs ve güvenli sığınak işlevi görmektedir (Bowlby, 1980). Bağlanma sistemi, bireylerin fiziksel veya çevresel tehditlerle karşılaştığında açığa çıkan bir sistem olmakla birlikte bağlanma figüründen ayrılma veya reddilme gibi durumlarda ortaya çıkan ve ilişkilere yönelik tehditlerle de aktif olabilen organize bir davranışsal sistem olarak belirtilmektedir (Bacon, Richardson, 2001). Bağlanma Kuramına göre, çocuklar zaman içerisinde bakım verenleri ile olan bu deneyimleri ve erken bağlanma ilişkilerini aile dışındaki ilişkileri için bir örnek oluşturacak şekilde içselleştirmektedir (Bartholomew, Horowitz, 1991). Buna göre anne, çocuğun birincil bakım ve duygusal ihtiyaçlarını ayırt edebilir ve bunlara olumlu ve tutarlı bir şekilde cevap verebilirse, çocuğun yaşamı boyunca daha güvenli bağlanma ilişkilerine sahip olacağı öngörülmektedir (Cortazar, Herreros, 2010).

Bowlby'nin Bağlanma Kuramına göre, çocuklar erken yaştan itibaren ebeveynlerinin davranış biçimleri ile çeşitli zihinsel şemalara sahip olmaktadır. Bağlanma figürü ile kurulan ilişki sonucunda sahip olunan bu şemalar, çocuğun tüm yaşamı boyunca kendisini etkilemekte; yakın ilişkilerindeki inanç ve tutumlarına yön veren içsel çalışma modellerini ortaya çıkarmaktadır. Bağlanma sonucunda, içsel çalışma modellerinin içeriğine de kendini değerli hissetme ve karşıdaki bireyi güvenilir görme şeklinde iki temel şema yüklenmektedir. Bu şemalar bireyin ilişkilerinde bağlanma kaygısı ve mesafe düzeyini şekillendirmektedir (Kesebir, Özdoğan Kavzoğlu, Üstündağ, 2011). İçsel çalışma modeli, çocuğun ilişki geçmişini yansıtan, yakın ilişkilerdeki davranış kodlarını içeren ve diğer insanlarla ilişkilerinde nasıl bir tutuma sahip olacağına ilişkin bilgiler veren bir bağlanma sistemini içermektedir (Field, 2011, 158).

Bowlby ile ilk olarak temelleri atılan Bağlanma Kuramı, ilerleyen dönemlerde Mary Ainsworth ve arkadaşlarının kavramsal ve amprik çalışmalarıyla gelişmeye devam etmiştir (Horst, 2011, 132). Ainsworth ve diğerleri (1978) ebeveynlerinden ayrılan ve daha sonra bir araya getirilen çocukların nasıl tepki verdiklerini laboratuvar ortamında gözlemleyerek bağlanma ilişkilerini sınıflandıran "yabancı durum deneyini" tasarlamıştır. Deneye göre, anne ve çocuk daha önce bulunmadıkları bir ortama alınmış, biraz vakit geçirdikten sonra ortama yabancı kişi olarak araştırmacı gelmiş ve anne bir süre sonra odadan ayrılarak en sonunda odaya geri dönmüştür. Yapılan deneyde çocukların bağlanma stillerinin belirlerken dört etken göz önüne alınmıştır (Aktaran Bacon, Richardson, 2001):

1. Çocuğun etrafını keşfetme davranışları
2. Annesi yanından ayrıldığında çocuğun tepkisi
3. Çocuğun yabancı kişiye yönelik tepkisi
4. Annesi ortama geri döndüğünde çocuğun tepkisi.

Ainsworth ve diğerleri (1978) bu çalışmanın sonucunda anne ve çocuk arasında farklı bağlanma stilleri belirlemiştir. Ainsworth, güvenli bağlanma, kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma şeklinde tanımladığı bağlanma stillerini üç ayrı gruba ayırmıştır (Aktaran Bacon, Richardson, 2001). Bu bağlanma stillerine daha sonra dağınık bağlanma adıyla yeni bir bağlanma stili daha eklenmiştir. Dağınık bağlanma stilinde, kaygı denetiminde tutarsızlığın hakim olduğu görülmektedir (Kesebir, Özdoğan Kavzoğlu, Üstündağ, 2011). Dağınık bağlanmada çocuklar, ebeveynlerinden ayrılma ile karşılaşma durumlarında öngörülemeyen bir bağlanma eğilimi göstermektedir. Bakıcıya yakınlık arama durumlarında garip ve zaman zaman çelişkili şekilde davranmaktadır (Basham, Dennis, 2004, 116).

Deneyde, güvenli bağlanma stiline sahip çocukların, durumu önce şiddetle protesto ettiği ancak bağlanma figürü olan anneyle yeniden birleşme sonucunda yatıştığı ve keşif oyununa geri döndüğü gözlemlenmiştir. Güvensiz bağlanan çocukların hem kayıp hem de yeniden birleşmede duygusal olarak engellenmişlik yaşadığı görülürken; kaygılı-korkulu çocukların sıkıntıılarını kabul etmeleri zor olarak ifade edilmiştir. Dağınık bağlanan çocukların ise ayrışma gibi tuhaf yatıştırıcı stratejilerle tepki verdikleri gözlemlenmiştir (Holmes, 2017, 1).

Basham ve Dennis (2004, 117), çocuk ve bağlanma figürü için güvenli, kaygılı-kararsız, kaçınan ve dağınık bağlanma stilleri arasındaki temel farklılıkları aşağıdaki gibi özetlemiştir:

Tablo 3: Çocuklarda Bağlanma Stilleri ve Görülen Davranışlar

Bağlanma Stilleri	Çocuğun Davranışı	Bakım Verenin Davranışı
Güvenli Bağlanma	Çevreyi güvenle keşfeder.	Duygusal olarak çocuğa yakınlık besler.
	Sıkıntılı olduğunda ebeveynini arar.	Çocuğa destekçidir.
	Ebeveyni tarafından sakinleştirilebilir.	Çocuk odaklıdır.
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Sıkıntılı olduğunda ebeveynini arayamaz.	Duygusal olarak gerekli yakınlığı sağlayamamaktadır.
	Ebeveyninin yeniden bağlanma girişimlerini yok sayar.	Ayrılma ile ortaya çıkan sıkıntılı durumu sağlıklı biçimde düzenlemede sorun yaşar.
		Kendine odaklıdır.
Kaçınan Bağlanma	Sıkıntılı olduğunda ebeveynini arar ve direnir.	Çocuktan gelen tepkileri okuyamamaktadır.
	Ebeveyni tarafından sakinleştirilemez.	Duygusal olarak gerekli yakınlığı kurarken tutarsız davranır.
Dağınık Bağlanma	Bakıcıdan korkuyor gibi gözükür.	Çocuğa öfkeli veya korkutucu görünebilmektedir.
	Donuk bir duruş benimser.	Çocukla etkileşime girdiğinde kendisine dair travmatik anılarla yeniden yüzleşebilir.

Basham, Kathryn, K. Dennis, Miehls. **Attachment Theory Transforming the Legacy: Couple Therapy with Survivors of Childhood Trauma** (New York: Columbia University Press, 2004)'den uyarlandı.

Bebeklik ve ilk çocukluk dönemlerindeki bağlanmanın yanı sıra yetişkinlik döneminde de bağlanma süreçlerini ele alan çalışmalar mevcuttur. Main, Kaplan, Cassidy (1985) yaptıkları araştırma kapsamında yarı yapılandırılmış görüşmelerle yetişkin bireylerin çocukluk dönemi anıları ve ebeveynleriyle olan ilişkilerini incemişlerdir. Elde edilen bulgular Ainsworth'un çocukluk dönemi için tanımlamış olduğu bağlanma stilleri açısından ele alınarak; bu stillerin yetişkinlikte de geçerli olabileceğini ortaya koymuştur.

Yetişkinlikteki bağlanma stilleri açısından, güvenli sınıflandırılan kişiler çocukluklarına ait anıları daha çok hatırlamakta ve hatırladıklarının çoğunlukla olumlu olmaktadır. Kaçınan bağlanma stiline sahip kişiler bağlanma ilişkilerini değersizleştirme eğilimi içinde olmakta ve bağlanma deneyimlerini anımsamakta zorluk yaşamaktadır. Saplantılı olarak sınıflandırılan kişilere göre anne ve babaları olumlu ve destekleyici niteliktedir. Fakat bu kişiler çocukluklarına ait anılarını tutarlı olarak bütünleştirmekte zorluk yaşamaktadır (Morsünbül, Çok, 2011).

Hazan ve Shaver (1987), romantik ilişki örüntülerinin bağlanma sistemi içerisinde değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. Bebeklik ve erken çocukluk döneminde oluşan bağlanma sistemi, yetişkinlik döneminde de biyososyal bir süreç olarak partnere yönelik bir bağlanma süreciyle ortaya çıkmaktadır. Yetişkinlikteki bağlanma stilleri, Bowlby ve Ainsworth'un bağlanma sürecini açıklamak için geliştirdiği bağlanma stilleri ile benzer nitelik taşımaktadır. Bununla birlikte yetişkinlerde romantik aşkı yaşamaya yönelik bağlanma stilleri birbirinden farklılaşmakta; bağlanma stilinin, benlik ve sosyal ilişkilerin içsel zihinsel modellerle ve ebeveynlerle ilişki deneyimleri ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Hazan ve Shaver (1994), yetişkin bağlanma stillerinin çocuklardaki bağlanma sürecine benzer olduğunu ve bağlanma sisteminin yakınlık, güvenli üs ve güvenli sığınak temel işlevleriyle benzer biçimde ilerlediğini belirtmektedir. Hazan ve Shaver (1994), geliştirerek yetişkinlikte bağlanma ile ilgili yaptıkları çalışmalar sonucunda güvenli bağlanma, kaygılı-kararsız bağlanma ve kaygılı-kaçınan bağlanma olarak ifade ettikleri üçlü bağlanma modelini açıklamışlardır. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin, yakın ilişkilerinde problem yaşamadığı, öz saygısı yüksek ve eşleriyle ilişkilerinde hataları kabul edebilen bireyler oldukları ortaya konmuştur. Kaygılı-kararsız bağlanma stiline sahip insanların, yakın ilişkilerinde yoğun olarak reddedilme kaygısı yaşadıkları, insanlara şüphe ile yaklaşarak kendileri ile ilişki kurmak istemediklerini düşünebildikleri görülmüştür. Kaygılı–kaçınan bağlanma stilindeki kişiler ise, başka insanlarla yakın ilişki kurmaktan kaçınmakta ve kendilerini açma konusunda sıkıntı yaşamaktadır.

Bartholomew ve Horowitz (1998), yetişkinler için bağlanma stillerini açıklamak amacıyla Bowlby'nin geliştirmiş olduğu bağlanma kuramı temelinde dörtlü bağlanma modelini ortaya koymuştur. Bowlby'nin içsel çalışan modelleri ve bireyin kendi benliğine ve diğer insanlara yönelik olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri

kullanılarak geliştirilmiş yetişkinlik döneminde görülen dört temel bağlanma stili şu şekilde açıklanmaktadır (Aktaran Arslan, 2008):

Güvenli Bağlanma: Bireylerin kendilerini ve başkalarını olumlu olumlu değerlendirmesinin birleşimi ile oluşan güvenli bağlanma stilinde olan kişiler yakın ilişkilerinde içten, rahat ve samimidir. Güvenli bağlanma geliştiren bireyler kendilerini değerli görmektedir. Diğer insanlarla olan ilişkilerde kabul edici ve sevgi dolu bir tutum içerisinde bulunmaktadır.

Kayıtsız Bağlanma: Kendini olumlu ve başkalarını olumsuz değerlendirme modeliyle oluşmuş kayıtsız bağlanma stilinde kişiler diğer insanlara güvenmemelerinden ötürü sıklıkla yakınlıktan kaçmakta; öz güvenleri yüksek olmasına rağmen ilişkilerinde duygusal mesafeye gitmektedir. Özerklik duyguları altında yakın ilişkilerden kaçınarak ilişkilerdeki olası hayal kırıklığına karşı kendilerini izole etmektedir.

Saplantılı Bağlanma: Bu bağlanma stiline sahip bireyler kendilerinin değerli olduklarını hissedilmek adına kabul ve onay almaya ihtiyaç duymaktadırlar. Saplantılı bağlanan bireyler, kendilerini olumsuz olarak değerlendirirken başka insanları ise olumlu yönde değerlendirmektedir. İlişkilerinde güven ve kabul alabilmek için kaygı yaşayan bu bireylerde değersizlik duyguları hakimdir.

Korkulu Bağlanma: Bireylerin hem kendilerini hem de başklarını olumsuz değerlendirmesinin olduğu korkulu bağlanma stilinde de, güvensizlik ile reddedilme korkuları hakimdir. Bu bireyler ilişkilerinde yakınlık kurmak istemelerine rağmen karşı tarafa güvenememe ve sevilmeyip reddedilecekleri endişesi ile diğer insanlardan kaçınma davranışını içermektedir.

2.3.3. Gelişim Dönemlerine Göre Bağlanma

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde, bağlanma ve çocuk ilişkisini araştıran çalışmalar bağlanmanın ağırlıklı olarak davranışsal yönünü ele almaktadır. Ergenlik ve yetişkinlik dönemlerini ele alan çalışmalarda ise bağlanmanın bilişsel ve duygusal yönüne odaklanıldığı görülmektedir (Morsünbül, Çok, 2011).

2.3.3.1. Bebeklik ve Çocukluk Döneminde Bağlanma

Bebeklik dönemi bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişimin hızlı olduğu 0-2 yaşı ifade etmektedir. Bu dönemde bebeğin fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması kadar bakım vereni ile kurduğu ilişki de oldukça önemli görülmektedir. Bebeğe ilgi ve sevgiyle

yaklaşarak kurulan birebir ilişki bebeğin bilişsel ve duygusal gelişimine etki etmektedir (Tüzün, Sayar, 2006). Bebeklik döneminde sağlıklı bir duygusal gelişimin temelini anne babanın davranışları oluşturmaktadır. Bebeklikte bağlanma sistemi, ebeveyn ya da birincil bakım veren bağlanma figürüne yönelik bebeğin olumlu tepkiler vermesi, onu araması, yakınlık hissetmesi ve ortamda varlığını hissetmesi durumunda rahatlama yaşaması gibi duygu ve davranışları içermektedir. Bebek ve bakım vereni arasında gelişen bağlanma örüntüsü, bebekte güven duygusunun temellendiren güçlü duygusal bağı içermektedir (Soysal ve diğ., 2005). Bu anlamda bağlanma, bebek için temel bakım ihtiyaçlarını karşılayan birine yönelik gelişen duygusal bağı ifade etmektedir. Genellikle bebeğin annesi kendisi için birincil bağlanma objesidir ancak bebeğe sürekli olarak yanıt veren bir başka yakını da bu ihtiyacı karşılayabilir gözükmektedir (Field, 2011, 157).

Bowlby, anne ve bebeğin ilk 2 ayda kurdukları ilişkinin emme, yakalama, ağlama, tutma ve gülme gibi içgüdüsel tepkilerden meydana geldiğini belirtmektedir. İlk yılın sonunda anne figürü giderek artan bir şekilde bebeğin bağlanma sistemine dahil olmaktadır (Bretherton, 1992). Bebekler doğumdan itibaren, annenin dikkatini çeken ve yakınlığı teşvik eden davranış repertuvarıyla hareket etmektedir. Gelişim sürecinde bebeğin bağlanma davranış repertuvarı da artarak bağlanma sisteminin doğası daha incelikli hale gelmektedir (Field, 2011, 157).

Anne ve bebek arasında bağlanma sürecinde gerekli görülen temel özellikler aşağıda açıklanmaktadır (Ainsworth, 1989):

Birincil bağlanma ilişkisi: Bebek ve annesi erken dönemden itibaren ilişki içerisindedir. Yaklaşık yedi ay civarında oluşan ve devamlılık taşıyan bu durum birincil bağlanma ilişkisi olarak ifade edilmektedir.

İlk sosyal ilişki objesi olan annenin özellikleri: Anne, bebeğin çevresini onun için ruhsal gelişimine uygun bir alan durumuna getirmektedir. Bu yönüyle anne, bebeğin temel ihtiyaçlarını karşılayan ve uygun koşulları bebeğine sunan bir konumdadır.

Erken dönemdeki ayrışma durumu*:* Bağlanmayla oluşan birliktelikle birlikte bebeğin bağımsızlaşmayı denemesi için uygun ortamın düzenlenmesi ve denemelere olanak tanınmasını ifade etmektedir.

Erken dönemde güvenli tutumların gelişmesi: Bebek, 12 ay döneminde emekleme ve yürümeye başlamakta ve bu hareketlilik ise önce bilişsel düzeyde kendisini

göstermektedir. Bu nedenle, yaşanılan evin mekansal olarak tanınması, annenin bebeğine uygun dönütler vermesi ve bebekle oyunların oynanması bu döneme katkı sağlamaktadır.

Ayrılık Tepkisi: 12 ve 30. aylarda gözlemlenen bu durumda, bebek anneden ayrılma durumuna yoğun tepki vererek anneyi ilişkiye yeniden davet etmektedir. Ayrılık, bebek için katlanılmaz bir durumu içermekte, ayrılık protestoları gözlemlenebilmektedir. Ayrılığın sonucunda bir başka kişi ile yakınlık arayışı başlamaktadır.

Güvenli tutumun pekişme dönemi: Birinci yaşta belirginleşen tutumla birlikte, ikinci yaşta bebeğin ayrılık tepkileri azalmakta ve üçüncü yaşta ise diğer kişi ve amaç için yönelime geçmektedir. Bağlanma, güven duygusunu oluşturarak bebeğin çevresini araştırmasına zemin hazırlamaktadır.

Çevreyle iletişimin gelişmesi: Güvenli bağlanma tutumunun anneden ayrı başka bir kişiye yöneltilerek, karşıdan da güvenli dönütünün alınmasını içermektedir. Bu ilişkinin temelini anne ve bebek arasındaki bağlanma süreci oluşturmaktadır.

Güvenli bağlanma stili ile çevreyle iletişimin kurulması: Bağımsızlaşma süreciyle birlikte bebeğin yaşam boyu diğer insanlarla ilişki içerisinde olarak büyümesi ve ait olma ile birey olma arasındaki dengeyi kurarak ilişkilerini devam ettirmesidir.

Bağlanma Kuramı, annenin bebeğinin çevresini güvenle keşfedebilmesi ve emniyet içinde gerektiğinde kendi yanına geri dönebilmesi için güvenli bir ortam hazırlamasını temele almaktadır (Tüzün, Sayar, 2006). Bebek için bağlanma figürü tehdit veya tehlike durumunda geri döndüğünde yeniden güvende hissedeceği, sevgi, sıcaklık ve destek göreceği güvenli sığınaktır. Bebeğin güvende hissettiği bir sığınağın olması çevresini güvenli bir biçimde araştırma olanağı sunar. Ayrıca etrafı keşfederken bağlanma figürü ile arasındaki mesafenin artışı çocuğun tekrar mesafeyi ayarlamak için gayret göstermesine neden olmaktadır (Bowlby, 1980, 110).

Bebeklik döneminden itibaren bakım veren bireyle kurulan ilişkiler sonucunda içsel çalışan modeller olarak da ifade edilebilen bilişsel şemalar oluşmakta ve çocuğun kendisi ve çevresi ile olan ilişkilerinde düşünce, duygu ve davranış biçimlerini şekillendirmektedir. Çocuk, yaşamı boyunca değerli hissetme ve karşıdaki kişiye güvenme olarak ortaya konan 2 temel içsel modeli temel alarak gelecekteki diğer

ilişkilerine de yön vermektedir (Kesebir, Özdoğan Kavzoğlu, Üstündağ, 2011; Sümer, Güngör, 1999).

Bebeklikte oluşan bağlanma sistemi, hayat boyu değişmez bir yapı olarak görülmemektedir. Düşünce ve davranış kalıplarının değiştirebilir olması gibi, bağlanmayı aktif hale getiren yapıda da esneklik oluşabilmektedir. Ancak insan yaşamının ilk üç yılında bebekle bakım vereni arasında oluşan bu bağın, kişinin ilerleyen dönemlerdeki yaşantılarında patolojik bir yapının oluşmasına zemin hazırlayabilmektedir (Soysal ve diğ., 2005). Bowlby, kuramını geliştirirken bebekleri sistematik bir biçimde gözlemleyerek hareket etmiştir. Bowlby'nin çalışmaları, Ainsworth ve arkadaşları ile gelişerek devam etmiş ve laboratuvar ortamında deneysel çalışmalarla ilerlemiştir (Küçüködük, 2015).

Ainsworth ve çalışma arkadaşlarının, "yabancı ortam" adıyla bilinen deneyinde 12-18 aylık olan bebekler ve anneleri bir odaya alınmış ve belli süre yalnız kalmaları sağlanmıştır. Kısa bir sürenin ardından ortama yabancı kişi daha gelerek anne ve bebeğin oyununa katılmıştır. Ardından anne odadan ayrılmış ve bebek yabancı kişiyle ortamda yalnız kalmıştır. Bebeğin bağlanma süreçlerinin incelendiği bu deneyde bebeğin anneden ayrılma durumu, bebeğin odaya gelen kişi ile baş başa kalması ve yeniden ebeveyni ile bir araya gelmesi süreçleri gözlemlenmiştir. Bebeklerin anneleriyle kurdukları bağlanma biçimine göre, anneden ayrılma ve yeniden bir araya gelme durumlarında farklı tepkiler verdikleri görülmüştür. Verilen bu tepkiler 3 farklı grup altında güvenli bağlanma, kaygılı-kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma stilleri olarak tanımlanmıştır (Ainsworth ve diğ., 1978'den aktaran Bacon, Richardson, 2001).

Çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimi açısından güvenli bağlanma stiline sahip olması çok önemlidir. Güvenli bağlanma, çocuk için kendisini yüksek düzeyde stresten uzak tutan bir işleve sahiptir. Güvenli bağlanma için bakım verenin çocuğa, tutarlı ve sağlam bir biçimde beslenme, güvenlik, temel bakım, şevkat ve sevgi ihtiyacını vermesi gerekmektedir. Güvensiz bağlanma yaşayan çocuklar yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde kimlik karmaşası, kişilik problemleri ve farklı ruhsal sıkıntılar yaşayabilmektedir (Güvendeğer Doksat, Demirci Ciftci, 2016).

Alan yazında yer alan çalışmalara bakıldığında, okul öncesi dönemdeki güvenli bağlanma stili geliştiren çocukların yaşıtlarına kıyasla daha uyumlu, olumlu

duygulanım ve sosyal becerileri yüksek ve yetişkinlerle işbirliği içerisinde oldukları; güvensiz bağlanan çocukların ise sinirli, akran ve öğretmenlerine yönelik saldırgan tutumlar sergileyen, sosyal izolasyona yatkın ve sorumluluk sahibi olmadıkları görülmüştür. Kaçınan bağlanan çocuklarda ise öfkelerini doğrudan belirtemedikleri ve çevresindeki insanları kontrol altına almaya çalıştıkları ifade edilmiştir (Soysal ve diğ., 2005).

2.3.3.2. Ergenlik Döneminde Bağlanma

Ergenlik, bireyin çocukluk döneminden çıkıp yetişkinliğe hazırlandığı bir gelişim dönemidir (Karakuş, 2012). Ergenlik döneminde fiziksel, zihinsel ve sosyal açıdan değişme yoğun biçimde yaşanmaktadır. Aile ve arkadaşlık ilişkilerinde kritik değişimler yaşanırken bir birey olarak ergen kendi yaşamı için kararlar almakta ve özerk tutumlar içerisinde olmaktadır (Santrock, 2014, 391).

Ergenlik dönemi, birçok konuda olduğu gibi bağlanma içinde bir geçiş niteliği taşımaktadır. Çocukluktan itibaren bireyin çevresiyle olan ilişkileri ve duygulanımları düzenleme stilleri içsel çalışan modeller olarak pekişmekte ve ergenlik döneminde değişime daha dirençli bir yapı sergilemektedir (Doğan, 2016). Zimmermann ve Becker Stoll (2002), 16 ve 18 yaşındaki ergenlerin bağlanma sitemine dair sahip oldukları içsel çalışan modelleri boylamsal bir çalışmada ele almıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ergenlerin çocukluktan getirdikleri içsel çalışan modellerin yüksek düzeyde kalıcı olduğu görülmüştür. 16 yaşındaki ergenlerin güvensiz bağlanma stillerine dair bilişsel değerlendirmelerinde 18 yaşlarına geldiklerinde herhangi bir değişim gözlemlenmemiş ve güvenli bağlanma stillerine yönelik bilişsel değerlendirmelerinde ise anlamlı düzeyde bir artışın olmadığı ortaya konmuştur.

Bebeklikteki bağlanma sistemi, ilerleyen dönemlerde kişinin yaşamında çocukluk, ergenlik ve genç yetişkinlik yıllarında da çevresiyle ilişkileri için bir örüntü oluşturmaktadır (Holmes, 2017, 1). Pek çok sorun ile karşı karşıya gelen bireyin ergenlik dönemini rahat bir biçimde atlatması, yaşanan çocukluk dönemi ile yakından ilişkili olmaktadır. Çocukluk döneminde ebeveynler ile kurulan ilişkinin niteliği ve arkadaş ilişkileri ergenlik döneminde önemli bir etkiye sahiptir (Damarlı, 2006).

Ergenlik döneminde, bebeklikte bağlanma figürüne karşı geliştirilmiş olan güvenli üs işlevi yeniden ortaya çıkmakta ve çocukken kurulmuş olan bağlanma ilişkisi ergenin çevresini keşfetmesinde kendisine yardımcı olmaktadır. Bu dönemde ergenin ilgisinin ebeveynlerinden arkadaşlarına doğru yönelmesine karşın, çocukluk döneminin ilk zamanlarında yaşamış olduğu bağlanma örüntüsü kendisi için güçlü etki oluşturmaktadır (Allen, Land, 1999'dan aktaran Çetin ve diğ., 2016). Çocuklukta anne ve babaya bağlanma baskın olarak yaşanırken ergenlik dönemine gelindiğinde ise arkadaşlık ve romantik ilişkilere yönelik bir bağlanma süreci hız kazanmaktadır. Anne ve babaya yönelik bağlanma ise önemini korumaya devam etmektedir (Morsünbül, Çok, 2011).

Ergenlik döneminde kendisini daha bağımsız hisseden ergen, bir birey olarak kendisini sorgulamaya başlamakta; ailesi ve akran çevresiyle olan ilişkilerindeki tutumlarını değerlendirmektedir. Anne ve babaya güvenli bağlanmasıyla birlikte ergenlerin yakın ilişki içerisindeki akran ve partnerleri de bağlanma figürü olarak bu dönemde ortaya çıkmaktadır (Küçüködük, 2015).

Ergenlik döneminde büyük bir öneme sahip olan arkadaşlık ilişkilerinin ergen için çeşitli yararları bulunmaktadır. Ergenlik döneminde gencin, arkadaşa bağlanma düzeyinin yüksek olması düşük düzeyde akran problemleri, duygusal ve davranışsal sorunları ile ilişkili bulunmuştur (Karaşar, Kapçı, 2016). Meriç (1999) ergenlerin sahip olduğu arkadaş gruplarının ergen üzerinde olan olumlu etkilerini şu şekilde ele almaktadır (Aktaran Bayhan, Işıtan, 2010):

- Arkadaş grubu, ergen için sosyal bir pekiştireç niteliği taşımaktadır.
- Ergenin arkadaşlarının yaşantılarına tanık olması kendi davranışlarını değerlendirebileceği bir ortamı kendisine sunmaktadır.
- Arkadaş grupları, ergen için yaşayabilecekleri olası bir kriz durumunda duygusal destek işlevi görmektedir.
- Arkadaşlar, ebeveynle olan ilişkilerin değerlendirilmesinde ergene katkı sağlamaktadır.

Arkadaşlık ilişkisinin ergen için katkıları bulunmakla birlikte bu dönemde birey ailesini güvenli bir üs olarak görerek çevresini keşfederken ailenin sorumlulukları da artmaktadır. Ergenin baskı altına alınarak çevresiyle etkileşimine olanak tanınmazsa bağımlı ya da saldırgan tutumlara neden olunabilmektedir. Bununla birlikte ailenin

bu süreçte ergen üzerinde hiçbir denetim kurmaması ve tamamen serbest bırakması da kişisel sınırlarını henüz net bir biçimde oturtamamış ergen için tehlike oluşturabilmektedir (Tanış, 2014).

Güvenli bağlanma örüntülerine sahip olan ergenlerin, aile ve akranlarıyla daha iyi bir uyum içerisinde oldukları, ilişkilerinde karşı tarafa güvenirken daha az sorun yaşadıkları ve diğer bağlanma stillerine göre daha rahat sosyal ilişki kurabildikleri belirtilmektedir. Güvensiz bağlanma yaşayan ergenlerin ise stresle başa çıkmada dayanıklılıklarının daha düşük olduğu, duygu düzenleme konusunda sıkıntılar yaşayabildikleri ve çevreleriyle olan ilişkilerinde uyum güçlükleri çekebildikleri görülmektedir. Bebeklik döneminden itibaren süregelen bağlanma yaşantıları, içsel çalışma modellerinde temsil edilmekle birlikte ergenlerin yaşamlarına uyum sağlayabilme ve sosyal hayatlarındaki başarı düzeylerinde kendisini göstermektedir (Willemsen, Marcel, 1996).

2.3.3.3. Yetişkinlik Döneminde Bağlanma

Bağlanmanın yaşam boyu süren bir ilişki biçimi olduğu ve bilişsel şemaların etkisiyle ilişkileri şekillendirdiğine yönelik araştırmalar yetişkinlik döneminde bağlanma konusunun ele alınmasına zemin hazırlamıştır (Küçüködük, 2015). Bowlby (1973, 114) bağlanmanın yaşam süresi ile eşdeğer olduğunu ve "beşikten mezara" insan davranışlarının bütünleyici bir parçası olduğunu belirtmektedir.

Yetişkinlik döneminde, bebeklik ve çocukluk dönemlerinden farklı olarak bağlanma ilişkileri karşılıklı şekilde ilerlemektedir. Her iki bireyde birbiri için gerekli durumlarda güvenlik ihtiyacını karşılayabileceği bir bağlanma figürü işlevi görmektedir. Bebeklik döneminde yalnızca annede olan bağlanma figürü rolü, ergenlikle beraber yoğun bir biçimde yaşıtlara genellenmekte ve yetişkinlik döneminde ise bu işlev karşılıklı olarak yerine getirebilir duruma gelmektedir. Anne baba ise bu sistemde yetişkinlik öncesi döneme göre daha az işlevsel olmakla birlikte bağlanma sistemindeki yerini korumaktadır (Küçüködük, 2015).

Bağlanmanın ilk başladığı anlardan itibaren, bakım verenin ulaşılabilir, güvenli bir liman olması, ihtiyaçlara duyarlılığı güvenli bağlanmanın temellerini oluşturmaktadır. Böyle bir çevrede büyüyen bireylerin yetişkinlik dönemindeki ilişkilerinden daha fazla tatmin duygusu elde ettikleri, eşleriyle daha mutlu oldukları ve tutarlı ilişkileri neticesinde daha uzun süre ilişkilerini sürdürdükleri

gözlemlenmiştir. Aksine güvensiz bağlanan bireylerde ise, bebeklikten kalma bağlanma stillerinin yansıması neticesinde yakın ilişkilere karşı mesafeli oldukları ve ikili ilişkilerde soğuk davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Kaygılı-kararsız bağlanma örüntüsüne sahip yetişkinlerin ise, kuşku içerisindedirler. Romantik ilişki içerisindeki partnerlerinin bir gün kendisini terk edeceği, kendisini gerçekten sevip sevmediği konularında şüphe duymaktadır. Bu durumda yaşam doyumunu, evlilik uyumunu etkilemektedir (Hazan, Shaver, 1987).

2.3.4. Bağlanma İle İlgili Araştırmalar

Armsden ve Greenberg (1987), ergenlerde anne baba ve arkadaşa bağlanmanın iyi oluş üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 16-20 yaş arası 179 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ergenlerde anne baba ve arkadaşa bağlanma ile psikolojik iyi olma arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanan ergenlerin stresli yaşam durumlarına karşı dayanıklılıklarının daha yüksek olduğu ve yine yüksek düzeyde yaşam doyumu bildirdikleri tespit edilmiştir.

Wartner ve diğerleri (1994), Almanya'da yaşları 6 olan 40 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada bağlanma ilişkilerine dair öyküler ile erken çocukluk yıllarında sosyo-duygusal gelişim arasındaki ilişkiyi değerlendirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, kaygılı/korkulu ve kaçınan bağlanma ilişki öyküleri olan çocukların güvenli bağlanma ilişki öyküsü olan çocuklardan daha yüksek düzeyde davranış problemleri yaşadıkları bulunmuştur. Bununla birlikte, okul öncesi yıllarda beklenen davranışlarla ilgili olarak güvenli bağlanan çocukların oyunlarında yaşadıkları çatışma çözümlerinde daha yetkin oldukları ve kaygılı/korkulu ve kaçınan bağlanan çocuklara göre daha olumlu bir sosyal algıya sahip oldukları görülmüştür.

Kochanska (2001), 9, 14, 22 ve 33. aylarında bebeklerin korku, öfke ve mutluluk duygularını gözlemlemek üzere tasarlanmış laboratuvar bölümlerinde 112 çocuk ile boylamsal bir araştırma yürütmüştür. Araştırmada bebeklerin duygusal gelişimindeki farklılıklar belirgin biçimde 14 aylıkken ortaya çıkmıştır. Kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma stili olan çocukların, güvenli bağlanma stili olan çocuklara kıyasla daha yüksek düzeyde korku duygusu yaşadıkları ve mutluluğu ortaya çıkarması gereken durumlarda bile sıkıntı yaşayabildikleri görülmüştür. 22 ve 33. aylarda kaçınan bağları olan çocukların düşmanlık ve öfkeyi ifade etmeye daha yatkın olduğu;

güvenli bağlanan çocukların ise daha olumlu ve bağımsız oldukları gözlemlenmiştir. Güvenli bağlanan çocuklar da uyumsuzluk dönemlerine duyarlı olmakla birlikte; yeni duruma uyum sağlayabilme güçlerinin güvenli bir bağlanma geçmişi olmayan çocuklara göre önemli ölçüde daha yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Deniz (2006), ergenlerin bağlanma stilleri ve çocukluk döneminde yaşanan istismar, kişinin yaşadığı utanç ve suçluluk duyguları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla 566 üniversite öğrencisi üzerinde bir araştırma yürütmüştür. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, çocukluk döneminde yaşanan istismar durumunun saplantılı bağlanma stili ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu ortaya konmuştur. Güvenli bağlanma stili ve utanç arasındaki ilişkiye bakıldığında negatif yönde; korkulu bağlanma stili ve utanç arasında ise pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Bağlanma stilleri ve suçluluk arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ifade edilmiştir.

Ma ve Huebner (2008), ergenlerin ebeveyn ve arkadaşa bağlanmaları ile yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Arkadaşa bağlanmanın ergenlerde ebeveyn bağlanması ile yaşam doyumu arasında aracı rolü olup olmadığı araştırılmıştır. Araştrmanın örneklemini 6 ve 8. Sınıflarda öğrenim gören 587 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, ergenlerde ebeveyne bağlanma ve arkadaşa bağlanmanın yaşam doyumu üzerinde anlamlı düzeyde etkisi olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, ebeveyne bağlanmanın arkadaşa bağlanmaya göre yaşam doyumu üzerinde daah yüksek düzeyde etkili olduğu saptanmıştır. Ebeveyne bağlanma açısından cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gözlemlenmezken; arkadaşa bağlanma açısından kız öğrencilerin erkeklere göre akranlarına daha yüksek düzeyde bağlanma gösterdikleri ortaya konmuştur. Yalnızca kız öğrenciler için, arkadaşa bağlanmanın ebeveyne bağlanma ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiye kısmen aracılık etmekle olduğu saptanmıştır.

Kocayörük (2009), ebeveyn ve arkadaşa bağlanma ve çeşitli değişkenler açısından ergenlerin uyum düzeylerini incelemek amacıyla Ankara'da lise öğrenimine devam eden 227 öğrenci ile çalışmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, anneleri ile kurdukları güvenli bağlanmanın ergenlerin uyum düzeylerini birinci sırada yordadığı; babaları ile kurdukları güvenli bağlanmanın ikinci sırada yordadığı ve arkadaşları ile kurdukları güvenli bağlanmanın ise son sırada yordadığı görülmüştür. Ebeveyn ve arkadaşa bağlanma değişkenleri, ergenlerin uyum düzeylerini %47 oranında açıklamaktadır.

Eroğlu Akın (2011), ergenlerin iletişim becerilerini ve bağlanma stillerini çeşitli değişkenler açısından ele almak ve ergenlerin bağlanma stilleri, internet kullanımı ve iletişim becerileri arasındaki ilişkileri incelemek üzere bir araştırma yürütmüştür. Araştırma sonuçları incelendiğinde, cinsiyete göre kızların korkulu ve kayıtsız bağlanma stiline erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde sahip oldukları görülmüştür. güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma alt boyutları açısından ergenlerin internet kullanım sürelerinin anlamlı farklılıklara sahip olduğu ortaya konmuştur. Buna göre tüm boyutlarda en yüksek puan ve farkı interneti 3 ila 6 saat arasında kullanan ergenler oluşturmuştur.

Karakuş (2012), ergenlerde bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiş; araştırmanın örneklem grubunu 581 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada, ergenlerin güvenli bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Korkulu bağlanma stili için incelendiğinde ise yalnızlık düzeyleri ile pozitif düzeyde anlamlı bir ilişkinin mevcut olduğu görülmüştür.

Özdemir ve Koruklu (2013), araştırmalarında ebeveyne bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma 11-15 yaş arasında 153 ortaokul öğrencisiyle yürütülmüştür. Araştırma neticesinde yaşam doyumu ile anne ve babaya bağlanma ve okula bağlanmanın alt boyutlarından yalnızca öğretmene bağlanma arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte, okula bağlanmanın ebeveyne bağlanma ve yaşam doyumu arasında kısmi aracılık rolüne sahip olduğu saptanmıştır.

Duy ve Yıldız (2014), ergenlerin zorbalık statüleri açısından okula bağlanma ve yalnızlık düzeylerini karşılaştırdığı araştırmada 415 ortaokul öğrencisiyle çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, okula bağlanma düzeyleri açısından zorbalık statülerinden kurbanlar ve izleyicilerin, zorbalara göre anlamlı düzeyde daha yüksek oranda okula bağlanma düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Zorbalık statülerinden izleyicilerin ise kurban ve zorba ergenlere göre daha yüksek arkadaşa bağlanma düzeyine sahip oldukları açıklanmıştır.

Kahraman (2015), ergenlerde depresyon düzeyi ve saldırganlık davranışlarının, bağlanma stilleri ile ilişkisini araştırmıştır. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, bağlanma stilleri ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin mevcut olduğu

görülmüştür. Korkulu bağlanma geliştirmiş olan ergenlerin depresyon düzeylerinin diğer bağlanma stillerine sahip olan ergenlere kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Cinsiyete göre kızlar erkeklere kıyasla daha yüksek korkulu bağlanma düzeyi bildirirken; erkeklerin kızlara kıyasla daha yüksek saplantılı bağlanma bildirdikleri açıklanmıştır.

Çetin ve diğerleri (2016), ergenlerin ebeveyn ve arkadaşa bağlanma stilleri ile romatntik ilişkilerinde problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Gazi Üniversitesinde öğrenim gören 444 üniversite öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ergenlerin ebeveyne ve arkadaşa bağlanma stillerinin problem çözme becerileri ile pozitif yönde düşük düzeyde ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Karaşar ve Kapçı (2016), lise öğrencilerinin okula bağlanma düzeyleri ve okul başarılarını incelediği araştırmasında, erkek öğrencilerin okula bağlanma düzeylerine ilişkin puan ortalamalarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Arkadaşa bağlanma düzeyinin yüksek olması ise düşük düzeyde akran problemleri, duygusal ve davranışsal sorunlar ile ilişkili bulunmuştur.

Türkan (2016), ergenlerin ebeveyne bağlanma ilişkilerinin incelenmesi adına Türkiye bulunan coğrafi bölgeler ve cinsiyet açısından bir araştırma yürütmüştür. 6061 ergenden oluşan örneklem grubuyla yapılan araştırma sonucunda, anne ve babaya bağlanma puanlar arasında ergenlerin yaşadıkları bölgeye göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Karadeniz, Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerinde yaşayan ergenlerin diğer bölgelere göre anne ve babaya bağlanma düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Cinsiyete göre kız ergenlerin bağlanma puanları, erkek ergenlere göre anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

Akyıldız (2017), liseli öğrencilerin anne babalarına bağlanma düzeyleri ile duygusal zeka arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu bağlamda, 14-18 yaş grubunda bulunan 120 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ergenlerin anne babalarına bağlanma stilleri ile duygusal zeka arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Kanak, Bilbay ve Balta (2017), Erzincan'da ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim gören 213 öğrenci ile ergenlerde arkadaşa bağlanma ve umutsuzluk arasındaki ilişkileri incelemiştir. Buna göre, ergenlerin cinsiyete göre arkadaşa bağlanma biçimleri güvenli, kaçınan ve kaygılı/kararsız alt boyutlarında anlamlı bir farklılık

olmadığı tespit edilmiştir. Ergenlerin arkadaşa bağlanma ve umutsuzluk düzeyleri incelendiğinde ise, güvenli bağlanma boyutu ile umutsuzluk düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken; kaçınan ve kaygılı/kararsız bağlanma boyutları ve umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

Savi Çakar ve Karataş (2017), lise öğrencilerinin benlik saygısı, yaşam doyumu ve okul öfkesinin okula bağlanma düzeylerini anlamlı düzeyde yordayıp yormadığını incelemek amacıyla 369 ergen üzerinde bir araştırma yürütülmüştür. Araştırma sonuçları arasında, okula bağlanmanın alt boyutu olan arkadaşa bağlanma ve yaşam doyumu arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu yer almaktadır.

Yazıcı Çelebi (2017), ergenlerde bağlanma stilleri ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, bağlanma stilleri ve sosyal kaygı arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Katmer (2018), ergenlerin arkadaşlık kalitesi ve arkadaşa bağlanma biçimleri ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin yalnızlık düzeylerini yordama derecesini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 430 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, arkadaşlık kalitesi ve arkadaşa bağlanma biçimleri ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin ergenlerin yalnızlık düzeylerini anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Cinsiyet açısından bakıldığında ise arkadaşa bağlanma güvenli alt boyutunun kızların lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı ortaya konmuştur.

Kutlu Samet (2018), Muğla'da lise öğrenimine devam eden 2012 öğrenci üzerinde, ergenlerde şiddete maruz kalma yaşantıları ve bağlanma stilleri ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemiş ve bilişsel esnekliğin rollerini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ergenlerde bağlanma düzeyi arttıkça saldırganlık düzeyinde azalma görülmektedir. Şiddete maruz kalma ve bağlanma, eregnlerde saldırganlık davranışını yordayıcı güce sahiptir. Buna göre, bağlanmanın ergenlerde saldırganlık davranışını negatif yönde yordadığı görülmüştür.

Özgenel, Çalışkan Yılmaz ve Baydar'ın (2018), İstanbul'da ortaokulda öğrenim gören 733 öğrenci ile yaptıkları araştırma sonuçlarına göre, okul ikliminin öğrencilerin okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine olan bağlanma düzeylerini anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir.

Yakupoğlu (2019), ergenlerin benlik algıları ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi amacıyla 450 lise öğrencisi ile çalışmıştır. Araştırmanın sonuçları arasında, kızların

erkeklere kıyasla daha fazla korkulu bağlanma biçimine sahip olduğu; erkeklerin ise kızlara kıyasla daha fazla güvenli bağlanma biçiminin olduğu ortaya konmuştur.

Yazıcı (2019), yaş, cinsiyet ve okul türü değişkenlerine göre ergenlerde duygusal özerklik, arkadaşa bağlanma ve eylemlilik özelliklerini karşılaştırmıştır. Araştırma 558 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde, arkadaşa bağlanmanın alt boyutlarından olan güvenli bağlanma ve kaçınan bağlanmanın cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Ayrıca, okul türüne göre de arkadaşa bağlanmanın alt boyutlarından olan güvenli bağlanma ve kaçınan bağlanmanın anlamlı olarak farklılaştığı belirtilmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine, cinsiyete, algılanan anne-baba tutumlarına ve ekonomik gelire göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma, betimsel ve nedensel bir çalışmadır.

Araştırma, ilişkisel türde nedensel karşılaştırma tarama modeli ile gerçekleştirilmiş bir çalışmadır. İlişkileri ve bağlantıları inceleyen araştırmalar genellikle ilişkisel araştırma olarak isimlendirilmektedir. Nedensel karşılaştırma, ilişkisel araştırmanın başlıca örneğidir. Nedensel karşılaştırma, ortaya çıkmış ya da var olan bir durumun veya olayın nedenlerini, bu nedenleri etkileyen değişkenleri ya da bir etkinin sonuçlarını belirlemeyi amaçlayan araştırmalardır (Büyüköztürk ve diğ., 2017).

3.2. Evren ve Örneklem

Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanların tümü için kullanılan bir ifadedir. Örneklem ise belli bir evrenden belli kurallar dikkate alınarak seçilen ve seçildiği evreni temsil ettiği kabul edilen küçük küme olarak tanımlanabilir. Evren soyut bir kavramdır ve ulaşılması çoğunlukla olanaksız bir bütün olarak düşünülmektedir. Bu nedenle, araştırmalar genellikle örneklemler üzerinde yapılmakta ve ulaşılan sonuçlar alındıkları evrene genellenmektedir (Karasar, 2016).

Ulaşılabilen evren, çalışma evreni olarak isimlendirilmektedir. Araştırmacı çalışmasını belli değişkenlere göre sınırlandırarak çalışma evrenini oluşturmaktadır (Karasar, 2016). Araştırmanın evreni, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Ankara

ilinde resmi ve özel okullarda öğrenim görmekte olan tek ebeveyni ile ya da iki ebeveyni ile yaşıyor olan ortaöğretim öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırmanın örneklemi, küme örneklemidir. Küme örneklemi, çalışma evreninde kendi içerisinde belirli özellikler bakımından benzerlikler gösteren farklı grupların olması durumunda, doğal olarak var olan veya değişik amaçlarla yapay olarak oluşturulan örnekleme türüdür (Yıldırım, Şimşek, 2011).

Araştırmada da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi (Fen Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Anadolu Liseleri, Anadolu Mesleki ve Teknik Liseleri, Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Çok Programlı Liseler) ve özel okullar kümeler olarak düşünülerek bu kümelerden Sosyal Bilimler Liseleri, Anadolu Liseleri, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri, Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne Bağlı Özel Okullar seçilmiştir. Seçilen okullardan, 9, 10, 11 ve 12. Sınıf düzeylerinde öğrenim gören 565 gönüllü katılımcı ile uygulama gerçekleştirilmiştir. Örnekleme dahil olan katılımcılara, ölçeklerde veri kaybının olmaması için araştırmacı tarafından cevapları etkilemeyecek biçimde ölçeğin doldurulması ile ilgili bilgi verilmiştir. Uygulanan ölçeklerde eksiksiz doldurulmuş ve belirtilen şartlara uygun olan ölçekler araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu nedenle araştırmanın çalışma grubunu 519 ergen oluşturmuştur.

Katılımcı grubunun oluşturulmasında, tek ebeveynli aileye sahip lise öğrencilerini ayırıcı bir kaynağa ulaşılamaması sebebiyle, araştırmada 565 öğrenciye herhangi bir ayırım yapılmaksızın Kişisel Bilgi Formu, Öznel İyi Oluş Ölçeği, Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Arkadaşa Bağlanma Ölçeği uygulanmış ardından içlerinden tek ebeveynli aileye sahip olan öğrenciler ayrılmıştır. Örnekleme dahil edilen 519 lise öğrencisinin cinsiyete göre dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Değişkenler	n	%
Cinsiyet		
Kız	269	51.83
Erkek	250	48.17
Toplam	519	100

Tablo 4'de görüldüğü gibi 519 lise öğrencisinin % 51.83'ü (n=269) kız, %48.17'si (n=250) erkektir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak "Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği", "Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği", "Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Bu ölçeklere ilişkin açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

3.3.1. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği (EÖÖ)

Eryılmaz (2009) tarafından geliştirilen Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği 15 maddelik, 4'lü Likert tipinden oluşmaktadır. Katılımcılar ölçekte verilen maddeleri "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Tamamen Katılıyorum" arasında değişen dörtlü likert tipi derecelendirmeyi kullanarak cevaplandırmaktadır. Ölçek, aile ilişkilerinde doyum (1, 2, 3, 4 no'lu maddeler), olumlu duygular (5, 6, 7, 8 no'lu maddeler), yaşam doyumu (9, 10, 11 no'lu maddeler), önemli diğerleri ile ilişkiden doyum (12, 13, 14, 15 no'lu maddeler) olmak üzere dört boyutta incelenmektedir. Ölçeğin alt boyutlarının her biri ve tümü için toplam puana ulaşılabilmektedir. Ölçekten elde edilen puanların yüksek oluşu, ergen öznel oluş düzeyinin de yüksek oluşunu ifade etmektedir (Eryılmaz, 2009).

3.3.1.1. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin (EÖÖ) Geçerlik ve Güvenirliği

Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik çalışması kapsamında yapı geçerliğine bakılmış ve açımlayıcı faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Analizde ilk olarak ölçeğin tek boyutlu olup olmadığı temel bileşenler analizi ile test edilmiştir. Ölçekteki yer alan maddelerin yük değerleri incelenmiş; ölçeğin tek boyutlu olarak değerlendirilemeyeceği düşünülerek .30 ve üzerindeki faktör yük değerleri baz alınmıştır. Uygulanan temel bileşenler analizi sonucunda 9 faktöre ulaşılmıştır. Elde edilen bu 9 faktör, öz değeri 1'in üzerinde olan ve varyansın %63.248'ini ifade etmektedir. Bu faktörler isimlendirilmemiş, Varimax dik döndürme yöntemiyle faktör analizi çalışmaları sürdürülmüştür. Aralarında .10 ve daha az fark olan maddeler tekrarlanan rotasyonlar sonucunda çıkarılmasına karar verilmiştir.

Böylelikle 15 maddelik 4 boyutlu bir ölçek meydana gelmiştir. Ölçeğin madde analizi çalışmasında da ölçeğin kendi içinde madde toplam korelasyonları ele alınmıştır. Alt ve üst gruplara yönelik t testi yapılmış; yapılan incelemede her bir boyutun kendi içinde hesaplanan madde toplam korelasyon değerleri .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Alt boyutların her birinin hesaplanan t değerlerinin .01 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiş ve tüm maddelere ölçekte yer verilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin açıkladığı toplam varyans %61.64 olarak bulunmuştur. 4 faktörün ise toplam varyansın %61.641'ini açıkladığı ortaya konulmuştur. Açıklanan varyansın %35.79'u aile ile ilişkilerde doyum, %9.70'i önemli diğerleri ile ilişkide doyum, %8.69'u yaşam doyum ve %7.44'ü olumlu duygular ile ifade edilmiştir.

Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin güvenirlik çalışması güvenirliği, iç tutarlık ve madde toplam korelasyon yöntemleri kullanılarak hesaplanmış, Cronbach Alfa katsayısının. 86 ve Spearman Brown değerinin. 83 olduğu ortaya konmuştur. Test tekrar test yöntemi ile de ölçeğin güvenirliği yeniden hesaplanmış ve ölçeğin kararlılık katsayısı. 83 olarak saptanmıştır (Eryılmaz, 2009). Gerçekleştirilmiş olan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin (EÖÖ) ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

3.3.2. Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği

Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği, ergenlerin okulda öznel iyi oluş düzeylerini ölçmek için, Tian ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye çevirisi ise Özdemir ve Sağkal (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 10 maddelik 6'lı Likert tipidir. Ölçeğin, Okul Doyumu ve Okulda Duygu olmak üzere toplam 2 alt boyutu mevcuttur. Cevaplama şekli her ifade için "(6) Kesinlikle katılıyorum" ve "(1) Kesinlikle katılmıyorum" arasındadır. Ölçeğin orijinal şekline bakıldığında 8 maddeden oluştuğu görülmektedir. orijinal dilden çeviri esnasında iki düşünceyi aynı anda ifade eden 2. ve 6. maddeler Türkçe çeviride ayrı olarak yazılmıştır. Bu nedenle hedef dilden çeviri sonucunda 10 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının puanlama aşamasında, Okul Doyumu boyutu için alt boyutu kapsayan ilgili maddelere verilen yanıtlar toplanarak madde sayısına bölünmektedir. Okulda Duygu boyutu için de olumlu duyguyu ifade eden

maddeye verilen yanıtlardan olumsuz duyguyu ifade eden maddeye verilen yanıtlar çıkarılarak ilgili puan elde edilmektedir. Ölçeğin genel toplam puan, Okul Doyumu ve Okulda Duygu boyutları için ulaşılan puanların toplanmasıyla elde edilmektedir (Özdemir, Sağkal, 2016).

3.3.2.1. Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği

Ölçeğin geçerlik çalışması kapsamında yapı geçerliğine bakılmıştır. Yapı geçerliği doğrulayıcı faktör analizi ile saptanmıştır. Analiz sonuçlarına göre iki faktörlü model adına kabul görülebilir uyum olduğu saptanmıştır. Standartlaştırılmış faktör yükleri, Okul Doyumu boyutu için .58 ile .81 arasında değişirken Okulda Duygu boyutunda ise -.35 ve .68 düzeyindedir. Bütün parametre tahminlerinin $p < .01$ düzeyinde anlamlı olduğu ve t değerlerinin -4.39 ile 17.95 arasında farklılaştığı ortaya konmuştur. Elde edilen tüm bulgular, hipotez modelin hedef evrende sağlandığını ifade etmektedir. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmasında ise Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ile Yaşam Doyumu Ölçeği, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği ve Çocuk ve Ergenler İçin Okula Bağlanma Ölçeği olan ölçüt ölçme araçlarından elde edilen ortalama puanlar arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Analizler sonucunda, Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ile Yaşam Doyumu Ölçeği, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeğinin Olumlu Duygu alt ölçeği ve Çocuk ve Ergenler İçin Okula Bağlanma Ölçeği arasında .01 düzeyinde pozitif yönde orta düzeyde ilişkiler olduğu görülmüştür. Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeğinin Olumsuz Duygu alt ölçeği ile de .01 düzeyinde negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu ortaya konmuştur.

Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğinin güvenirlik çalışması için hesaplanmış olan Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı Okul Doyumu boyutu için .93 olarak, ölçeğin bütününde ise .87 olarak ortaya konmuştur. Okulda Duygu boyutu için Spearman Brown katsayısı .57 olarak saptanmıştır. İç tutarlık katsayıları hesaplanmış ve ölçek bir hafta arayla iki kez aynı gruba uygulanarak test tekrar test güvenirlik düzeyi incelenmiştir. Buna göre, test tekrar test güvenirlik düzeyi Okul Doyumu boyutu için .59, Okulda Duygu boyutu için .62 ve ölçeğin tümünde .73 olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki tüm maddelerin alt %27 ve üst %27 gruptaki katılımcıların tepkileri arasında anlamlı düzeyde bir fark olduğu saptanmıştır

($p < .001$). Ölçeğin Okul Doyumu boyutu için düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının .63 ile .86 arasında değiştiği ortaya konmuştur. Bu bulgular Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Özdemir ve Sağkal, 2016).

3.3.3. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği

Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği, ergenlerin arkadaşlarına bağlanma düzeylerini belirlemek amacıyla Wilkinson (2008) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe uyarlama çalışması Ercan (2015) tarafından yapılmış olan ölçek 30 maddeden oluşan 5'li Likert tipindedir. Ölçeğin Türkçe formu ise toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt ölçekleri ise güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma olarak isimlendirilmiştir. Ölçek, ergenlerin arkadaşlarına bağlanma tutumlarına ilişkin cümlelerine; tamamen katılıyorsa "5" puan, katılıyorsa "4" puan, kararsızsa "3" puan, katılmıyorsa "2" puan, kesinlikle katılmıyorsa "1" puan alacak şekilde puanlandırılmıştır. Ölçekte, güvenli bağlanma boyutuna ait 10 madde, kaçınan bağlanma boyutuna ait 6 madde ve kaygılı/kararsız bağlanma boyutuna ait 7 madde bulunmaktadır. Ölçeğin 2, 10, 16 ve 19. maddeleri ters puanlanmaktadır. Uygulama sonucunda elde edilen puanlar, her alt boyut için katılımcıların durumu hakkında bilgi vermekte; her alt boyuttan alınan puanların yüksekliği o bağlanma stilinin yüksek düzeyde olduğunu açıklarken puanların düşük olması ise ilgili bağlanma stilinin düşük düzeyde olduğunu ifade etmektedir (Ercan, 2015).

3.3.3.1. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği

Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda geçerlik çalışması için dil geçerliğini incelemek üzere ölçeğin Türkçe- İngilizce ve İngilizce-Türkçe çevirisi farklı sekiz uzman tarafından gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar dil bakımından bir kez daha incelenerek son şekli ortaya konmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği adına doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Güvenirlik analiz sonuçları baz alındığında uygulama sırasında madde-toplam puan korelasyon değerlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple 7. ve 14. maddeler analize dahil edilmemiştir. Ölçeğin analizi sırasında özgün formdaki maddelerin faktörlere göre dağılımına dikkat edilmiştir. Analiz sonuçlarına bakıldığında 1, 10, 24 ve 29. maddelerin düşük t değerlerine sahip olduğu ($t=0.76$, $t=1.28$, $t=0.44$, $t=0.62$) ve 21. maddenin ise diğer maddelerin hatalı

ile ilişkili olduğu tespit edilerek analizden çıkarılmıştır. Bu şekilde ikinci defa doğrulayıcı faktör analizi yapılarak $\chi 2/sd$ oranı 2.856 olarak bulunmuştur. Elde edilen değerler ölçme modelinin uygunluğunu yansıtmaktadır. Ölçeğin ölçüt geçerliliğini incelemek amacıyla Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin alt boyutları ile İlişki Ölçekleri Anketinin alt boyutları arasındaki korelasyona bakılarak yapılan analizlerde belirtilen iki ölçek arasında beklenen yönde korelasyonlar olduğu saptanmıştır.

Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin güvenirlik çalışmalası için ölçeğin güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçeklerinde madde toplam puan korelasyonu, test-tekrar test korelasyonu ve Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır. 7. ve 14. maddeler, madde toplam puan korelasyonları sonuçları incelendiğinde ölçeğe dahil edilmemiştir. Madde toplam puan korelasyonlarına göre güvenli bağlanma alt boyutunun 0.42-0.71, kaçınan bağlanma alt boyutunun 0.21-0.48 ve kaygılı/kararsız bağlanma alt boyutunun ise 0.22-0.40 arasında değiştiği saptanmıştır. Test tekrar test güvenirliklerine göre, iki uygulama arasında elde edilen Pearson korelasyon katsayıları güvenli, kaçınan ve kaygılı/kararsız alt boyutlarına göre sırasıyla 0.83, 0.83 ve 0.81 olarak; yine güvenli, kaçınan ve kaygılı/kararsız alt boyutlarına göre hesaplanan Cronbach Alfa değeri ise sırasıyla 0.89, 0.63 ve 0.60 olarak bulunmuştur (Ercan, 2015).

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Formda, katılımcıların okuluna, yanında kalınan yetişkine, cinsiyetlerine, anne ve baba tutumlarına ve ekonomik gelirlerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Formun başında, araştırmanın amacı belirtilmiştir. Formun değerlendirmesinin toplu biçimde yapılacağı ve bireysel değerlendirmenin olmayacağı açıklanarak katılımcılardan isimlerini yazmamaları istenmiştir.

3.4. İşlem Yolu

Araştırmada, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine, cinsiyete, algılanan anne-baba tutumlarına ve ekonomik gelire göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacı ile

“Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği”, “Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği”, “Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği” ve “Kişisel Bilgiler Formu” kullanılmıştır. Ölçeklerin kullanılmasında “Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği”, “Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği” ve “Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği”ni geliştiren uzmanlardan e-posta yoluyla izinler alınmıştır.

Ölçekler uygulanmadan önce, Bilgilendirilmiş Onay Formu (Ek 1) ile katılımcıların onayları alınmış ve katılımcıların, gönüllü olarak araştırmaya katılımları sağlanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin değerlendirmeye alınabilecek biçimde doldurulması ve veri kaybına engel olabilmek adına sınıf ortamında bulunularak öğrencilerin form ve ölçekleri doldurmaları için rehberlik edilmiştir. Aracılar ile gönderilen ölçeklerde ise yardım alınan aracılara gerekli bilgilendirmeler yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verileri analiz etmeden önce, maddeleri işaretlenmemiş olan ölçekler belirlenmiştir. Her bir ölçek için, ilgili ölçeğin toplam madde sayısından en az %10’unun boş bırakıldığı ölçekler değerlendirmeden çıkarılmıştır. %10’dan daha az kayıp verinin olduğu durumlarda ise, ilgili alt boyut maddeleri için belirlenen ortalama puan atanmıştır (Yüksel, 2013).

Verilerin çözümlenmesinde SPSS21 Paket Programı’ndan yararlanılmıştır. Problemin çözümü için öncelikle Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği”, “Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği”, “Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği” nden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için alınan puanların çarpıklık katsayılarına (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) katsayılarına bakılmıştır. Ayrıca, varyans ve kovaryans matrislerinin homojenliğini incelemek için Box’s M Testi de yapılmıştır (Büyüköztürk, 2002).

Araştırmada, ergenlerin öznel iyi oluşu bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma ise bağımlı değişkenler olarak ele alınmıştır. Öznel iyi oluş ölçeğinden elde edilen puanların ortalaması bulunmuştur. Ortalamanın 1 standart sapma altında olan puanlar 1 (bir), ortalamanın 1 standart sapma üstünde olan puanlar 2 (iki) olarak (“ortalama puan -/+ 1 standart sapma”) kodlanmıştır.

Araştırmada, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna, yanında kalınan yetişkine, cinsiyete, anne ve baba tutumlarına ve ekonomik gelirlerine göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için parametrik istatistik olan MANOVA (çok değişkenli varyans analizi) Tekniği kullanılmıştır. MANOVA Tekniği, bir ya da daha çok faktörden oluşan gruplarda birden fazla bağımlı değişken bakımından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test etmek için kullanır. Araştırmada, grup ortalama puanlarını karşılaştırmak için MANOVA Wilks Lambda (Λ) Testi'nden yararlanılmıştır. Varyans-kovaryans eşitliği sağlanmadığı durumlarda da bu koşul olmadan karar verilmesini sağlayan MANOVA-Pillai's Trace Testi yapılmıştır.

MANOVA için hesaplanan Wilks Lambda λ değeri anlamlı çıkarsa grupların bağımlı değişken bakımından gözlenen bu farklarının kaynağını yorumlamak için gruplar, her bir bağımlı değişkende ANOVA ile karşılaştırılır (Büyüköztürk, 2002). MANOVA testi sonucunda, elde edilen anlamlı F değerlerinden sonra, gruplar arasındaki farklılığı test etmek amacı ile Schefee Testi, Dunn-Sidak Testi ve t-testi kullanılmıştır.

Ayrıca araştırmada, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren etki büyüklüğü (η 2/eta kare) değerleri de incelenmiştir. Etki büyüklüğü aldığı değere göre η 2 = 0,01-0,05 düşük düzeyde etki; η 2 = 0,06-0,13 orta düzeyde etki ve η 2 = 0,14 ve üstü değerler yüksek düzeyde etki şeklinde yorumlanır. Araştırmada, anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada ele alınan problemin çözümü için toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Problemin çözümü için öncelikle, "Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği, "Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği"nden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için alınan puanların çarpıklık katsayılarına (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) katsayılarına bakılmış ve sonuçları Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5: Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği Skewness ve Kurtosis Değerleri

Değişkenler	N	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Okulda Öznel İyi Oluş			
Okulda Duygu	519	.41	.29
Okulda Doyum	519	.43	.05
Arkadaşa Bağlanma			
Güvenli	519	.95	1.54
Kaçınan	519	.28	.25
Kaygılı-Korkulu	519	.04	.12

Tablo 5'de görüldüğü gibi çarpıklık (Skewness) katsayılarına bakıldığında, Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğinin alt boyutu olan Okulda Duygu için .41; Okulda Doyum için .43; Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin alt boyutu olan Güvenli Bağlanma için. 95, Kaçınan Bağlanma için. 28 ve Kaygılı-Korkulu Bağlanma için. 04'tür. Basıklık (Kurtosis) katsayılarına bakıldığında, Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğinin alt boyutu olan Okulda Duygu için .29; Okulda Doyum için .05; Arkadaşa Bağlanma Ölçeğinin alt boyutu olan Güvenli Bağlanma için 1.54, Kaçınan Bağlanma için .25 ve Kaygılı-Korkulu Bağlanma için .12'dir. Herhangi bir veri grubunda çarpıklık ve basıklık

değerinin +2, -2 aralığında olması kabul edilebilir bir durum olarak görülmektedir (Cutting, 2010'dan aktaran Arapkirlioğlu, Tankız, 2011).

Ayrıca "Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği", "Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği"nden elde edilen puanların varyans ve kovaryans matrislerinin homojenliğini incelemek için Box's M Testi de yapılmış ve sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Box's M Testi

	Box's M	p
Tek-Çift Ebeveyn Öznel İyi Oluş/ Okulda Öznel İyi Oluş	14.75	.10
Yanında Kalınan Yetişkin/ Okulda Öznel İyi Oluş	4.93	.57
Cinsiyet / Okulda Öznel İyi Oluş	6.39	.10
Anne Tutumu / Okulda Öznel İyi Oluş	10.95	.10
Baba Tutumu/ Okulda Öznel İyi Oluş	8.48	.21
Ekonomik Gelir/ Okulda Öznel İyi Oluş	5.23	.83
Tek-Çift Ebeveyn Öznel İyi Oluş/ Arkadaşa Bağlanma	37.13	.01
Yanında Kalınan Yetişkin/ Arkadaşa Bağlanma	31.40	.00
Cinsiyet / Arkadaşa Bağlanma	13.46	.04
Anne Tutumu / Arkadaşa Bağlanma	12.57	.44
Baba Tutumu/ Arkadaşa Bağlanma	15.92	.21
Ekonomik Gelir/ Arkadaşa Bağlanma	42.09	.00

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Box's M Testi sonucunda tek-çift ebeveyn öznel iyi oluş/ okulda öznel iyi oluş için Box's M =14.75 (p> .05); yanında kalınan yetişkin/ okulda öznel iyi oluş için Box's M=4.93 (p> .05); cinsiyet / okulda öznel iyi oluş için Box's M =6.39 (p> .05); anne tutumu- / okulda öznel iyi oluş için Box's M = 10.95 (p> .05) ve baba tutumu/okulda öznel iyi oluş için Box's M = 8.48 (p> .05); ve ekonomik gelir/ okulda öznel iyi oluş için Box's M= 5.23 (p> .05) olarak bulunmuş olup varyans-kovaryans eşitliğinin sağlandığı görülmüştür.

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Box's M Testi sonucunda tek-çift ebeveyn öznel iyi oluş/arkadaşa bağlanma için Box's M =37.13 (p< .05); yanında kalınan yetişkin/ arkadaşa bağlanma için Box's M =31.40 (p< .05); cinsiyet / arkadaşa bağlanma için Box's M =13.46 (p< .05); anne tutumu- arkadaşa bağlanma için Box's M = 12.57 (p> .05); baba tutumu- arkadaşa bağlanma için Box's M=15.92 (p> .05) ve ekonomik gelir/ arkadaşa bağlanma için Box's M = 42.09 (p< .05) olarak bulunmuş olup anne tutumu- arkadaşa bağlanma ve baba tutumu-arkadaşa bağlanma için varyans-kovaryans eşitliğinin sağlandığı görülmüştür. Tek-çift ebeveyn öznel iyi oluş/arkadaşa bağlanma, yanında kalınan yetişkin/ arkadaşa bağlanma, cinsiyet / arkadaşa bağlanma ve ekonomik gelir/ arkadaşa bağlanma için ise varyans-kovaryans eşitliğinin sağlanmadığı görülmüştür.

Araştırmada, grup ortalama puanlarını karşılaştırmak için MANOVA Wilks Lambda (Λ) Testi'nden yararlanılmıştır. Varyans-kovaryans eşitliği sağlanmadığı durumlarda da bu koşul olmadan karar verilmesini sağlayan MANOVA-Pillai's Trace Testi yapılmıştır.

Araştırmada tüm alt değişkinlerin ortalama ve standart sapmalarını içeren değerler Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: Tüm Alt Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Tek ve İki Ebeveynli Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş

Okulda Duygu	x̄	**Sd**
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	6,32	2,53
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	6,42	2,26
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	8,20	2,58
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	8,33	2,29
Okul Doyumu	x̄	**Sd**
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	28,98	7,47
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	29,94	8,57
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	34,71	7,32
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	34,55	6,68

Tek ve İki Ebeveynli Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Arkadaşa Bağlanma

Güvenli Bağlanma	x̄	**Sd**
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	37,81	7,26
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	36,98	7,81
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	41,31	6,77
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	42,63	6,17
Kaçınan Bağlanma	x̄	**Sd**
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	17,24	4,68
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	16,64	4,49
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	15,72	4,26
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	14,81	4,82
Kaygılı ve Korkulu Bağlanma	x̄	**Sd**
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	19,83	4,52
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	21,33	5,45
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	19,38	4,95
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	18,26	5,45

Tablo 7 - devam

Yanında Kalınan Yetişkine Göre Okulda Öznel İyi Oluş		
Okulda Duygu	x̄	**Sd**
Anne	7,31	2,26
Baba	6,78	2,61
Anneanne / Babaanne	7,14	2,55
Okul Doyumu	x̄	**Sd**
Anne	32,09	8,19
Baba	30,62	6,81
Anneanne / Babaanne	31,95	8,66
Yanında Kalınan Yetişkine Göre Arkadaşa Bağlanma		
Güvenli Bağlanma	x̄	**Sd**
Anne	39,75	8,44
Baba	39,09	4,58
Anneanne / Babaanne	37,45	8,98
Kaçınan Bağlanma	x̄	**Sd**
Anne	16,15	5,05
Baba	15,47	3,71
Anneanne / Babaanne	16,32	4,24
Kaygılı ve Korkulu Bağlanma	x̄	**Sd**
Anne	19,38	5,91
Baba	22,03	4,11
Anneanne / Babaanne	20,55	6,23
Cinsiyete Göre Okulda Öznel İyi Oluş		
Okulda Duygu	x̄	**Sd**
Kız	7,18	2,61
Erkek	7,51	2,57
Okul Doyumu	x̄	**Sd**
Kız	33,17	7,35
Erkek	30,96	8,06
Cinsiyete Göre Arkadaşa Bağlanma		
Güvenli Bağlanma	x̄	**Sd**
Kız	40,47	7,36
Erkek	38,79	6,94

Tablo 7 - devam

Kaçınan Bağlanma	x̄	**Sd**
Kız	15,42	4,38
Erkek	17,22	4,42
Kaygılı ve Korkulu Bağlanma	x̄	**Sd**
Kız	19,79	5,01
Erkek	19,73	4,92

Anne Tutumuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş

Okulda Duygu	x̄	**Sd**
Demokratik	7,48	2,64
İlgisiz	6,74	2,45
Otoriter	6,52	2,13
Okul Doyumu	x̄	**Sd**
Demokratik	32,45	7,83
İlgisiz	30,84	8,32
Otoriter	29,85	6,75

Baba Tutumuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş

Okulda Duygu	x̄	**Sd**
Demokratik	7,56	2,56
İlgisiz	6,83	2,70
Otoriter	6,69	2,56
Okul Doyumu	x̄	**Sd**
Demokratik	33,06	7,41
İlgisiz	29,50	8,78
Otoriter	29,46	7,59

Anne Tutumuna Göre Arkadaşa Bağlanma

Güvenli Bağlanma	x̄	**Sd**
Demokratik	39,74	7,23
İlgisiz	40,26	8,15
Otoriter	38,83	6,71
Kaçınan Bağlanma	x̄	**Sd**
Demokratik	16,26	4,49
İlgisiz	15,55	4,93
Otoriter	16,73	4,30

Tablo 7 - devam

Kaygılı ve Korkulu Bağlanma	x̄	**Sd**
Demokratik	19,61	4,90
İlgisiz	20,17	6,64
Otoriter	20,83	4,74

Baba Tutumuna Göre Arkadaşa Bağlanma

Güvenli Bağlanma	x̄	**Sd**
Demokratik	40,09	6,95
İlgisiz	37,70	8,57
Otoriter	39,19	6,97
Kaçınan Bağlanma	x̄	**Sd**
Demokratik	16,21	4,30
İlgisiz	16,28	5,59
Otoriter	16,67	4,36
Kaygılı ve Korkulu Bağlanma	x̄	**Sd**
Demokratik	19,73	4,80
İlgisiz	18,71	5,55
Otoriter	20,86	5,07

Ekonomik Gelire Göre Okulda Öznel İyi Oluş

Okulda Duygu	x̄	**Sd**
Düşük	6,26	2,33
Orta	7,46	2,56
Yüksek	7,24	2,67
Çok Yüksek	7,19	3,12
Okul Doyumu	x̄	**Sd**
Düşük	30,34	6,25
Orta	32,45	7,74
Yüksek	31,44	7,89
Çok Yüksek	31,50	9,79

Ekonomik Gelire Göre Arkadaşa Bağlanma

Güvenli Bağlanma	x̄	**Sd**
Düşük	38,32	5,12
Orta	39,42	7,62
Yüksek	40,58	6,07

Tablo 7 - devam

Çok Yüksek	41,38	6,91
Kaçınan Bağlanma	**x̄**	**Sd**
Düşük	16,04	4,87
Orta	16,39	4,61
Yüksek	15,93	3,91
Çok Yüksek	16,56	4,66
Kaygılı ve Korkulu Bağlanma	**x̄**	**Sd**
Düşük	19,92	5,64
Orta	19,53	4,85
Yüksek	20,48	5,30
Çok Yüksek	20,20	3,74

4.1. Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmada, "tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin farklılığına ilişkin MANOVA analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Tek-Çift Ebeveyn ve Öznel İyi Oluş	**Okulda Duygu**	409.953	3	136.651	22.04	.00	.13
	Okul Doyumu	3436.170	3	1145.390	20.28	.00	.12
Wilks' Lambda (Λ)= .847, F hesaplanan (6,924) = 13.30* p< .00, η^2 = .08							

Tablo 8 - devam

Kaynak	**Değişkenler**	**Kareler Toplamı**	**Sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**	**η^2**
Tek-Çift Ebeveyn ve Öznel İyi Oluş	**Güvenli Bağlanma**	1973.587	3	657.862	13.26	.00	.08
	Kaçınan Bağlanma	310.796	3	103.599	5.14	.00	.03
	Korkulu-Kaygılı Bağlanma	308.865	3	102.955	4.21	.01	.03
Pillai's Trace=.102, F hesaplanan (9,1389) =5.45* p< .00, η^2 = .03							

Tablo 8'de görülen MANOVA sonuçları, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Etki değeri de, orta çıkmıştır (Wilks' Lambda (Λ)= .847, F hesaplanan (6, 924)= 13.30, p<.00, η 2 = .08). Tablo 8'de MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluşun okulda duygu boyutu (F hesaplanan= 22.04, p< .00, η2 = .13) ve okul doyumu boyutu (F hesaplanan= 20.28, p< .00, η2 = .12) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değerleri incelendiğinde; orta düzeyde etki olarak hesaplanmıştır.

Tablo 8'de görülen MANOVA sonuçları, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Etki değeri de, düşük çıkmıştır (Pillai's Trace=.102, F hesaplanan (9,1389) =5.45 p< .00, η 2 = .03). Tablo 8'de MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre arkadaşa bağlanmanın güvenli bağlanma boyutu (F hesaplanan= 13.26, p< .00, η2 = .08), kaçınan bağlanma boyutu (F hesaplanan=5.14, p< .03, η2 = .03) ve kaygılı- korkulu bağlanma boyutu (F hesaplanan=4.21, p<.01, η2 = .03) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değerleri

incelendiğinde; güvenli bağlanma için orta düzeyde, kaçınan ve kaygılı- korkulu bağlanma için ise düşük düzeyde etki olarak hesaplanmıştır.

Tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğine yönelik Scheffe Testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9: Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Schefee Testi Sonuçları

Tek-Çift Ebeveyn ve Öznel İyi Oluş, Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma	n	$\bar{x}$	(1)	(2)	(3)	(4)
Tek-Çift Ebeveyn ve Öznel İyi Oluş, Okulda Öznel İyi Oluş-Duygu Boyutu						
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	152	6.31	-	-.10	-.1.88*	-2.01*
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	72	6.42		-	-1.78*	-1.91*
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	197	8.20			-	-.13
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	46	8.33				-
Tek-Çift Ebeveyn ve Öznel İyi Oluş, Okulda Öznel İyi Oluş-Doyum Boyutu						
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	152	28.98	-	-.96	-.5.73*	-5.57*
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	72	29.94		-	-.4.77*	-4.61*
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	197	34.71			-	.17
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	46	34.55				-

Tablo 9 - devam

Tek-Çift Ebeveyn ve Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma						
Tek-Çift Ebeveyn ve Öznel İyi Oluş, Arkadaş Bağlanma-Güvenli Bağlanma Boyutu						
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	152	37.81	-	.83	-3.49*	-4.82*
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	72	36.98		-	-4.32*	-5.65*
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	197	41.31			-	-1.33
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	46	42.63				-
Tek-Çift Ebeveyn ve Öznel İyi Oluş, Arkadaş Bağlanma-Kaçınan Bağlanma Boyutu						
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	152	17.24	-	.61	1.52*	2.44*
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	72	16.64		-	.91	1.83
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	197	15.72			-	.92
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	46	14.81				-
Tek-Çift Ebeveyn ve Öznel İyi Oluş, Arkadaş Bağlanma-Kaygılı ve Korkulu Bağlanma Boyutu						
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (1)	152	19.83	-	-1.50	.45	1.57
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Düşük (2)	72	21.33		-	1.95*	3.07*
İki Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (3)	197	19.38			-	1.12
Tek Ebeveynle Yaşayan Öznel İyi Oluşu Yüksek (4)	46	18.26				-

Tablo 9'da görüldüğü gibi tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğine yönelik yapılmış olan Schefee Testi sonucunda, iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin okulda duygu puan ortalaması (=6.31), iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda duygu puan ortalamasından (=8.20), anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır. İki ebeveynle

yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin okulda duygu puan ortalaması (=6.31), tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda duygu puan ortalamasından (=8.33) anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır. Tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin okulda duygu puan ortalaması (=6.42), iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda duygu puan ortalamasından (=8.20) anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır. Tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin okulda duygu puan ortalaması (=6.42), tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda duygu puan ortalamasından (=8.33) anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır.

Tablo 9'da görülen Schefee Testi sonucunda, iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin okul doyumu puan ortalaması (=28.98), iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okul doyumu puan ortalamasından (=34.71), anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır. İki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin okul doyumu puan ortalaması (=28.98), tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda okul doyumu puan ortalamasından (=34.55) anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır. Tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin okul doyumu puan ortalaması (=29.94), iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okul doyumu puan ortalamasından (=34.71) anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır. Tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin okul doyumu puan ortalaması (=29.94), tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okul doyumu puan ortalamasından (=34.55) anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır.

Tablo 9'da görülen Schefee Testi sonucunda, iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin arkadaşa bağlanma- güvenli bağlanma puan ortalaması (=37.81), iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin güvenli bağlanma puan ortalamasından (=41.31), anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır. İki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin güvenli bağlanma puan ortalaması (=37.81), tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin güvenli bağlanma puan ortalamasından (=42.63) anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır. Tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin güvenli bağlanma puan ortalaması (=36.98), iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin güvenli bağlanma puan ortalamasından (=41.31) anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır. Tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin güvenli bağlanma

puan ortalaması (=36.98), tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin güvenli bağlanma puan ortalamasından (=42.63) anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır.

Tablo 9'da görülen Schefee Testi sonucunda, iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin arkadaşa bağlanma- kaçınan bağlanma puan ortalaması (=17.24), iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin kaçınan bağlanma puan ortalamasından (=15.72), anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır. İki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin arkadaşa bağlanma- kaçınan bağlanma puan ortalaması (=17.24), tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin kaçınan bağlanma puan ortalamasından (=14.81) anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır.

Tablo 9'da görülen Schefee Testi sonucunda, tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin arkadaşa bağlanma- kaygılı ve korkulu bağlanma puan ortalaması (=21.33), iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin kaygılı ve korkulu bağlanma puan ortalamasından (=19.38), anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır. Tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerin arkadaşa bağlanma- kaygılı ve korkulu bağlanma puan ortalaması (=21.33), tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin kaygılı ve korkulu bağlanma puan ortalamasından (=18.26) anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır.

4.2. Anne Baba Ayrıysa, Yanında Kalınan Yetişkine (Anne/Baba/Akraba) Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmada, "Anne baba ayrıysa, yanında kalınan yetişkine (anne/baba/akraba) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için yanında kalınan yetişkine (anne/baba/akraba) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin farklılığına ilişkin MANOVA analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Yanında Kalınan Yetişkine (Anne/Baba/Akraba) Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Yanında Kalınan Yetişkin	**Okulda Duygu**	6.195	2	3.098	.54	.59	.01
	Okul Doyumu	49.946	2	24.973	.40	.68	.01
Wilks' Lambda (Λ)= .990, F hesaplanan (4,250) = .318, p> .05, η^2 = .01							
Kaynak	**Değişkenler**	**Kareler Toplamı**	**Sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**	**η^2**
Yanında Kalınan Yetişkin	**Güvenli Bağlanma**	90.268	2	45.134	.75	.48	.01
	Kaçınan Bağlanma	12.971	2	6.485	.30	.74	.01
	Kaygılı-Korkulu Bağlanma	159.767	2	79.883	2.56	.08	.04
Pillai's Trace=.068, F hesaplanan (6,250) =1.47 p> .05, η^2 = .03							

Tablo 10'da görülen MANOVA sonuçları, yanında kalınan yetişkine (anne/baba/akraba) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediğini ortaya koymuştur (Wilks' Lambda (Λ)= .990, F hesaplanan (4,250) = .318 p> .05, η 2 = .01). Tablo 10'da MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, yanında kalınan yetişkine (anne/baba/akraba) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okulda duygu boyutu (F hesaplanan= .54, p>.05, η2 = .01) ve okul doyumu boyutu (F hesaplanan= .40, p>.05 η2 = .01) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

Tablo 10'da görülen MANOVA sonuçları, yanında kalınan yetişkine (anne/baba/akraba) göre ergenlerin arkadaşa bağlanma (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve korkulu-kaygılı bağlanma) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediğini ortaya koymuştur (Pillai's Trace=.068, F hesaplanan (6,250) =1.47

p> .05, η 2 = .03). Tablo 10'da MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, yanında kalınan yetişkine (anne/baba/akraba) göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın güvenli bağlanma boyutu (F hesaplanan= .75, p>.05, η2 = .01), kaçınan bağlanma boyutu (F hesaplanan= .30, p>.05 η2 = .01) ve kaygılı- korkulu bağlanma boyutu (F hesaplanan= 2.56, p>.05, η2 = .04) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediği de bulunmuştur.

4.3. Cinsiyete Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmada, "cinsiyete göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için cinsiyete göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin farklılığına ilişkin MANOVA analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Cinsiyete Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Cinsiyet	**Okulda Duygu**	13.870	1	13.870	2.07	.15	.00
	Okul Doyumu	631.155	1	631.155	10.65	.00	.02
Wilks' Lambda (Λ)= .948, F hesaplanan (2,516) = 14.04*, p< .00, η^2 = .05							
Kaynak	**Değişkenler**	**Kareler Toplamı**	**Sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**	**η^2**
Cinsiyet	**Güvenli Bağlanma**	363.861	1	363.861	7.10	.01	.01
	Kaçınan Bağlanma	418.784	1	418.784	21.68	.00	.04
	Kaygılı- Korkulu Bağlanma	.415	1	.415	.02	.90	.00
Pillai's Trace=.041, F hesaplanan (3,515) =7.30*, p< .00, η^2 = .04							

Tablo 11'de görülen MANOVA sonuçları cinsiyete göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Etki değeri de, düşük çıkmıştır (Wilks' Lambda (Λ)= .948, F hesaplanan (2,516) = 14.04* p< .05, η 2 = .05). Tablo 11'de MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, cinsiyete göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okulda duygu boyutu (F hesaplanan= 2.07, p> .05, η2 = .00) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur. Okul doyumu boyutu (F hesaplanan= 10.65, p< .00, η2 = .02) puanlarının ise anlamlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değeri incelendiğinde; düşük düzeyde etki olarak hesaplanmıştır.

Tablo 11'de görülen MANOVA sonuçları, cinsiyete göre ergenlerin arkadaşa bağlanma (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve korkulu-kaygılı bağlanma) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. (Pillai's Trace=.041, F hesaplanan (3,515) =7.30 p< .05, η 2 = .04). Etki büyüklüğü (Eta Kare) değerleri incelendiğinde; düşük düzeyde etki olarak hesaplanmıştır. Tablo 11'de MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, cinsiyete göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın güvenli bağlanma boyutu (F hesaplanan= 7.10, p< .01, η2 = .01) puanları açısından anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değeri incelendiğinde; düşük düzeyde etki olarak hesaplanmıştır. Kaçınan bağlanma boyutu (F hesaplanan= 21.68, p< .00, η2 = .04) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değeri incelendiğinde; düşük düzeyde etki olarak hesaplanmıştır. Kaygılı-korkulu bağlanma boyutu (F hesaplanan= .02, p> .05, η2 = .00) puanları açısından bakıldığında ise anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur.

Cinsiyete göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli ve kaçınan) puan ortalamalarının anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediğine yönelik Bağımsız Gruplarda t Testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12: Cinsiyete Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluşa (Okulda Duygu ve Okul Doyumu) ve Arkadaşa Bağlanmaya (Güvenli ve Kaçınan) İlişkin t-Testi Sonuçları

Okulda Öznel İyi Oluş	Cinsiyet	n	X̄	SS	t	p
Okul Doyumu	Kız	269	33.17	7.35	3.26	.00
	Erkek	250	30.96	8.06		
Arkadaşa Bağlanma	**Cinsiyet**	**n**	**X̄**	**SS**	**t**	**p**
Güvenli Bağlanma	Kız	269	40.47	7.36	2.66	.01
	Erkek	250	38.79	6.94		
Kaçınan Bağlanma	Kız	269	15.42	4.38	4.66	.00
	Erkek	250	17.22	4.42		

Tablo 12'de görüldüğü gibi, cinsiyete göre kız ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okul doyumu puan ortalaması ($\bar{X}$ =33.17, S=7.35), erkek ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$ =30.96, S=8.06) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 12'de görüldüğü gibi, cinsiyete göre kız ergenlerin arkadaşa bağlanmanın güvenli bağlanma boyutu puan ortalaması ($\bar{X}$ =40.47, SS=7.36), erkek ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$ =38.79, SS=6.94) anlamlı anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır ($t(517)=2.66$, $p < .00$). Yine, Tablo 12'de görüldüğü gibi cinsiyete göre erkek ergenlerin arkadaşa bağlanmanın kaçınan bağlanma boyutu puan ortalaması ($\bar{X}$ =17.22, SS=4.42), kız ergenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$ =15.42, SS= 4.36) anlamlı anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır ($t(517)= 4.66$, $p < .05$).

4.4. Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmada, "anne- baba tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için algılanan anne-baba tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel

iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin farklılığına ilişkin MANOVA analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 13 ve Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 13: Anne Tutumlarına Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Anne Tutumları	**Okulda Duygu**	54.435	2	27.218	4.10	.02	.02
	Okul Doyumu	378.895	2	189.448	3.16	.04	.01
Wilks' Lambda (Λ)= .982, F hesaplanan (4,1030) = 2.33* p< .05, η^2 = .01							
Kaynak	**Değişkenler**	**Kareler Toplamı**	**Sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**	**η^2**
Anne Tutumları	**Güvenli Bağlanma**	49.689	2	22.844	.48	.62	.00
	Kaçınan Bağlanma	22.267	2	11.133	.55	.58	.00
	Korkulu-Kaygılı Bağlanma	79.715	2	39.857	1.62	.20	.01
Wilks' Lambda (Λ)=.992, F hesaplanan (6,1028) =.71, p> .05, η^2 = .00							

Tablo 13'de görülen MANOVA sonuçları, anne tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Etki değeri de, düşük çıkmıştır (Wilks' Lambda (Λ)= .982, F hesaplanan (4,1030) = 2.33* p< .05, η2= .01). Tablo 13'de MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, anne tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okulda duygu boyutu (F hesaplanan= 4.10, p< .02, η2 = .02) ve okul doyumu boyutu (F hesaplanan= 3.16, p< .04 η2 = .01) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değerleri

incelendiğinde; okulda duygu ve okul doyumu boyutları için düşük düzeyde etki olarak hesaplanmıştır.

Tablo 13'de görülen MANOVA sonuçları, anne tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Etki değeri de, düşük çıkmıştır (Wilks' Lambda (Λ)=.992, F hesaplanan (6,1028) =.71, p> .05, η2 = .00). Tablo 13'de MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, anne tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın güvenli bağlanma boyutu (F hesaplanan= .48, p> .05, η2 = .00), kaçınan bağlanma boyutu (F hesaplanan=.55, p>.05, η2 = .00) ve kaygılı-korkulu bağlanma boyutu (F hesaplanan=1.62, p>.05, η2 = .01) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

Tablo 14: Baba Tutumlarına Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Baba Tutumları	**Okulda Duygu**	66.115	2	33.057	4.99	.01	.02
	Okul Doyumu	1309.539	2	654.769	11.28	.00	.04
Wilks' Lambda (Λ)= .957, F hesaplanan (4,1030) = 5.68* p< .01, η^2 = .02							
Kaynak	**Değişkenler**	**Kareler Toplamı**	**Sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**	**η^2**
Baba Tutumları	**Güvenli Bağlanma**	334.340	2	167.170	3.25	.04	.01
	Kaçınan Bağlanma	13.406	2	6.703	.33	.72	.00
	Korkulu-Kaygılı Bağlanma	160.991	2	80.496	3.30	.04	.01
Wilks' Lambda (Λ)=.966, F hesaplanan (6,1028) =2.99* p< .01, η^2 = .02							

Tablo 14'de görülen MANOVA sonuçları, baba tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Etki değeri de, düşük çıkmıştır (Wilks' Lambda (Λ)= .957, F hesaplanan (4,1030) = 5.68* p< .05, η 2 = .02). Tablo 14'de MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, baba tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okulda duygu boyutu (F hesaplanan= 4.99, p<.05, η2 = .02) ve okul doyumu boyutu (F hesaplanan= 11.28, p<.05 η2 = .04) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değerleri incelendiğinde; okulda duygu ve okul doyumu boyutları için düşük düzeyde etki olarak hesaplanmıştır.

Tablo 14'de görülen MANOVA sonuçları, baba tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Etki değeri de, düşük çıkmıştır (Wilks' Lambda (Λ)=.966, F hesaplanan (6,1028) =2.99* p< .05, η2= .02). Tablo 14'de MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, baba tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın güvenli bağlanma boyutu (F hesaplanan= 3.25, p< .04, η2 = .01) puanının anlamlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değeri incelendiğinde; düşük düzeyde etki olarak hesaplanmıştır. Kaçınan bağlanma boyutu (F hesaplanan=.33, p>.05, η2 = .00) puanının anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur. Kaygılı-korkulu bağlanma boyutu (F hesaplanan=3.30, p<.04, η2 = .01) puanının ise anlamlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur. Etki büyüklüğü (Eta Kare) değeri incelendiğinde; düşük düzeyde etki olarak hesaplanmıştır.

Anne tutumlarına ve baba tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğine yönelik Scheffe Testi ve Dunn-Sidak Testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 15'de gösterilmiştir.

Tablo 15: Ergenlerin Anne ve Baba Tutumlarına Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Schefee Testi Sonuçları İle Dunn-Sidak Testi Sonuçları

Ergenlerin Anne Tutumları, Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma	**n**	**X**	(1)	(2)	(3)
Ergenlerin Anne Tutumları, Okulda Öznel İyi Oluş-Duygu Boyutu – Schefee Testi					
Demokratik (1)	442	7.48	-	.74	.96*
İlgisiz (2)	19	6.74		-	.22
Otoriter (3)	58	6.52			-
Ergenlerin Anne Tutumları, Okulda Öznel İyi Oluş-Okul Doyumu Boyutu - Schefee Testi					
Demokratik (1)	442	32.45	-	1.61	2.60
İlgisiz (2)	19	30.84		-	.99
Otoriter (3)	58	29.85			-
Ergenlerin Anne Tutumları, Okulda Öznel İyi Oluş-Okul Doyumu Boyutu - Dunn-Sidak Düzeltme Testi					
Demokratik (1)	442	32.45	-	1.61	2.60*
İlgisiz (2)	19	30.84		-	.99
Otoriter (3)	58	29.85			-
Ergenlerin Baba Tutumları, Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma	**n**	**X**	(1)	(2)	(3)
Ergenlerin Baba Tutumları, Okulda Öznel İyi Oluş-Duygu Boyutu					
Demokratik (1)	380	7.56	-	.73	.87*
İlgisiz (2)	65	6.83		-	.14
Otoriter (3)	74	6.69			-
Ergenlerin Baba Tutumları, Okulda Öznel İyi Oluş-Doyum Boyutu					
Demokratik (1)	380	33.06	-	3.56*	3.61*
İlgisiz (2)	65	29.50		-	.05
Otoriter (3)	74	29.46			-

Tablo 15 - devam

Ergenlerin Baba Tutumları ve Arkadaşa Bağlanma	**n**	**X̄**	(1)	(2)	(3)
Ergenlerin Baba Tutumları, Arkadaşa Bağlanma-Güvenli Bağlanma Boyutu					
Demokratik (1)	380	40.09	-	2.38*	.90
İlgisiz (2)	65	37.70		-	-1.48
Otoriter (3)	74	39.19			-
Ergenlerin Baba Tutumları, Arkadaşa Bağlanma-Kaygılı ve Korkulu Bağlanma Boyutu					
Demokratik (1)	380	19.73	-	1.02	-1.13
İlgisiz (2)	65	18.71		-	-2.15*
Otoriter (3)	74	20.86			-

Tablo 15'de görülen MANOVA Testi sonuçlarında görüldüğü gibi, anne tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğine yönelik olarak Tablo 15'de yapılmış olan Schefee Testi sonucunda anne tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okulda duygu boyutu puan ortalaması (=6.31), anne tutumu otoriter olan ergenlerin puan ortalamasından (=8.20), anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır. Ancak, anne tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okul doyumu boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. MANOVA Testi ve Anova Testi sonucunda anlamlı çıkıp, Schefee Testi sonucunda anlamlı çıkmaması sonucunda, Dunn-Sidak Testi düzeltmesi ile puan ortalamalarının karşılaştırılması yeniden yapılmış ve sonuçları yine Tablo 15'de gösterilmiştir. Tablo 15'de görüldüğü gibi, Dunn-Sidak Testi düzeltmesi sonucunda, anne tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okul doyumu boyutu puan ortalaması (=32.451), anne tutumu otoriter olan ergenlerin puan ortalamasından (=29.85), anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır.

Tablo 15'de görüldüğü gibi, görüldüğü gibi baba tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiğine yönelik yapılmış olan Schefee Testi sonucunda baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okulda duygu boyutu puan ortalaması (

=7.56), baba tutumu otoriter olan ergenlerin puan ortalamasından (=6.69), anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır. Baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okul doyumu boyutu puan ortalaması (=33.06), baba tutumu ilgisiz olan ergenlerin puan ortalamasından (=29.50), anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır. Baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okul doyumu boyutu puan ortalaması (=33.06), baba tutumu otoriter olan ergenlerin puan ortalamasından (=29.46), anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır.

Tablo 15'de görüldüğü gibi Schefee Testi sonucunda, baba tutumu demokratik olan ergenlerin arkadaşa bağlanmanın güvenli bağlanma boyutu puan ortalaması(=40.09), baba tutumu ilgisiz olan ergenlerin puan ortalamasından (=37.70), anlamlı düzeyde (p<.05) yüksek çıkmıştır. Baba tutumu ilgisiz olan ergenlerin arkadaşa bağlanmanın kaygılı-korkulu bağlanma boyutu puan ortalaması (=18.71), baba tutumu otoriter olan ergenlerin puan ortalamasından (=20.86), anlamlı düzeyde (p<.05) düşük çıkmıştır.

4.5. Ekonomik Gelire Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulgular

Araştırmada, "ekonomik gelire göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli, kaçınan, kaygılı-korkulu) düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" sorusunun cevabı aranmıştır. Cevaba ulaşmak için ekonomik gelire göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin farklılığına ilişkin MANOVA analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16: Ekonomik Gelire Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin MANOVA Sonuçları

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Ekonomik Gelir	**Okulda Duygu**	37.983	3	12.661	1.89	.13	.01
	Okul Doyumu	182.213	3	60.738	1.01	.39	.01
Wilks' Lambda (Λ)==.987, F hesaplanan (6,1028) =1.09, p> .05, η^2 = .01							

Tablo 16 - devam

Kaynak	Değişkenler	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Ekonomik Gelir	**Güvenli Bağlanma**	207.798	3	69.266	1.34	.26	.01
	Kaçınan Bağlanma	20.188	3	6.729	.33	.80	.00
	Korkulu-Kaygılı Bağlanma	79.677	3	26.559	1.08	.36	.01
Pillai's Trace =.021, F hesaplanan (9,1545) =1.19, p> .05, η^2 = .01							

Tablo 16'da görülen MANOVA sonuçları, ekonomik gelire (düşük/orta/yüksek/çok yüksek) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediğini ortaya koymuştur (Wilks' Lambda (Λ)= .987, F hesaplanan (6,1028) = 1.09, p> .05, η 2 = .01). Tablo 16'da MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, ekonomik gelire (düşük/orta/yüksek/çok yüksek) göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okulda duygu boyutu (F hesaplanan= 1.89, p>.05, η2 = .01) ve okul doyumu boyutu (F hesaplanan= 1.01, p>.05 η2 = .01) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

Tablo 16'da görülen MANOVA sonuçları, ekonomik gelire (düşük/orta/yüksek/çok yüksek) göre ergenlerin arkadaşa bağlanma (güvenli/kaçınan/korkulu-kaygılı) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediğini ortaya koymuştur (Pillai's Trace =.021, F hesaplanan (9,1545) =1.19, p> .05, η 2 = .01). Tablo 16'da MANOVA uzantısında yer alan ANOVA sonuçlarına bakıldığında ise, ekonomik gelire (düşük/orta/yüksek/çok yüksek) göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın güvenli bağlanma boyutu (F hesaplanan= 1.34 p>.05, η2 = .01), kaçınan bağlanma boyutu (F hesaplanan= .33, p>.05 η2 = .00) ve kaygılı-korkulu bağlanma boyutu (F hesaplanan= 1.08 p>.05, η2 = .01) puanlarının anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonucunda ulaşılan bulgular, problem cümleleri bağlamında tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tartışmalar ve yorumlar ilgili literatür çerçevesinde yapılmıştır.

5.1. Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluşuna Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmanın sonucunda, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş (okul doyumu ve okulda duygu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/korkulu) düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda öznel iyi oluşun boyutları olan okulda duygu düzeyleri ve okul doyumu düzeyleri, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde yapılan araştırmaların, bu araştırmanın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Suldo ve Huebner (2006) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, yüksek düzeyde yaşam doyumuna sahip ergenlerin okul yaşamlarında daha mutlu hissettikleri ve psikolojik sağlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Lewis ve diğerleri (2009) tarafından yapılan araştırmada öznel iyi oluşu yüksek öğrencilerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutlarından olan okulda duygu düzeylerine göre sınıftaki tutum ve davranışlar, kişilerarası ilişkiler ve akademik performans konularında daha yüksek olumlu duygulanım yaşadıklarını açıklamışlardır.

Reschly ve diğerleri (2008) öznel iyi oluşu yüksek öğrencilerin, okulda olumlu duygulanım düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu öğrencilerin okulda karşılaştıkları sorunları çözebilme, yeni öğrenmelere ve olumlu okul yaşantılarına açık olma gibi konularda daha başarılı oldukları ifade edilmektedir.

Karatzias ve diğerleri (2002) araştırmalarında, daha sık olumlu duygulanım yaşayan öğrencilerin daha yüksek yaşam doyumu düzeyine sahip olduğunu bildirirken, daha sık olumsuz duygulanım yaşayan öğrencilerin okulu daha az sevdiklerini ifade etmektedir. Heffner ve Antaramian (2016), yaptıkları araştırmada öğrencilerin yaşam doyumuna sahip olma düzeyleri ile okul doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Okul doyumunun yüksek oluşu ise öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkilemektedir. Ergenin yaşamında genel öznel iyi oluş halini etkileyen çeşitli alanların okul doyumunu da etkilediği görülmektedir. Çivitci (2009), yaptığı araştırma sonucuna göre akademik olarak kendilerini başarılı atfeden ergenlerin okul doyumu düzeylerinin kendilerini başarısız olarak atfeden ergenlere göre, anlamlı olarak daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak, bu araştırmadan elde edilen bulgular literatürdeki araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Literatür incelendiğinde, insanların kendi yaşamlarını bilişsel ve duygusal yönden değerlendirmesi sonucunda hissettikleri mutluluk düzeyleri (Diener, 1994; Diener, Sapyta, Suh, 1998) olarak tanımlanabilen öznel iyi oluş kavramına göre yüksek düzeyde öznel iyi oluş, bireylerin yaşamlarındaki birçok alan hakkındaki olumlu düşünce ve duygularının üstünlüğünü yansıtmaktadır (Diener, 1994). Öznel iyi oluş kavramı ve öznel iyi oluşun boyutlarından olan yaşam doyumu ve olumlu duygulanım ile okulda öznel iyi oluş arasındaki olumlu ilişkilerin varlığı yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur (Çivitci, 2009; Heffner, Antaramian, 2016; Karatzias, Power, Flemming, Lennan, Swanson, 2002; Lewis, Huebner, Reschley, Valois, 2009; Reschly, Huebner, Appleton, Antaramian, 2008; Suldo, Huebner, 2006). Bu araştırmada da alanda yapılan diğer araştırmalarla tutarlı olarak yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip ergenlerin okulda öznel iyi oluş düzeylerinin düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip ergenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Burada önemli görülen bir diğer nokta tek ve iki ebeveynli aile yapısına göre bulgularda bir farklılaşma yaşanmamış olmasıdır. Literatürde yer alan araştırmalarda tek ebeveynli ailelerdeki çocukların iki ebeveynli ailelerdeki çocuklara göre yaşamlarında birçok konuda daha dezavantajlı oldukları ve daha düşük öznel iyi oluş düzeyine sahip oldukları (Bedel, Işık, 2015; Çivitci, 2014; Kwan, 2010; Phillips, 2012; Rask, Åstedt Kurki, Laippala, 2002; Robson, 2010) ifade edilmelerine rağmen araştırmamızda tek ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek bir ergenin, iki

ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük bir ergene göre okulda öznel iyi oluş düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Hem bu araştırmanın hem de diğer benzer araştırmaların sonucundan yola çıkılarak öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin hayatları hakkındaki olumlu değerlendirmeleri ve olumlu duygularının okulda öznel iyi oluşları üzerinde pozitif etkisi olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeyleri, tek ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Konuyla ilgili gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmanın bulgusunu destekleyen araştırmaların olduğu görülmektedir. Suldo ve Huebner (2006) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları arasında, yüksek düzeyde yaşam doyumuna sahip ergenlerin akran ilişkilerinde daha mutlu oldukları ve ilişkilerini daha olumlu algıladıkları bulunmuştur. Nickerson ve Nagle (2004), ilk ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin öznel iyi oluşları ve akran ilişkilerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre yaşam doyumunun ergenlerin arkadaşa bağlanmalarını pozitif düzeyde etkilediği belirlenmiştir. Yine ergenlerde yaşam doyumunun yüksek oluşu ile olumlu akran bağlanması arasında pozitif yönlü ilişki olduğu ifade edilmektedir (Armsden, Greenberg, 1987). Atabil (2019), üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşları ve bağlanma stillerini incelediği araştırma sonuçlarına göre, öznel iyi oluş düzeyi ile güvenli bağlanma arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya konmuştur. Öznel iyi oluş düzeyinin arkadaşa bağlanma düzeyini etkilediği araştırmalarla birlikte, arkadaşa bağlanmanın öznel iyi oluşu etkilediğine yönelik araştırmalar da mevcuttur. Köse (2015), ergenlerin akranlarıyla olan iletişimlerinin mutluluk düzeylerine olan etkisini araştırdığı çalışmasında akran ilişkilerin ergen mutluluğunu pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Bu anlamda, öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanmanın birbirlerini etkileyen iki önemli değişken olduğu; ergenlerin öznel iyi oluş düzeyinin yüksek olmasının pozitif, samimi ve içten arkadaşlık bağlarının oluşmasına etki ettiği şeklinde yorumlanabilir.

5.2. Anne Baba Ayrıysa Yanında Kalınan Yetişkine Göre Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmanın sonucunda, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine göre okulda öznel iyi oluş (okul doyumu ve okulda duygu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız) düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutları olan okulda duygu düzeyleri ve okul doyumu düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Literatürde bu araştırmanın bulgularını destekleyen ve desteklemeyen başka araştırmalara rastlanılamamakla birlikte yanında kalınan yetişkine göre ergenlerin genel öznel iyi oluş düzeyleri ile ilgili çalışmaların (Flouri, Buchanan, 2002; Flouri, 2004; Phillips, 2012) olduğu görülmüştür. Öznel iyi oluş, ergenlerin yaşam kalitelerini anlamada önemli bir bileşen olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, ergenlerin içinde bulunduğu aile formlarının öznel iyi oluşları üzerinde oluşturduğu farklılıklar hakkında çok az şey bilinmektedir (Dinisman, Montserrat, Casas, 2012). Ergenlerin öznel iyi oluşları ile ilgili literatür incelendiğinde ergenlerin ve çocukların yaşadıkları aile yapısına bakılmaksızın, aile içerisinde hissettikleri sıcaklık ve yakınlık duygularının daha önemli görüldüğü gözlemlenmektedir (Flouri, Buchanan, 2002; Flouri, 2004). Ancak, İngiltere'de gerçekleştirilen boylamsal bir araştırma, çocukluktaki aile yapısının çocukların öznel iyi oluşundaki farklılığı kısmen açıkladığını ortaya koymuştur (Rees, 2017).

Sonuç olarak, öznel iyi oluş ve aile yapısına yönelik araştırmalar alan yazında yer almakla birlikte, öğrencilerin okuldaki yaşamlarına yönelik yapılan ve yanında kalınan yetişkine göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşlarının farklılaşıp farklılaşmadığını araştıran başka çalışmaların olmayışı genelleme yapma konusunda engel teşkil etmekte ve bulguların genellenebilirliği için başka çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmanın sonucunda, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık

göstermediği bulunmuştur. Literatür incelediğinde bu araştırmanın bulgusunu destekleyen ve desteklemeyen araştırmalara rastlanılamamıştır. Arkadaşa bağlanma, bireylerin bebeklik döneminde ebeveynleriyle kurduğu bağlanma sisteminin gelişim dönemleri içerisinde özellikle ergenlik dönemiyle birlikte akranlarına yönelik karşılıklı bir bağlanma sistemi ile gelişmesidir (Ercan, 2015). Ergenlik döneminde birçok farklı konuda olduğu gibi bağlanma sistemi içinde bir geçiş süreci yaşanmaktadır (Doğan, 2016). Aile ve arkadaşlık ilişkilerinde önemli değişimler yaşanmakta olan (Santrock, 2014, 391) bu süreci ergenin rahat bir biçimde geçirmesi yaşadığı çocukluk dönemi ile yakından ilişkili olmaktadır. Çocukluk döneminde ebeveynler ile kurulan ilişkinin niteliği, ergen için arkadaşlık ilişkilerini de etkilemektedir (Damarlı, 2006).

Bebeklikte bağlanma figürüne karşı geliştilmiş güvenli üs işlevi ergenlikle yeniden ortaya çıkmakta ve ergenin çevresini keşfetmesinde kendisine destek olmaktadır. Anne babaya yönelik bağlanma önemini korumakla birlikte ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri ergen için baskın hale gelmektedir (Allen, Land, 1999'dan aktaran Çetin ve diğ., 2016; Morsünbül, Çok, 2011). Ergenin akranlarıyla ilişkileri benlik, öz saygı ve gelecek planları gibi birçok konuda ergeni etkileyebilmektedir. Ergenin sağlıklı akran ilişkilerine sahip olması ergenlik dönemi gelişim görevlerini gerçekleştirmesinde kendisine güvenilir bir sosyal çevre sağlamaktadır (Ercan, 2015). Bebeklik döneminden itibaren süregelen bağlanma yaşantıları, içsel çalışma modellerinde temsil edilmekle birlikte ergenlerin yaşamlarına uyum sağlayabilme ve sosyal yaşamlarında kendisini belli etmektedir (Willemsen, Marcel, 1996).

Ergenlerin yetiştikleri aile ortamı hem güvenli bir bağlanma örüntüsüne sahip olmaları hem de ergenlikte çevrelerini keşfederek arkadaşlarına bağlanmada kendilerine destek olmaları adına önem arz etmektedir. Araştırma sonucunda biyolojik veya evlat edinilmiş çocukların sorumluluğunu yalnız başına üstlenmiş bir ebeveynle oluşan tek ebeveynli aile yapısında (Karaca Aydın, 2019) ergenin yanında kaldığı yetişkine göre arkadaşa bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonuç, tek ebeveynli ailede yaşayan ergenin yanında kalınan ebeveyninin kim olduğundan ziyade birlikte kurdukları samimi ve içten ilişkinin niteliğinin (Flouri, Buchanan, 2002; Flouri, 2004) ergenin arkadaşlık ilişkilerine daha fazla etki ettiğini düşündürmektedir.

5.3. Cinsiyete Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmanın sonucunda, cinsiyete göre okulda öznel iyi oluş (okulda duygu ve okul doyumu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/korkulu) düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, cinsiyete göre kız ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okulda duygu düzeyleri ile erkek ergenlerin okulda duygu düzeyleri birbirine yakın çıkmıştır. Öte yandan, kız ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okul doyumu düzeyleri, erkek ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Literatürde, bu araştırmanın bulgusunu destekleyen ve desteklemeyen araştırmalar mevcuttur.

Konuyla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, Verkuyten ve Thijs (2002), öğrencilerin okulda öznel iyi oluş düzeylerini cinsiyet değişkeni açısından inceledikleri araştırma sonuçları arasında, kız öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin okulda duygu ve okul doyumu boyutları için erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Babalar'ın (2018) ergenler üzerinde yaptığı araştırma sonuçlarına göre kız öğrencilerin okulda öznel iyi oluş düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Baysan, Çakıcı Eş ve Tezer (2019) ve Tomás ve diğerleri (2020) tarafından yapılan araştırmalarda da önceki araştırmaları destekler nitelikte sonuçlara ulaşılarak, kız ergenlerin okulda öznel iyi oluş düzeylerinin erkek ergenlere göre daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

Okulda öznel iyi oluşun okul doyumu boyutuna yönelik literatürde yer alan bazı çalışmalara bakıldığında, Okun, Walton Braver ve Weir (1990) tarafından yapılan araştırmanın sonucuna göre, okulda öznel iyi oluşun okul doyumu boyutu için kız öğrencilerin okul doyumu düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çivitci (2009) ile Nickerson ve Nagle (2004) de kız öğrencilerin okul doyumu düzeylerinin erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirtmektedir. Ancak Büyükcebeci (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, kız ve erkek ergenlerin okulda öznel iyi oluşun okulda duygu ve okul doyumu boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Yine lise öğrencilerinin okulda öznel iyi oluşları üzerine yapılan araştırma sonuçlarında cinsiyete göre kız ve erkek ergenlerde okulda öznel iyi oluşun okulda duygu ve okul doyumu boyutları

için anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (Huebner 1994; Huebner, Drane, Valois, 2000; Park 2004).

Sonuç olarak, araştırmanın sonucu, Babalar (2018), Baysan, Çakıcı Eş, Çivitci (2009), Nickerson ve Nagle (2004), Okun, Walton Braver ve Weir (1990), Tezer (2019), Tomás ve diğerleri (2020), Verkuyten ve Thijs (2002) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik gösterirken; Büyükcebeci (2017), Huebner (1994), Huebner, Drane, Valois (2000) ve Park (2004) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarından farklılık göstermektedir.

Araştırmanın sonucunda, cinsiyete göre kız ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeyleri, erkek ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Yine, erkek ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan kaçınan bağlanma düzeyleri, kız ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Literatürde bu bulguyu destekleyen ve desteklemeyen araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmada cinsiyete göre kız ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeylerinin, erkek ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulgusu Laible, Carlo ve Roesch (2004), Huebner ve diğerleri (2005), Ma ve Huebner (2008), Wilkinson (2008), Günaydın ve Yöndem (2016), Sevinç (2016), Yazıcı (2019)'un araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Ancak Huebner ve diğerleri (1998), Özdemir ve Koruklu (2013), Rees (2012), Şencan (2015), Baytemir (2016) ve Kanak, Bilbay ve Balta'nın (2017) yaptıkları araştırmalarda cinsiyete göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Cinsiyete göre erkek ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan kaçınan bağlanma düzeylerinin, kız ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulgusu, Wilkinson (2008) ve Yazıcı (2019)'un araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Ancak Huebner ve diğerleri (1998), Rees (2012), Özdemir ve Koruklu (2013), Şencan (2015) ve Kanak, Bilbay ve Balta'nın (2017) yaptıkları araştırmalarda cinsiyete göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan kaçınan bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Doğruyol (2018), kız öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinde erkek öğrencilere göre kendilerini daha iyi şekilde açabildiklerini belirtmektedir. Şimşek (2010), kız

öğrencilerin erkek öğrencilere göre arkadaşlık ilişkilerinde daha başarılı olduklarını, arkadaşlarına karşı sadakat duygusunu daha çok beslediklerini ifade etmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, kız öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinde daha samimi, özgüvenli, rahat ve yakın oldukları; erkek öğrencilerin ise kız öğrencilere göre daha mesafeli ve yüzeysel ilişki kurma eğilimi içerisinde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Görüldüğü gibi bu araştırmanın sonucunda ortaya konan bulgu, ilgili alan yazındaki mevcut araştırmalardan bazılarının bulguları ile tutarlı olduğu görülmekte iken bazı araştırmaların bulguları ile farklılık sergilemektedir. Arkadaşa bağlanmanın cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair daha açıklayıcı bilgilere ulaşmak için daha büyük evrenlerle ve boylamsal çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.

5.4. Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmanın sonucunda, algılanan anne tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre algılanan anne tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okulda duygu düzeyleri, algılanan anne tutumu otoriter olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Ancak, algılanan anne tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okul doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Öte yandan, algılanan baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okulda duygu düzeyleri, algılanan baba tutumu otoriter olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Algılanan baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okul doyumu düzeyleri, algılanan baba tutumu ilgisiz olan ergenlerinkinden ve baba tutumu otoriter olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek çıkmıştır.

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında, algılanan anne-baba tutumları ve ergenlerin okulda öznel iyi oluş düzeylerini inceleyen araştırmalara rastlanılamamış olup yapılan araştırmaların anne baba tutumları ve ergenlerin öznel iyi oluşları üzerine yürütüldüğü görülmüştür. Aile, çocukların güvenlik ve huzurunu sağlayarak, çocukların başka insanlarla sevgi ve saygıya dayalı olumlu ilişkiler kurmayı ve

sürdürmeyi öğrendikleri bir ortamdır. Sağlıklı bir aile ortamı ve ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkileri çocukların öznel iyi oluş düzeyleriyle yakından ilgilidir (Scrimgeour, Davis, Buss, 2016; Tay, Diener, 2011). Anne ve babanın çocuklarına karşı tüm sözel ve sözel olmayan düşünce, duygu, davranış ve iletişimini ifade eden anne baba tutumları kavramının (Baumrind, 1978) çeşitli biçimlerde sınıflandırılmakla birlikte yaygın olarak demokratik, ilgisiz ve otoriter anne baba tutumu olarak üç grupta açıklandığı görülmektedir (Sezer, 2010).

Anne baba tutumlarına göre öznel iyi oluşun incelendiği çeşitli araştırmalara bakıldığında, Deniz ve diğerleri (2013) tarafından 414 üniversite öğrencisiyle yapılan araştırmada ebeveyn tutumlarının öznel iyi oluş düzeyini ve yaşam doyumunu anlamlı ölçüde yordadığı ortaya konmuştur. Algılanan anne tutumları arasında demokratik ve otoriter anne tutumunun; baba tutumları arasında ise demokratik ve koruyucu baba tutumunun yaşam doyumunun önemli yordayıcıları olduğu görülmüştür. Demokratik ebeveyn tutumları ile ergenin öznel iyi oluşu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülürken; otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumu ile ergenin öznel iyi oluşu arasında negatif bir ilişkinin bulunduğu açıklanmıştır. Eryılmaz'ın (2012b), 360 lise öğrencisiyle yürüttüğü araştırmanın sonuçlarına göre, demokratik anne baba tutumlarının ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini pozitif yönde etkilediği ortaya konulmuştur. Nur Şahin (2011) yaptığı araştırma sonucunda, demokratik anne baba tutumuna sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin ilgisiz ve otoriter anne baba tutumlarına göre daha yüksek olduğunu açıklamaktadır. Park (2004), destekleyici ve demokratik anne baba tutumlarının ergenlerin öznel iyi oluşlarını olumlu olarak etkilediğini ifade etmektedir. Özellikle, sıcak, yakın ve özerkliği destekleyen demokratik ebeveyn tutumlarının, ergenlerin daha yüksek benlik saygısı ve yaşam doyumu ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Baumrind, 1991). Tomás ve diğerleri (2020) tarafından yapılan araştırmanın sonucunda da ebeveynlerin destekleyici tutumlarının ergenlerin olumlu okul davranışları sergilemeleri ve yüksek düzeyde akademik performansları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Başka bir çalışmada ise ergenlerin olumlu ve destekleyici anne baba tutumları ve yaşam doyumlarının anlamlı düzeyde ilişkili olduğu açıklanmaktadır (Suldo, Huebner, 2006). Literatürde yer alan çalışmaların bulgularından farklı olarak Tuzgöl Dost (2007), yaptığı araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin yaşam

doyumu düzeylerinin anne ve baba tutumlarına göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

Anne baba tutumu ile ilişkili yapılan alan yazındaki çalışmalar değerlendirildiğinde, yapılan araştırmaların ergen öznel iyi oluşu üzerine yoğunlaştığı; ergenlerin demokratik anne baba tutumuna sahip olmalarının öznel iyi oluş düzeylerine olan pozitif etkisinin, otoriter ve ilgisiz tutuma göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte literatürde öğrencilerin okulda öznel iyi oluşları ve genel öznel iyi oluşları arasındaki değerlendirmelerin farklılılaştığına dair araştırmalar (Huebner, Drane, Valois, 2000; Huebner ve diğ., 2005) mevcuttur. Bu kapsamda özellikle ergenlik gibi bir dönemde, ergenlerin okuldaki yaşamları hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olunmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada, anne baba tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşlarına dair elde edilen bulguların genellenebilirliği için başka çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmanın sonucunda, algılanan anne tutumlarına (demokratik/ilgisiz/otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı-korkulu bağlanma düzeylerinin anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur. Öte yandan, algılanan baba tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı-korkulu bağlanma düzeylerinin anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Algılanan baba tutumu demokratik olan ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeylerinin, algılanan baba tutumu ilgisiz olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Algılanan baba tutumu otoriter olan ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan kaygılı-korkulu bağlanma düzeylerinin, algılanan baba tutumu ilgisiz olan ergenlerikinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur.

Literatür incelendiğinde araştırmanın sonucunu destekleyen ve desteklemeyen araştırmalara rastlanılamamıştır. Ergenlik döneminde ergen için temel ilişki kaynaklarından biri arkadaşlık ilişkileridir. Bu dönemde arkadaşa bağlanma düzeyinin yüksek olmasının düşük düzeyde akran problemleri, duygusal ve davranışsal sorunlarla ilişkili olduğu saptanmıştır (Karaşar, Kapçı, 2016). Gelişimsel dönemde ergenin ailesinde başlayıp arkadaş çevresiyle devam eden sosyalleşme sürecinde ebeveynlerinin tutum ve davranışları ergen üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Armsden, Greenberg, 1987). Ergen bu dönemde ailesini güvenli bir üs

görerek çevresini keşfederken ebeveynlerin de ergenle ilgili sorumlulukları beraberinde gelmektedir. Ergen baskı altına alınarak çevresiyle etkileşimine olanak tanınmazsa bağımlı ya da saldırgan davranışlar gösterebilmektedir. Yine ailenin ergen üzerinde hiçbir denetim kurmaması ve tamamen serbest bırakması da kişisel sınırlarını henüz net bir biçimde oturtamamış gencin yaşamında tehlikelerle karşılaşmasına neden olabilmektedir (Tanış, 2014).

Ergenlerde arkadaşa bağlanmanın farklı değişkenlerle ilişkisinin ele alındığı araştırmalar literatürde mevcuttur (Bayraktar, Sayıl, Kumru, 2009; De Guzman, Carlo, 2004; Ercan, 2015; Freeman, Brown, 2001; Kanak, Bilbay, Balta, 2017; Katmer, 2018). Ancak ergenlerin arkadaşa bağlanma düzeylerinin incelendiği çalışmalarda anne baba tutumlarına (demokratik/ilgisiz/otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanma düzeylerinin incelenmediği görülmektedir. Bu araştırmada elde edilen bulgulara literatürdeki arkadaşa bağlanma üzerine yapılan benzer çalışmalarda rastlanılmadığından karşılaştırma yapılamamaktadır. Gelecek araştırmalarda bu konuya yer verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

5.5. Ekonomik Gelire Göre Ergenlerin Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin Farklılığına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmanın sonucunda, ekonomik gelire göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş (okul doyumu ve okulda duygu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/korkulu) düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, ekonomik gelire göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutları olan okul doyumu düzeyleri ve okulda duygu düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatürde, bu araştırmanın bulgusunu destekleyen araştırmalara rastlanılamamıştır. Ancak, literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, ekonomik gelir düzeyine göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koyan araştırmalar olduğu görülmektedir. Huebner ve diğerleri (2005) tarafından ailenin gelir düzeyi arttıkça ergenlerin okul doyumlarının arttığı belirtilmektedir. Seligson, Huebner ve Valois (2003) tarafından yapılan araştırma sonucuna bakıldığında, ailenin gelir düzeyi ile ergenlerin okul doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Çocukların öznel iyi oluşlarını çeşitli değişkenler açısından inceleyen bir başka araştırmaya göre de ailenin ekonomik gelirinin çocukların okulda öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu bulunmuştur. Buna göre, ekonomik gelir düzeyi arttıkça çocukların okulda öznel iyi oluş düzeyleri de artmaktadır (The Children's Society and The University of York, [26.04.2020]). Huebner ve diğerleri (2005), Tuzgöl Dost (2004) ve Bulut (2007) tarafından ortaya konan araştırma sonuçlarına göre de gelir düzeyi ile öznel iyi oluş arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. İlgili araştırma bulguları, yapılmış olan bu araştırmanın bulgularından farklılık göstermektedir. Literatürde ekonomik gelirin ergenlerin okulda öznel iyi oluş düzeylerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu gösteren araştırmalar yer almakla birlikte araştırmanın sonucu bu farklılığın oluşmayabileceğini de ortaya koymaktadır. Bu bağlamda konunun daha derin ve kapsamlı bir biçimde incelenebilmesi adına ekonomik gelir ve okulda öznel iyi oluşa yönelik çalışmaların arttırılması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda ekonomik gelire göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/korkulu bağlanma düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, araştırmanın bulgusunu desteklemeyen araştırmaların literatürde yer aldığı görülmektedir. Çetin ve diğerleri (2016), ergenlerin romantik ilişkilerde problem çözmeleri, ebeveyn ve arkadaşa bağlanma biçimleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere Gazi Üniversitesinde farklı fakültelerde öğrenim gören 444 öğrenci ile yürüttüğü araştırma sonuçlarına göre, ekonomik gelire göre ergenlerin arkadaşa bağlanma alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Katmer (2018), arkadaşa bağlanmanın ergenlerin yalnızlık düzeyine olan etkisini 430 lise öğrencisiyle incelediği çalışmanın sonuçlarına göre, arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeylerinde anlamlı fark olduğu görülmüştür. Buna göre ekonomik gelir düzeyi arttıkça arkadaşa güvenli bağlanma düzeyi de artmaktadır. Yine Konyalıoğlu'nun (2002) yapmış olduğu araştırma sonuçları, sosyoekonomik düzeye göre ergenlerin arkadaşa bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucunu destekler niteliktedir.

Literatürde bu araştırmanın sonucunu destekleyen çalışmalara ise rastlanılamamıştır. Arkadaşa bağlanma konusu ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı düzeyde olmasının

buna neden olduğu düşünülmektedir. Konunun daha geniş bir kapsamda incelenebilmesi adına yapılacak farklı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç olarak ekonomik gelir, bireyin refahını sağlayan ve mutlu olmasına aracılık eden önemli bir faktör olmasına rağmen, okulda öznel iyi oluşu ve arkadaşa bağlanmayı etkileyebilecek başka faktörlerin olduğu da açıktır. Örneğin; öğrencilerin okulda kendilerini mutlu hissetmeleri, öğretmenleri ve arkadaşlarıyla sağlıklı ve etkili iletişim kurabilmeleri, akademik başarı açısından pozitif bir ilerleme sergilemeleri ve farklı sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmaları gibi birçok etkenin ergenlerin okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanmalarını etkileyebileceği düşünülmektedir.

6. VARGI VE ÖNERİLER

Bu bölümde önce araştırma sonuçlarına bağlı olarak ulaşılan vargılara ve daha sonra araştırma sonuçlarına ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın sonucunda, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan ergenlerin öznel iyi oluşuna göre okulda öznel iyi oluş (okul doyumu ve okulda duygu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/korkulu) düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda öznel iyi oluşun boyutları olan okulda duygu düzeyleri ve okul doyumu düzeyleri, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeyleri, tek ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine göre okulda öznel iyi oluş (okul doyumu ve okulda duygu) ve arkadaşa bağlanma (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız) düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutları olan okulda duygu düzeyleri ve okul doyumu düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, cinsiyete göre okulda öznel iyi oluş (okul doyumu ve okulda duygu) ve arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/korkulu bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda, cinsiyete göre kız ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okulda duygu düzeyleri ile erkek ergenlerin okulda duygu

düzeyleri birbirine yakın çıkmıştır. Öte yandan, kız ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okul doyumu düzeyleri, erkek ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, cinsiyete göre kız ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeyleri, erkek ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Yine, erkek ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan kaçınan bağlanma düzeyleri, kız ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Araştırmanın sonucunda, algılanan anne tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre algılanan anne tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okulda duygu düzeyleri, algılanan anne tutumu otoriter olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Ancak, algılanan anne tutumlarına göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okul doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. Öte yandan, algılanan baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okulda duygu düzeyleri, algılanan baba tutumu otoriter olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek çıkmıştır. Algılanan baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okul doyumu düzeyleri, algılanan baba tutumu ilgisiz olan ergenlerinkinden ve algılanan baba tutumu otoriter olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek çıkmıştır.

Araştırmanın sonucunda, algılanan anne tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı-korkulu bağlanma düzeylerinin anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur. Öte yandan, algılanan baba tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı-korkulu bağlanma düzeylerinin anlamlı olarak farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Algılanan baba tutumu demokratik olan ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeylerinin, algılanan baba tutumu ilgisiz olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Algılanan baba tutumu otoriter olan ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan kaygılı-korkulu bağlanma düzeylerinin, algılanan baba tutumu ilgisiz olan ergenlerikinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur

Araştırmanın sonucunda, ekonomik gelire göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutları olan okul doyumu düzeyleri ve okulda duygu düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırmanın sonucunda ekonomik gelire göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/korkulu bağlanma düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak ulaşılan vargılara ait özet tablo aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 17: Özet Vargı Tablosu

1.	Tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda öznel iyi oluşun boyutları olan okulda duygu düzeyleri ve okul doyumu düzeyleri, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.
2.	Tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeyleri, tek ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur.
3.	Anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutları olan okulda duygu düzeyleri ve okul doyumu düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
4.	Anne baba ayrıysa yanında kalınan yetişkine göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
5.	Cinsiyete göre kız ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okulda duygu düzeyleri ile erkek ergenlerin okulda duygu düzeyleri birbirine yakın çıkmıştır. Kız ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okul doyumu düzeyleri, erkek ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.
6.	Cinsiyete göre kız ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeyleri, erkek ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Erkek ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan kaçınan bağlanma düzeyleri, kız ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.
7.	Anne tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okulda duygu düzeyleri, anne tutumu otoriter olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek çıkmıştır.
8.	Baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okulda duygu düzeyleri, baba tutumu otoriter olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek çıkmıştır.

Tablo 17 - devam

9.	Baba tutumu demokratik olan ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutu olan okul doyumu düzeyleri, baba tutumu ilgisiz olan ergenlerinkinden ve baba tutumu otoriter olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek çıkmıştır.
10.	Anne tutumlarına (demokratik/ilgisiz/ otoriter) göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı-korkulu bağlanma düzeylerinin anlamlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.
11.	Baba tutumu demokratik olan ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan güvenli bağlanma düzeylerinin, baba tutumu ilgisiz olan ergenlerinkinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur.
12.	Baba tutumu otoriter olan ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutu olan kaygılı-korkulu bağlanma düzeylerinin, baba tutumu ilgisiz olan ergenlerikinden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur
13.	Ekonomik gelire göre ergenlerin okulda öznel iyi oluşun alt boyutları olan okul doyumu düzeyleri ve okulda duygu düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
14.	Ekonomik gelire göre ergenlerin arkadaşa bağlanmanın alt boyutları olan güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/korkulu bağlanma düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular dikkate alınarak bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler aşağıda sunulmuştur.

Araştırmanın Sonuçlarına İlişkin Öneriler

-Bu araştırmada tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu yüksek ergenlerin okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa güvenli bağlanma düzeyleri, tek ebeveynle ve iki ebeveynle yaşayan öznel iyi oluşu düşük ergenlerinkinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Dolayısıyla ergenlerde okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa güvenli bağlanma düzeyini arttırmak için hazırlanan müdahale programlarında da bu bulgular dikkate alınmalıdır.

-Araştırmada kızların erkeklere göre okul doyumu ve arkadaşa güvenli bağlanma düzeyleri anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Okul ve aile iş birliğiyle kız ve erkek öğrencilerin okul ortamında daha kaliteli zaman geçirmeleri adına okul yaşantılarının incelenmesi önemli görülmektedir. Bu kapsamda öğrencilerin sosyal destek kaynaklarının çoğaltılması, iletişim becerilerinin arttırılması ve kendini açma davranışının geliştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.

-Araştırmada ergenlerin zamanlarının büyük kısmını okulda geçirerek arkadaşlarıyla bir arada olmalarının gelişimleri açısıdan öneminden bahsedilmiştir. Okul müfredatlarında öğrencilerin akademik becerilerinin yanı sıra kişisel ve sosyal yönlerden gelişimlerine yönelik okulda öznel iyi oluşları ve akran iletişimini temele alan grup çalışmaları, sosyal ve kültürel etkinlikler, kulüp çalışmaları ve spor faaliyetlerinin müfredatlarda ağırlıklı bir biçimde yer bulması yararlı görülmektedir.

Yeni Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler

-Türkiye'de öznel iyi oluş, okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma değişkenlerinin birlikte araştırıldığı başka bir çalışmaya rastlanılamamıştır.

Bu nedenle araştırma sonuçlarının genellenebilirliği için yapılacak yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

-Tek ebeveynli ergenlerin yanında kaldıkları yetişkine göre okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerinin incelendiği başka bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Yine cinsiyet, anne baba tutumları ve gelir düzeyine göre ergenlerin okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeylerini inceleyen araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Araştırma sonuçlarının yeni araştırmalarla desteklenmesi önemli görülmektedir.

-Bu araştırma lise öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın farklı öğrenim düzeylerinde ve farklı gelişim evrelerindeki bireylerle de yapılması yararlı olacaktır.

-Okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma değişkenlerinin zaman içindeki gelişimini ve bu gelişimi etkileyen etmenlerin daha iyi anlaşılabilmesi adına boylamsal araştırmalar yürütülebilir.

-Mevcut çalışma betimsel bir çalışmadır. Öznel iyi oluş düzeyinin artmasının, okulda öznel iyi oluş ve arkadaşa bağlanma düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek üzere deneysel çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

Abudureyımu, Huerxida, Liping Hu. 2019. Gelenekselden Moderniteye Çin'in Aile Yapısındaki Değişimler ve Toplum Üzerindeki Etkileri. **Medeniyet ve Toplum Dergisi**. c.3 s.2:135-144.

Acar, İmran. 2013. Tek Ebeveynli Ailelerde Psikolojik Tepkiler İle Psikolojik Destek Almanın Klinik Sosyal Hizmet Açısından Analizi: Yalova Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Acock, C. Alan, Jill Keicolt. 1989. Is It Family Structure or Socioeconomic Status? Family Structure During Adolescence and Adult Adjustment. **Social Forces**. c.68: 553–571.

Ainsworth, D. Mary. 1989. Attachments Beyond Infancy. **American Psychologist**. c.44 s.4: 709-716.

Ainsworth, D. S. Mary, Mary C. Blehar, Everett Waters, Sally Wall. 1978. **Patterns of Attachment: Psychological Study of The Strange Situation.** Durham: Hillsdale NJ. (Aktaran: Bacon, Heather, Sue Richardson. 2001. Attachment Theory and Child Abuse: An Overview of The Literature For Practitioners. **Child Abuse Review**. c.10 s.6: 377–397).

Akbulut Kılıçoğlu, Nur. 2016. Tek Ebeveynli Ergenlerin Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Dışavurumcu Temelli Grup Çalışmasının Etkililiğinin Sınanması. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Aked, Jody, Nic Marks, Corrina Cordon, Sam Thompson. 2008. **Five Ways to Wellbeing.** London: New Economics Foundation. https://neweconomics.org/2008/10/five-ways-to-wellbeing. [27.03.2020].

Akın, Ahmet. 2015. Öznel İyi Olma. **Psikolojide Güncel Kavramlar I: Pozitif Psikoloji.** ed. Ahmet Akın, Ümran Akın. Ankara: Nobel Akademi: 6-10.

Akyıldız, Zehra. 2017. Liseli Ergenlerde Bağlanma Düzeyleri ile Duygusal Zeka Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alıcı, Emre. 2010. Dışavurumcu Etkinliklere Dayalı Grupla Psikolojik Danışma Programının Ebeveyn Kaybı Yaşayan 9-11 Yaş Çocuklarının Travma Sonrası Stres Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Allen, P. Joseph, Deborak Land. 1999. Attachment in Adolescence. **Handbook of Attachment Theory and Research and Clinical Applications**. New York:

Guilford (Aktaran: Çetin, Nur, Abide Güngör Aytar, Merve Deniz Pak, Abdulbaki Artık. 2016. Ergenlerde Anne-Baba ve Arkadaşlara Bağlanma Biçimleri İle Romantik İlişkilerde Sorun Çözmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Toplum ve Sosyal Hizmet**. c.27 s.2: 79-95.).

Altınok Kalkan, Seda, Şeyma Mızrak, Ayşe Ayaz, Gökçen Aydın. 2019. Okul Doyumunu Artırmaya Yönelik Psiko-Eğitim Programının Etkililiği. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c.9 s.55: 987-1012.

Amato, R. Paul. 1987. Family Processes In One-Parent, Stepparent, and Intact Families: The Child's Point of View. **Journal of Marriage and the Family**. c.49 s.2: 327–337.

Anderson, Carol. 2017. **Normal Aile Süreçleri Büyüyen Çeşitlilik ve Karmaşıklık.** ed. Froma Walsh, çev. Mehmet Kaya. 4. bs. Ankara: Pegem Akademi.

Arifoğlu, Berna, Fatma Öz. 2008. Boşanmış Aile Çocuklarına Hemşirelik Yaklaşımı. **Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi**. c.15 s.1: 76-84.

Armsden, Gay. C., Mark T. Greenberg. 1987. The Inventory of Parent and Peer Attachment: Relationships to Well-Being in Adolescence. **Journal of Youth and Adolescence.** c.16 s.5: 427-454.

Asıcı, Esra, Fatma Ebru İkiz. 2019. Okulda Öznel İyi Oluşun Okul İklimi ve Öz-Yeterlik Açısından Yordanması. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c.34 s.3: 621-638.

Aslantürk, Hüsnünur. 2017. Tam Aileye ve Tek Ebeveynli Aileye Sahip Üniversite Öğrencilerinin Aile Aidiyetlerinin Karşılaştırılması. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Aslantürk, Hüsnünur, Faruk Koç. 2019. Sosyal Hizmet Lisans Öğrencilerinin Evlat Edinme Yoluyla Kurulmuş Tek Ebeveynli Aileler Hakkındaki Görüş ve Düşünceleri: Kocaeli Üniversitesi Örneği. **Toplum ve Sosyal Hizmet**. c.30 s.3: 814-842.

Atabey, Derya. 2017. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Problem Davranışları İle Ebeveynlerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Electronic Turkish Studies**. c.12 s.25: 131-148.

Atabil, İpek, Fatma. 2019. Psikoloji Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atila Demir, Sevim, Şaziye Genç Çelebi. 2017. Tek Ebeveynli Ailelerin Sorunları: Nitel Bir Araştırma. **Yalova Sosyal Bilimler Dergisi**. c.7 s.13: 111-128.

Atkinson R.L., R. C. Atkinson, E. Smith, D. J. Bem. 1993. **Introduction to Psychology.** Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich. (Aktaran: Köse, Nihat.

2015. Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi. **İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi**. c.2 s.4: 1-6.).

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT). Households with children in the EU. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180601-1?_ga=2.27629560.573403945.1571648413-897247857.1571648413. [01.04.2020].

Aydın, Okan, Gülen Baran. 2010. Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma. **Toplum ve Sosyal Hizmet**. c.21 s.2: 117-126 .

Aydıner Boylu, Ayfer, Hülya Öztop. 2013. Tek Ebeveynli Aileler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. **Sosyoekonomi**. c.19 s.1: 207-220.

Aydıner Boylu, Ayfer. 2014. Tek Ebeveynli Ailelerde Finansal Sıkıntı ve Fonksiyonlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. c.32 s.1: 55-72.

Babalar, Arif. 2018. İlköğretim 7.ve 8.Sınıf Öğrencilerinde Kontrol Hissi İle Okulda Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bacon, Heather, Sue Richardson. 2001. Attachment Theory and Child Abuse: An Overview of The Literature For Practitioners. **Child Abuse Review**. c.10 s.6: 377–397.

Bartholomew Kim, Philip R. Shaver. 1998. Methods of Assessing Adult Attachment Do They Converge? **Attachment Theory and Close Relationships**. ed. J. A. Simpson ve W. S. Rholes. New York: The Guilford Press. (Aktaran: Arslan, Emel. 2008. Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.).

Bartholomew, Kim, Leonard M. Horowitz. 1991. Attachment Styles Among Young Adults: A Test Of A Four-Category Model. **Journal of Personality and Social Psychology**. c.61 s.2: 226–244.

Basham, Kathryn, Miehls K. Dennis. 2004. **Attachment Theory Transforming the Legacy: Couple Therapy with Survivors of Childhood Trauma.** New York: Columbia University Press.

Baumrind, Diana. 1978. Parental Disciplinary Patterns and Social Competence in Children. **Youth and Society**. c.9: 239-276.

_____. 1991. The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Use. **The Journal of Early Adolescence**. c.11: 56–95.

Bayraktar, Esra. 2016. Tek Ebeveynli Ergenlerde Algılanan Yalnızlık Düzeyleriyle Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**. c.5 s.17: 137-144.

Bayraktar, Fatih, Melike Sayıl, Asiye Kumru. 2009. Liseli Ergenler ve Üniversiteli Gençlerde Benlik Saygısı: Ebeveyn ve Akrana Bağlanma, Empati ve Psikolojik Uyum Değişkenlerinin Rolü. **Türk Psikoloji Dergisi**. c.24 s.63: 48-63.

Baysan, Çağan, Ayhan Çakıcı-Eş, Murat Tezer. 2019. Ergenlerin Dijital Oyun Bağımlılığının Okulda Öznel İyi Oluş Açısından İncelenmesi. **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, c.20 s.1: 17-20.

Baytemir, Kemal. 2016. Ergenlikte Ebeveyn ve Akrana Bağlanma ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkide Kişilerarası Yeterliğin Aracılığı. **Eğitim ve Bilim**. c.41 s.186: 69-91.

Bedel, Ahmet, Erkan Işık. 2015. Tek Ebeveyni Olan ve İki Ebeveyni Olan Öğrencilerin Kişiler Arası Problem Çözme ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması**. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi**. c.8 s.1: 70-85.

Bektaş, Ceren. 2018. Aile İçi Sınır İhlalinin Ergenlerde Öznel İyi Oluş ve Sürekli Kaygı İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Berg, I. Anne, Linda Hassing, Gerald E. Mcclearn, Thomas B. Johansson. 2006. What Matters for Life Satisfaction in the Oldest-Old?, **Aging & Mental Health.** c.10 s.3: 257–264.

Bildik, T. 2013. Ölüm, Kayıp, Yas ve Patolojik Yas. **Ege Tıp Dergisi**. c.52 s.4: 223-229.

Bowlby, John. 1973. **Attachment and Loss: Vol 2. Separation and Anger**. New York: Basic Books.

_____. 1980. **Attachment and Loss: Vol. 3. Loss, Sadness, and Depression.** New York: Basic Books.

_____. 1988. Developmental Psychiatry Comes Of Age. **Am J Psychiatry**. c. 145 s.1: 1-10. (Aktaran: Erözkan, Atılgan. 2011. Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Karar Stratejileri. **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**. c.2 s.3: 60-74.).

Bretherton, Inge. 1992. The Origins of Attachment Theory: John Bowlby And Mary Ainsworth. **Developmental Psychology**. c.28: 759-775.

Brief, P. Arthur, Ann Houston Butcher, Jennifer M. George, Karen E. Link. 1993. Integrating Bottom-Up and Top-Down Theories of Subjective Well-Being: The Case of Health. **Journal of Personality and Social Psychology**. c.64 s.4: 646–653.

Brunstein, C. Joachim, Oliver C. Schultheiss, Ruth Grassmann. 1998. Personal Goals and Emotional Well-Being: The Moderating Role of Motive Dispositions. **Journal of Personality and Social Psychology**. c.75 s.2: 494–508.

Bulut, Emre. 2017. Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stillerinin Öznel İyi Oluş Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Büyükcebeci, Ayşe, Mehmet E. Deniz. 2017. Adolescents' Social Exclusion, Loneliness and Subjective Well-Being In School: Mediating Role of Emphatic Tendency. **International Online Journal of Educational Sciences**. c.9 s.3: 723-737.

Büyükcebeci, Ayşe. 2017. Ergenlerde Sosyal Dışlanma, Yalnızlık ve Okul Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişki: Empatik Eğilimin Aracı Rolü. Doktora Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Büyüköztürk, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel. 2017. Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 23. bs. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Büyüköztürk, Şener. 2002. **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Elkitabı**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Cambridge Dictionary. Attachment. https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizcet%C3%BCrk%C3%A7e/attachment. [08.04.2020].

Canatan, Kadir, Ergün Yıldırım. 2018. **Aile Sosyolojisi**. 7. bs. İstanbul: Açılım Kitap.

Canatan, Kadir, Yusuf Bilge, Haşim Çapar. 2019. Tek Ebeveynli Aile Bağlamında Yaşayan Annelerin Sosyal ve Psikolojik Problemleri: Küçükçekmece Örneği. **Social Sciences**. c.14 s.4: 1331-1354.

Canbulat, Nergis, Zeynep Cihangir Çankaya. 2014. Evli Bireylerin Öznel İyi Olma Düzeylerinin Yordanması. **Ege Eğitim Dergisi**. c.15 s.2: 556-576.

Cansu, Tok. Ayşe Dilek Öğretir- Özçelik. 2018. Ergenlerin Ebeveyn Bağlanma Stilleri İle Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c.11 s.58: 570-579.

Cartıllı, Kader. 2016. Öfke İle Başa Çıkma Eğitiminin Tek Ebeveynli Öğrencilerin Öfke Ve Olumlu Duygularına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Mevlana Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cho, In Young, Ja Sook Kim, Ja Ok Kim. 2018. Factors Influencing Adolescents' Self-control According to Family Structure. **Journal of Child and Family Studies.** c. 27: 3520–3530.

Churchill, Sefa Awaworyi, Russell Smyth. 2020. Friendship Network Composition and Subjective Well-Being. **Oxford Economic Papers**, c.72 s.1: 191–215.

Cohen, Sheldon, William J. Doyle, Turner B. Ronald, Alper M. Cüneyt, David Skoner. 2003. Emotional Style and Susceptibility to the Common Cold. **Psychosomatic Medicine**, c.65 s.4: 652–657.

Cooper Cutting, J. 2010. SPSS: Descriptive Statistics. http://psychology.illinoisstate.edu/jccutti [10.03.2011] (Aktaran: Arapkirlioğlu, Hasan, Kübra Dilek Tankız. 2011. Müzik Öğretmenliği Programı Özel Yetenek Sınavlarında Alan ve Yerleştirme Puanlarının Karşılaştırılması. E-international Journal of Educational Research. c.2. s. 4: 55-69.

Cortazar, Alejandra, Francisca Herreros. 2010. Early Attachment Relationships and the Early Childhood Curriculum. **Contemporary Issues in Early Childhood**. c.11 s. 2: 192-202.

Costa, T. Paul, Robert R. McCrae, A. H. Norris: 1981. Personal Adjustment Toaging: Longitudinal Prediction from Neuroticism and Extraversion. **Journal of Gerontology**. c.36: 78–85.

Coşan, Bilal. 2018. Dünyada ve Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Bir Problem Olarak Tek Ebeveynli Aile Olgusunun Çok Boyutlu Değerlendirilmesi. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**. c.18 s.41: 259- 294.

Cömert, Itıl Tarı, Kültegin Ögel. 2014. Madde Kullanan Ergenlerin Bağlanma Stilleri. **Addicta: The Turkish Journal on Addictions**. c.1 s.1: 9-40.

Csikszentmihalyi, Mihaly. 2005. **Mutluluk Bilimi.** İstanbul: HYB Yayıncılık. (Aktaran: Nur Şahin, Gülin. 2011. Üniversite Öğrencilerinin Kendini Açma, Öznel İyi Oluş ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.).

Çetin, Nur, Abide Güngör Aytar, Merve Deniz Pak, Abdulbaki Artık. 2016. Ergenlerde Anne-Baba ve Arkadaşlara Bağlanma Biçimleri İle Romantik İlişkilerde Sorun Çözmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Toplum ve Sosyal Hizmet**. c.27 s.2: 79-95.

Çivitci, Asım. 2009. İlköğretim Öğrencilerinde Yaşam Doyumu: Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin Rolü. **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.** c.22 s.1: 29-52.

_____. 2012. Üniversite Öğrencilerinde Genel Yaşam Doyumu ve Psikolojik İhtiyaçlar Arasındaki İlişkiler. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c.21 s.2: 321-336.

Dallos, Rudi, Ros Draper. 2012. **Aile Terapisine Giriş Sistemik Teori ve Uygulama.** çev**.** Şahin Kesici, Cenk Kiper. 3. bs. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Damarlı, Özge. 2006. Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Rolleri, Bağlanma Stilleri ve Benlik Kavramı Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

De Guzman, Maria, Gustavo Carlo. 2004. Famıly, Peer, and Acculturative Correlates of Prosocial Development Among Latinos. **Great Plains Research**. c.14 s.2: 185-202.

Deaton, Angus. 2008. Income, Health, and Well-Being around the World: Evidence from the Gallup World Poll. **Journal of Economic Perspectives**. c.22 s.2: 53-72.

Deiner, Ed, Eunkook M. Suh, Richard E. Lucas, Heidi L. Smith. 1999. Subjective Well-Being: Three Decades Of Progress. **Psychological Bulletin**. c. 125 s.2: 276-302.

Diener, Ed. 1984. Subjective Well-Being. **Psychol Bull**. c.95 s.3: 542-575.

_____**.** 1994. Assessing Subjective Well-Being: Progress and Opportunities. **Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary. Journal For Quality-Of-Life Measurement**. c.31. s.2: 103-157.

_____. 2013. The Remarkable Changes in the Science of Subjective Well-Being. **Perspectives on Psychological Science**. c.8 s.6: 663-666.

Demirbilek, Mesut, Mustafa Otrar. 2014. The Examination of The Assertiveness Levels and Self-Respect of Adolescents with Single Parent and Whole Family. **International Online Journal of Educational Sciences**. c.6 s.1: 1-7.

Deniz, M. Engin, Özlem Karakuş, Zeliha Traş, Jale Eldeleklioğlu, Zümra Özyeşil, Erdal Hamarta. 2013. Parental Attitude Perceived by University Students as Predictors of Subjective Well-Being and Life Satisfaction. *Psychology*. c.4 s.3: 169-173.

Deniz, M. Engin. 2006. Ergenlerde Bağlanma Stilleri İle Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. **Eurasian Journal of Educational Research**. c. 22: 89-99.

Diener, Ed, Jeff Horwitz, Robert A. Emmons. 1985. Happiness of the Very Wealthy. **Social Indicators Research**. c.16, 263–274.

Diener, Ed, Jeffrey J. Sapyta, Eunkook Suh. 1998. Subjective Well-Being Is Essential to Well-Being. **Psychological Inquiry**. c.9 s.1: 33-37.

Diener, Ed, Martin P. Seligman. 2002. Very Happy People. **Psychological Science**, c.13 s.1: 81–84.

Diener, Ed, Richard E. Lucas, Christie N. Scollon. 2006. Beyond the Hedonic Treadmill: Revising the Adaptation Theory of Well-Being. **American Psychologist**, 61, 305-314.

Diener, Ed, Shigeiro Oishi. 2000. Money and Happiness: Income and Subjective Wellbeing Across Nations. **Subjective Wellbeing Across Cultures**. ed. Ed Diener, Eunkook M. Suh. Cambridge: MIT Press: 185-218.

Dinisman, Tamar, Carme Montserrat, Ferran Casas. 2012. The Subjective Well-Being of Spanish Adolescents: Variations according to Different Living Arrangements. **Children and Youth Services Review**. c.34 s.12: 2374–2380.

Doğan, Türkan. 2013. Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş. **Doğuş Üniversitesi Dergisi**. c.14 s.1: 56-64.

_____. 2016. Ergenlerde Ana-Babaya Bağlanma: Türkiye Profili. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. c.8 s.4: 406-419.

Doğruyol, Sinem. 2018. Algılanan Anne-Baba Tutumu ve Ebeveyne Bağlanma İle Akran İlişkileri Arasındaki İlişkide Benlik Saygısının Aracılık Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

Downey, Douglas, James Ainsworth-Darnell, Mikeala Dufur. 1998. Sex of Parent and Children's Well-Being in Single-Parent Households. **Journal of Marriage and Family**, c.60 s.4: 878-893.

Duy, Baki, Mehmet Ali Yıldız. 2014. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması. **Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal**. c.5 s.41: 23-35.

Er, Hasan, Murat Bartan. 2019. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Tek Ebeveynli Aileden Gelen Çocuklara İlişkin Görüşleri ve Uygulamalarının İncelenmesi. **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 20 s.2: 364-383.

Ercan, Hülya. 2015. Psychometric Properties and The Adaptation Study of The Adolescent Friendship Scale. **The Journal of Academic Social Science Studies.** c.38: 227-240.

Erdim, Leyla, Ayşe Ergün. 2016. Boşanmanın Ebeveyn ve Çocuk Üzerindeki Etkileri. **Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi**. c.3 s.1: 78-84.

Eroğlu Akın, R.Sultan. 2011. Ergenlerde Bağlanma Stilleri, İnternet Sosyal İletişim Ağlarının Kullanımı ve İletişim Becerileri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Erözkan, Atılgan. 2009. Üniversite Öğrencilerinin Kişiler Arası İlişki Tarzları ve Mizah Tarzları**. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**. c.26: 56-66.

_____. 2011. Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Karar Stratejileri. **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**. c.2 s.3: 60-74.

Eryılmaz, Ali, Ayşe Aypay. 2011. Ergenlerin Derse Katılmaya Motive Olmaları İle Öznel İyi Oluşları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c.8 s.1: 1220-1233.

Eryılmaz, Ali, Hasan Atak. 2011. Ergen Öznel İyi Oluşunun, Öz Saygı ve İyimserlik Eğilimi İle İlişkisinin İncelenmesi. **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.** c.10 s.37: 170-181.

Eryılmaz, Ali, Leyla Ercan. 2011. Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Yaş ve Kişilik Özelliklerine Göre İncelenmesi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c.4 s.36: 139-149.

Eryılmaz, Ali. 2009. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Geliştirilmesi. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. c.7 s.4: 975-989.

_____. 2010. Ergenlerde Öznel İyi Oluşu Artırma Stratejilerini Kullanma İle Akademik Motivasyon Arasındaki İlişki. **Klinik Psikiyatri**. c.13 s.2: 77-84.

_____. 2011. Yetişkin Öznel İyi Oluşu İle Pozitif Psikoterapi Bağlamında Birincil Ve İkincil Yetenekler Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. **Klinik Psikiyatri**. c.14: 17-28.

_____. 2012a. Mental Kontrol: Ergenler Öznel İyi Oluşlarını Nasıl Korurlar? Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi. c.25: 27-34.

_____. 2012b. Ergenler Öznel İyi Oluşlarını Anne ve Babaları ile İlişki Kurmak Aracılığıyla Nasıl Yükseltmektedirler? **Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi**. c.25: 252-257.

Field Cynthia. 2011. Bowlby's Stages of Attachment. **Encyclopedia of Child Behavior and Development.** ed. Sam Goldstein, Jack A. Naglier. Boston: Springer International Publishing.

Flouri, Eirini, Ann Buchanan. 2002. What Predicts Good Relationships With Parents in Adolescence and Partners in Adult Life: Findings from the 1958 British Birth Cohort. **Journal of Family Psychology**. c.16 s.2: 186–198.

Flouri, Eirini. 2004. Subjective Well-Being in Midlife: The Role of Involvement of and Closeness to Parents in Childhood. **Journal of Happiness Studies**. c.5: 335–358.

Freeman, Harry, Brandford B. Brown. 2001. Primary Attachment to Parents and Peers during Adolescence: Differences by Attachment Style. **Journal of Youth and Adolescence**. c.30: 653–674.

Froh, J. Jeffrey, Christopher J. Fives, J. Ryan Fuller, Matthew D. Jacofsky, Mark D. Terjesen, Charles Yurkewicz. 2007. Interpersonal Relationships and

Irrationality as Predictors of Life Satisfaction. **The Journal of Positive Psychology,** c.2 s. 1: 29-39.

Furman, Wyndol, Karen Linn Bierman. 1984. Children's Conceptions of Friendship: A Multimethod Study of Developmental Changes. **Developmental Psychology**. c.20 s.5: 925–931.

Gazioğlu, Esra İşmen. 2006. Genç Yetişkinlerin Evlilik ve Aile Hayatına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.** c.23: 107-123.

Gilman Rich, Scott E. Huebner. 2003. A Review of Life Satisfaction Research With Children and Adolescents. **School Psychology Quarterly**. c.18 s.2: 192–205.

Gladding, Samuel T. 2015. **Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları**. Çev. Ed. İbrahim Keklik, İbrahim Yıldırım. 5. bs. Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.

Goswami, Haridhan. 2012. Social Relationships and Children's Subjective Weil-Being. **Social Indicators Research**, c.107 s.3: 575-588.

Günaydın, Buket, Zeynep Deniz Yöndem, Zeynep. 2016. Ergenlerin Akran Bağlılığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c.78 s.1: 141-153.

Güvendeğer Doksat, Neslim, Arzu Demirci Ciftci. 2016. Bağlanma ve Yaşamdaki İzdüşümleri. **Arşiv Kaynak Tarama Dergisi**. c.25 s.4: 489-501.

Hamama, Liat, Anat Ronen-Shenhav. 2012. Self-Control, Social Support and Aggression Among Adolescents In Divorced and Two Parent Families. **Children and Youth Services Review**. s.34 c.5, 1042–1049.

Hascher, Tina. 2008. Quantitative and Qualitative Research Approaches to Assess Student Well-Being. **International Journal Of Educational Research**. c.47: 84–96.

Hazan, Cindy, Phillip R. Shaver. 1987. Romantic Love Conceptualized As An Attachment Process. **Journal of Personality and Social Psychology**. c.52: 511-524.

_____. 1994. Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships. **Psychological Inquiry**. c.5 s.1: 5-22.

Headey, Bruce, Alexander Wearing. 1989. Personality, Life Events, and Subjective Weil-Being: Toward a Dynamic Equilibrium Model. **Journal of Personality and Social Psychology**. c.57 s.4: 731-739.

Hefferon, Kate, Ilona Boniwell. 2018. **Pozitif Psikoloji Kuram, Araştırma ve Uygulamalar**. ed. Tayfun Doğan. 1. bs. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Heffner, L. Ashley, Susan Antaramian. 2016. The Role of Life Satisfaction in Predicting Student Engagement and Achievement. **Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being**. c.17 s.4: 1681–1701.

Holmes, Jeremy. 2017. Attachment Theory. **The Wiley Blackwell Encyclopedia of Social Theory**. ed. Bryan S. Turner. New Jersey: John Wiley & Sons, Ltd.

Horst, van der Frank. 2011. **John Bowlby – From Psychoanalysis to Ethology. Unraveling the Roots of Attachment Theory**. New Jersey: Wiley-Blackwell.

Huebner, E. Scott, James E. Laughlin, Chris Ash, Rich Gilman. 1998. Further Validation of the Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale**. Journal of Psychoeducational Assessment**. c.16 s.2: 118–134.

Huebner, E. Scott, Rich Gilman. 2006. Students Who Like and Dislike School. **Applied Research in Quality of Life**. c.1: 139-150.

Huebner, E. Scott, Robert F. Valois, Raheem J. Paxton, Wanzer J. Drane. 2005. Middle School Students' Perceptions of Quality of Life. **Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being**. c.6 s.1: 15–24.

Huebner, E. Scott, Wanzer Drane, Robert F. Valois. 2000. Levels and Demographic Correlates of Adolescent Life Satisfaction Reports. **School Psychology International**. c.21 s.3: 281- 292.

Huebner, E. Scott. 1994. Preliminary Development and Validation of a Multidimensional Life Satisfaction Scale For Children. **Psychological Assessment**. c.6 s.2: 149–158.

İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD). Marriage and Divorce Rates. http://www.oecd.org/els/soc/SF_1_2_Children_in_families.pdf [24.03.2020].

Jebb, T. Andrew, Mike Morrison, Louis Tay, Ed Diener. 2020. Subjective Well-Being Around the World: Trends and Predictors Across the Life Span. **Psychological Science**. c.31 s.3: 293 –305.

Joronen, Katja, Päivi Åstedt Kurki. 2005. Familial Contribution to Adolescent Subjective Well-Being. **International Journal of Nursing Practice**. c.11, 125–133.

Kahraman, Sait. 2015. Ergenlerde Bağlanma Stillerinin Saldırganlık Davranışları ve Depresyon Düzeyi İle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kanak, Mehmet, Asuman Bilbay, Dursun Balta. 2017. Examining the Correlation of the Peer-Attachment Styles with Hopelessness Levels in Adolescents. **Journal of History Culture and Art Research**. c.6 s.6: 492-503.

Karaca Aydın, Songül. 2019. Kadınlar İçin Tek (Yalnız) Ebeveynlik ve Zorlukları. **Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi**. c.1 s.1: 23-34.

Karakuş, Özlem. 2012. Ergenlerde Bağlanma Stilleri Ve Yalnızlık Arasındaki İlişki. **Toplum ve Sosyal Hizmet**. c.23 s.2: 33-46.

Karakuş, Sedat. 2003. Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ve Okul Başarısına Yansıması. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Karaoğlan, Bahattin. 1997. Boşanmanın Gencin Kişiliğine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, Niyazi. 2016. **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler.** 30. bs. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Karaşar, Burcu, Gül Emine Kapçı. 2016. Examining School Attachment and Academic Success In Terms Of Different Variables. **Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)**. c.49 s.1: 21-42.

Karatzias, A., K. Power, J. Flemming, F. Lennan, V. Swanson. 2002. The Role Of Demographics, Personality Variables and School Stress on Predicting School Satisfaction/Dissatisfaction: Review of The Literature and Research Findings. **Educational Psychology**. c.22 s.1: 33–50.

Katmer, Ayşe Nur. 2018. Ergenlerde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Algılanan Sosyal Destek, Arkadaşlık Kalitesi ve Arkadaşa Bağlanmanın İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kavlak, Oya, Ahsen Şirin. 2007. Anne ve Babaya Ait Bağlanma ve Hemşirenin Rolü. **Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi**. c.23 s.2: 183-194.

Keklik, İbrahim. 2011. Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stillerinin Cinsiyet, Kişisel Anlamlılık, Depresyona Yatkınlık ve Sürekli Kaygı Düzeyleriyle İlişkisi. **Eğitim ve Bilim**. c.36 s.159: 84-95.

Kesebir, Sermin, Semine Özdoğan-Kavzoğlu, Mehmet Fatih Üstündağ. 2011. Bağlanma ve Psikopatoloji. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. c.3 s.2: 321-342.

Keyes, L. M. Corel, Dov Shmotkin, Carol D. Ryff. 2002. Optimizing Well-Being: The Empirical Encounter of Two Traditions. **Journal of Personality and Social Psychology**. c.82 s.6: 1007-1022.

Kır, İbrahim. 2011. Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**. c.10 s.36: 381-404.

Kleinman, E. Kimberly, Craig Asselin, Gregg Henriques. 2014. Positive Consequences: The Impact of an Undergraduate Course on Positive Psychology. **Psychology**, c.5: 2033-2045.

Kocayörük, Ercan. 2009. Anne-Baba ve Akran Bağlanmasının Ergenlerin Uyum Düzeylerini Yordama Gücü. **Eğitim Bilimleri ve Uygulama**. c.8 s.15: 103-118.

Kochanska, Grazyna. 2001. Emotional Development in Children with Different Attachment Histories: The First Three Years. **Child Development**. c.72 s.2: 474–490.

Kochanska, Grazyna. 2001. Emotional Development in Children with Different Attachment Histories: The First Three Years. **Child Development**. c.72 s.2: 474-490.

Konyalıoğlu, Adviye Pınar. 2002. Üniversite Öğrencilerinin Duygusal İlişki Bağlanma Tarzları İle Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Korkut, Yeşim. 2003. Bir Geçiş Krizi Olarak Boşanma. **Psikoloji Çalışmaları**. c.23: 99-112.

Kozma, Albert, Michael J. Stones. 1980. The Measurement of Happiness: Development of the Memorial University of Newfoundland Scale of Happiness (MUNSH). **Journal of Gerontology**, c.35 s.6: 906–912.

Köse, Dilek, Nursan Çınar, Sevin Altınkaynak. 2013. Yenidoğanın Anne ve Baba ile Bağlanma Süreci. **Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi**. c.22 s.6: 239-245.

Köse, Nihat. 2015. Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi. **İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi.** c.2 s.4: 1-6.

Kutlu-Samet, Hülya. 2018. Ergenlerde Bağlanma, Şiddete Maruz Kalma Yaşantıları İle Saldırganlık Arasındaki İlişkide Bilişsel Esnekliğin Doğrudan ve Dolaylı Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kuzucu, Yaşar. 2011. Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**. c.4 s.35: 79-91.

Küçüködük, Cansu. 2015. 3 - 5 Yaş Arasında ve Anaokuluna Giden Çocuk Annelerinin Ayrılma Kaygısı ve Bağlanma Biçimleri İle Çocuğun Davranışları ve Ayrılma Kaygısı Arasındaki İlişki: Bilişsel Esnekliğin Aracı Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kwan, Y. K. 2010. Life Satisfaction and Self-Assessed Health Among Adolescents in Hong Kong. **Journal of Happiness Study**. c.11: 383-393.

Kyeong-Ho, Cha. 2003. Subjective Well-Being among College Students. **Social Indicators Research**. c.62 s.63: 455-477.

Laible, J. Deborah, Gustavo Carlo, Scott C. Roesch. 2004. Pathways to Self-Esteem in Late Adolescence: The Role Of Parent And Peer Attachment, Empathy, and Social Behaviours. **Journal of Adolescence**. c.27 s.6: 703-716.

Lent, Robert W. 2004. Toward a Unifying Theoretical and Practical Perspective on Well-Being and Psychosocial Adjustment. J**ournal of Counseling Psychology**. c.51 s.4: 482–509.

Lerner, M. Richard, Jason B. Almerigi, Christina Theokas, Jacqueline Lerner. 2005. Positive Youth Development a View of the Issues. **The Journal of Early Adolescence**. c. 25 s.1: 10-16.

Lewis, Ashley, Scott E. Huebner, Amy Reschley, Robert Valois. 2009. The Incremental Validity of Positive Emotions in Predicting School Functioining. **Journal of Psychoeducational Assessment**. c.27: 397-408.

Ma, C. Claudia, Scott E. Huebner. 2008. Attachment Relationships and Adolescents' Life Satisfaction: Some Relationships Matter More To Girls Than Boys. **Psychology in The Schools**. c.45 s.2: 177–190.

Main, Mary, Nancy Kaplan, Jude Cassidy. 1985. Security in Infancy, Childhood, and Adulthood: A Move to the Level of Representation. **Monographs of the Society for Research in Child Development**. c.50 s.1: 65-104.

McKnight, Caroline, Scott E. Huebner, Shannon Suldo. 2002. Relationship among Stressful Life Events, Temperament, Problem Behavior, and Global Life Satisfaction in Adolescents. **Psychology in the Schools.** c.39 s.6: 677-687.

Meriç, Beyhan. 1999. Grup İçinde Popüler Olan Gençlerin Bazı Kişilik Özellikleri Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Aktaran: Bayhan, Pınar, Sonnur Işıtan. 2010. Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**. c.20 s.20: 33-44.).

_____. 1999. Grup İçinde Popüler Olan Gençlerin Bazı Kişilik Özellikleri Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Aktaran: Köse, Nihat. 2015. Ergenlerde Akran İlişkilerinin Mutluluk Düzeyine Etkisi. **İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi.** c.2 s.4: 1-6.).

Morsünbül, Ümit, Figen Çok. 2011. Bağlanma ve İlişkili Değişkenler. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. c.3 s.3: 553-570.

Myers, G. David, Ed Diener. 1995. Who Is Happy**?. Psychological Science**, c.6 s.1: 10-19.

Nataša Rijavec, KlobuČar, Barbara SimoniČ. 2017. Causes of Divorce from the Perspective of Females in Slovenia. **Journal of Divorce & Remarriage**. c..58 s.4: 263-275.

Nazlı, Serap. 2016. **Aile Danışmanlığı**. 12. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.

Nes, B. Ranghild, Nikolai Czajkowski, Espen Røysamb, Ted Reichborn-Kjennerud. 2008. Wellbeing and Ill-being: Shared Environments, Shared Genes? **Journal of Positive Psychology**. c.3 s.4: 253–65.

Nickerson, B. Amanda, Richard J. Nagle. 2004. The Influence of Parent and Peer Attachments on Life Satisfaction in Middle Childhood and Early Adolescence. **Social Indicators Research**. c.66, 35–60.

Nigar, Ferrah. 2014. Ortaokul Öğrencileri İle Yatılı Bölge Ortaokul Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş ve Temel Psikolojik İhtiyaçlar Düzeyinin Karşılaştırması. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Nur Şahin, Gülin. 2011. Üniversite Öğrencilerinin Kendini Açma, Öznel İyi Oluş ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Okun, Morris Alan, Mary Walton Braver, Renee Weir. 1990. Grade Level Differences in School Satisfaction. **Social Indicators Research**. c.22 s.4: 419-427.

Oldehinkel, J.Albertine, Johan Ormel, René Veenstra, Andrea F. De Winter, Frank C. Verhulst. 2008. Parental Divorce and Offspring Depressive Symptoms: Dutch Developmental Trends During Early Adolescence. **Journal of Marriage and Family**. c.70 s.2: 284–293.

Onur, Bekir. 2011. **Gelişim Psikolojisi Yetişkinlik Yaşlılık Ölüm.** 9. bs. Ankara: İmge Kitabevi.

Öngider, Nilgün. 2013. Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri. **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**. c.5 s.2: 140-161.

Özdemir, Yalçın, Ali Serdar Sağkal. 2016. Ergenler İçin Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. **Ege Eğitim Dergisi.** c.17 s.2: 333-350.

Özdemir, Yalçın, Nermin Koruklu. 2013. İlk Ergenlikte Ana-Babaya Bağlanma, Okula Bağlanma ve Yaşam Doyumu**. İlköğretim Online**. c..12 s.3: 836-848.

Özgenel, Mustafa, Filiz Çalışkan-Yılmaz, Feyza Baydar. 2018. School Climate as a Predictor of Secondary School Students' School Attachment. **Eurasian Journal of Educational Research.** c.78: 87-116.

Öztürk, M. Serhat, Ayfer Aydıner-Boylu. 2015. Tek Ebeveynli Ailelerin Yaşadıkları Finansal Güçlüklerin Yaşam Tatminleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. **Sosyo-Ekonomi**. c.23 s.25: 1-24.

Park, Nansook. 2004. The Role of Subjective Well-Being in Positive Youth Development. **The Annals of the American Academy of Political and Social Science.** c.591 s.1: 25–39.

Pehlivantürk, Berna. 2004. Otistik Çocuğu Olanlarda Bağlanma. Türk Psikiyatri Dergisi. c.15 s.1: 56-63.

Pekin, Zeynep. 2017. Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri, Öznel İyi Oluş ve Kontrol Odağı Düzeylerinin Sosyal Görünüş Kaygı Düzeyleri Üzerindeki Yordayıcı Rollerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Phillips, M. Tommy. 2012. The Influence of Family Structure Vs. Family Climate on Adolescent Well-Being. **Child and Adolescent Social Work Journal**. c.29: 103-110.

Rask, Katja, Päivi Åstedt Kurki, Pekka Laippala. 2002. Adolescent Subjective Well-Being and Realized Values. **Journal of Advanced Nursing**, c.38 s.3: 254–263.

_____. 2003. Adolescent Subjective Well-Being and Family Dynamics. **Scand J Caring Sci**, c.17: 129–138.

Rath, Tom, Jim Harter. **"The Five Essential Elements of Well-Being"** https://www.gallup.com/workplace/237020/five-essential-elements.aspx. [01.04.2020].

Rees, Corinne. 2012. Children's Attachments**. Paediatrics and Child Health.** c.22 s.5: 186-192.

Rees, Gwyther. 2017. **Children's Views on Their Lives and Well-Being**. Boston: Springer International Publishing. https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-65196-5. [26.04.2006].

Reisoğlu, Serpil, Hikmet Yazıcı. 2017. Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarını Yordamada Beş Faktör Kişilik Özellikleri, Mizah Tarzları ve Duygusal Zekânın Rolü. **Journal of History Culture and Art Research**. c.6 s.4: 888-912.

Reschly, L. Amy, Scott E. Huebner, James. J. Appleton, Susan Antaramian. 2008. Engagement As Flourishing: The Contribution of Positive Emotions and Coping To Adolescents' Engagement at School and with Learning**. Psychology in the Schools**. c.45: 419-431.

Ress, Gwyther, Gill Main. 2016. Subjective Well-Being and Mental Health. The **Well-Being of Children in the UK**. ed. Jonathan Bradshaw. Bristol: Bristol University Press, Policy Press: 123-148.

Richards, N. Leslie, Cynthia J. Schmiege. 1993. Problems and Strengths of Single-Parent Families: Implications for Practice and Policy. **Family Relations**. c.42 s.3: 277-285.

Rober, Peter. 2010. The Single-Parent Family and The Family Therapist: About Invitations And Positioning. **The Australian and New Zealand Journal of Family Therapy**. c.31 s.3: 221-231.

Robson, Karen. 2010. Changes in Family Structure and the Well-Being of British Children: Evidence from a Fifteen-Year Panel Study. **Child Indicator Research**. c.3: 65-83.

Roemer, K. Michael. 2010. Religion and Subjective Well-Being In Japan. **Review of Religious Research.** c.51 s.4: 411-427.

Ryan, M. Richard, Edward L. Deci. 2001. On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being. **Annual Review of Psychology**. c.52 s.1: 141–166.

Sabuncuoğlu, Osman, Meral Berkem. 2006. Bağlanma Biçemi ve Doğum Sonrası Depresyon Belirtileri Arasındaki İlişki: Türkiye'den Bulgular. **Türk Psikiyatri Dergisi**.c.17 s.4:252-258.

Sağlam, Mehmet. 2011. Boşanma Sürecinde Olan Ailelerdeki Çocukların Aile Algılarının ve Sorunlarının Resimler Aracılığı İle İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü.

Samsari, P. Eleni, Spyridon Georgios Soulis. 2019. Problem Solving and Resilience Self-Efficacy as Factors of Subjective Well-Being in Greek Individuals With and Without Physical Disabilities. **International Journal of Special Education.** s.33 c.4: 938-953.

Santrock, W. John. 2014. **Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi**. ed. Galip Yüksel. 13. bs. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.

Schroeder, H. David, Paul T. Costa. 1984. Influence of Life Event Stress on Physical Illness: Substantive Effects or Methodological Flaws? **Journal of Personality and Social Psychology**. c.46 s.4: 853–863.

Scrimgeour, B. Megan, Elizabeth L. Davis, Kristin A. Buss. 2016. You Get What You Get And You Don't Throw a Fit! Emotion Socialization and Child Physiology Jointly Predict Early Prosocial Development. **Developmental Psychology.** c.52 s.1: 102-116.

Seligson, L. Julie, Scott E. Huebner, Robert F. Valois. 2003. Preliminary Validation of the Brief Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale (BMSLSS). **Social Indicators Research**. c.61: 121–145.

Sevinç, Gülşah. 2016. Güvenli Bağlanma Düzeyi ve Benlik Kurguları İle Üniversiteye Yeni Başlayan Öğrencilerin Uyumu Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Sezer, Özcan. 2010. Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c.7 s.1: 1-19.

Soysal, A. Şebnem, Şahin Bodur, Elvan İşeri, Selahattin Şenol. 2005. Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. **Klinik Psikiyatri**. c.8: 88-89.

Stallings, C. Michael, Charlotte C. Dunham, Margaret Gatz, Laura A. Baker, Vern Bengtson. 1997. Relationships Among Life Events and Psychological Well-Being: More Evidence for a Two-Factor Theory of Well-Being. **Journal of Applied Gerontology**. c.16 s.1: 104-119.

Steele, Howard. 2015. Bowlby, John (1907–90). **The Encyclopedia of Clinical Psychology.** 1. bs. New Jersey: John Wiley & Sons Ltd.

Steinberg, Laurence. 2007. **Ergenlik**. ed. Figen Çok. 1.bs. Ankara: İmge Kitabevi.

Storksen, Ingunn, Epsen Roysamb, Turid L. Holmen, Kristian Tambs. 2006. Adolescent Adjustment and Well-Being: Effects Of Parental Divorce and Distress. **Scandinavian Journal of Psychology**. c.47: 75–84.

Suldo, M. Shannon, Scott E. Huebner. 2006. Is Extremely High Life Satisfaction During Adolescence Advantageous?. **Soc Indic Res.** c.78: 179–203.

Sümer, Nebi, Derya Güngör. 1999. Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örneklemi Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma**. Türk Psikoloji Dergisi**. c. 14 s. 41: 71-106.

Şahin, Mustafa, Betül Aydın, Serkan Volkan Sarı, Sezen Kaya, Havva Pala. 2012. Öznel İyi Oluşu Açıklamada Umut ve Yaşamda Anlamın Rolü. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. c. 20 s.3: 827-836.

Şencan, Buse. 2015. Bağlanma Örüntüleri ve Psikolojik İyilik Hali Arasındaki İlişkilerde Duygusal Şemalar, Duygusal Zorlanmaya Tolerans Ve Kişilerarası Beklentilerin Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şentürk Aydın, Rabia. Serap Nazlı. 2014. Yaşam Becerileri Eğitim Programının Boşanmış Aile Çocuklarının Uyum Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**. c.14 s.33: 127-153.

Şentürk, Ünal. 2008. Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**. c.4 s.14: 7-32.

Şimşek, Sinem. 2010. Ergenlerde Davranış Problemlerinin Anne-Babadan ve Öğretmenlerden Algılanan Duygusal İstismar Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. 2011. **Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması (TAYA)** Ankara: Afşaroğlu Matbaası http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/turkiyenin-aile-yapisi-arastirmasi-20111.pdf [06.02.2020].

_____. 2014. **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler Öneriler (TAYA).** Ankara: Araştırma ve Sosyal Politika Serisi 07. https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/67-turkiye-aile-yapisi-arastirmasi-2013-tespitler-oneriler.pdf [05.02.2020].

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (ASAGEM). 2010. **Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması.** Ankara: Manas Medya. https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/61-turkiyede-aile-degerleri.pdf [10.02.2019].

Tan, Hasan. 2000. Psikolojik Danışma ve Evlilik Sorunları. **Ortadoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tecrübi Psikoloji Çalışmaları. F.7**. 97-113.

Tanış, Z. İrem. 2014. Yetişkinlerde Bağlanma Stilleri ve Öfke Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tay, Loulis, Ed Diener. 2011. Needs and Subjective Well-Being around the World. **Journal of Personality and Social Psychology**. c.101 s.2: 354-365.

Tekin Epik, Meryem, Özal Çiçek, Selin Altay. 2017. Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Rolleri. **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**. c.17 s.38: 35-58.

Telef, B. Baki, Enes Ergün. 2013. Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluşlarının Yordayıcısı Olarak Öz-Yeterlik. **Kuramsal Eğitimbilim Dergisi**. c.6 s.3: 423-433.

The Children's Society and The University of York. The Good Childhood Report 2014.https://www.childrenssociety.org.uk/sites/default/files/publications/the_good_childhood_report_2014_-_final.pdf. .[26.04.2020].

Tian, Lili, Dushen Wang, Scott E. Huebner. 2015. Development and Validation of the Brief Adolescents' Subjective Well-Being in School Scale (BASWBSS). **Social Indicators Research**. c.120: 615-634. (Aktaran: Özdemir, Yalçın, Ali Serdar Sağkal. 2016. Ergenler İçin Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. **Ege Eğitim Dergisi.** c.17 s.2: 333-350.).

Tian, Lili, Huan Chen, Scott E. Huebner. 2014. The Longitudinal Relationships Between Basic Psychological Needs Satisfaction at School and School-Related Subjective Well-Being in Adolescents. **Social Indicators Research**. c.119 s.1: 353–372.

Tian, Lili. (2008). Developing Scale for School Well-Being in Adolescents. **Psychological Development and Education**. c.24 s.3: 100-106. (Aktaran: Özdemir, Yalçın, Ali Serdar Sağkal. 2016. Ergenler İçin Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. **Ege Eğitim Dergisi.** c.17 s.2: 333-350.).

Tok, Cansu, Ayşe Dilek Öğretir-Özçelik. 2018. Ergenlerin Ebeveyn Bağlanma Stilleri ile Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.** c.11 s.58: 570-579.

Tomás, M. José, Melchor Gutiérrez, Ana María Pastor, Patricia Sancho. 2020. Perceived Social Support, School Adaptation and Adolescents' Subjective Well-Being. **Child Indicators Research**. https://doi.org/10.1007/s12187-020-09717-9. [26.04.2020].

Topal, Mertcan. 2018. Çekirdek Aileye ve Tek Ebeveynli Aileye Sahip Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri İle Empatik Eğilimleri Arasındaki İlişki ve Sosyoterapi. Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Toros, Fevziye, Nursel Gamsız-Bilgin. 2003. Ailede Boşanma ve Anne-Baba Ölümünün, Çocuk Üzerindeki Etkileri. **Adli Tıp Dergisi**. c.17 s.2: 14-21.

Torun, Seren. 2007.Akran Baskısı Düzeyi Farklı Olan Lise Öğrencilerinin Karar Stratejilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Turan Cebeci, C. Simge. 2009. Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tuzgöl Dost, Meliha. 2004. Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

_____. 2007. Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c.22 c.22: 132-143 .

_____. 2010. Güney Afrika ve Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Öznel İyi Oluş ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. **Eğitim ve Bilim**, c.35 s.158: 75-89.

Tümkaya, Songül. 2011. Humor Styles and Socio-Demographic Variables as Predictors of Subjective Well-Being of Turkish University Students. **Education and Science**. c.36 s.160: 158-170.

Türk Dil Kurumu Sözlük. 2011. **Büyük Türkçe Sözlük**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.

Türkaslan, Nesrin. 2007. Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Baş Etme Yolları. **Aile ve Toplum Dergisi** c.3 s.11: 99- 107.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). 2012. **Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2011** Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. https://pedagojidernegi.com/wp-content/uploads/2017/10/Evlenme-ve-Bo%C5%9Fanma-%C4%B0statistikleri-2011.pdf [20.11.2019].

_____. **Aile Yapısı İstatistikleri**. https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=109&locale=tr [17.11.2019].

_____. **Temel İstatistikler: Mutluluk Kaynağı**. http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist [10.01.2020].

_____. **Temel İstatistikler: Türkiye Boşanma İstatistikleri**. http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist [25.11.2019].

Tüzün, Osman, Kemal Sayar. 2006. Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji. **Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi**. c.19 s.1: 24-39.

Uşaklı, Hakan. 2013. Eşinden Ayrılmış Annelerin Görüşü Açısından Çocuklarının Sorunları. **Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.** c.1 s.1: 195-208.

Varhan, Şerife. 2016. Orta Öğretim Düzeyindeki Tek Ebeveynli Sporcu Öğrencilerin 12 Haftalık Sportif Etkinliklerinin Saldırganlık ve Şiddet Eğilimi Düzeylerine Etkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Veenhoven, Ruut. 1991. Is Happiness Relative? **Social Indicators Research**, c.24 s.1: 1–34.

Verkuyten Maykel, Jochem Thijs. 2002. School Satisfaction of Elementary School Children: The Role of Performance, Peer Relations, Ethnicity, and Gender. **Social Indicators Research**. c.59. 203–228.

Wartner, G. Ulrike, Karin Grossmann, Elisabeth Fremmer-Bombik, Gerhard Seuss. 1994. Attachment Patterns at Age Six in South Germany: Predictability From İnfancy and Implications for Preschool Behavior. **Child Development**. c.65 s.4: 1014-1027.

Wilkinson, Ross. B. 2008. Development and Properties of the Adolescent Friendship Attachment Scale**. Journal of Youth Adolescence**. c.37: 1270-1279.

Willemsen, Eleanor, Kristin Marcel. 1996. Attachment 101 for Attorneys: Implications for Infant Placement Decisions. **Santa Clara Law Review**. c.36 s.2: 438-475.

Yakupoğlu, Anna Sirel. 2019. Ergenlerde Bağlanma Stilleri ve Benlik Algılarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yavuz, Çiğdem. 2006. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinde Öznel İyi Olma Hali, Psikiyatrik Belirtiler ve Bazı Kişilik Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yazıcı, Adem. 2019. Ergenlerde Duygusal Özerklik, Eylemlilik ve Arkadaşa Bağlanma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yazıcı-Çelebi, Gülin. 2017. Ergenlerde Sosyal Kaygı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. c.25 s.2: 1729-1736.

Yelda, Yıldız. 2017. Tek Ebeveynli Çocukların Yaşam Deneyimleri. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek. 2011**. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** 8.bs. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yıldırım, Neşide. 2004. Türkiye'de Boşanma ve Sebepleri. **Bilig.** c.28: 59-81.

Yıldız, Murat. 2012. Bağlanma Kuramı Açısından Yaşlılık Dönemine Genel Bir Bakış. **Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c.36 s.1: 1-30.

Yüksel, Özge. 2013. Kadınlarda Evlilik Uyumu ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki: Stresle Baş Etme Biçimleri ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumlarının Aracı Rolleri. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zeybekoğlu Dündar, Özge. 2018. **Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar**. ed. Nurşen Adak. 3. bs. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Zhang, Wuke, Mingliang Chen, Ying Xie, Zhen Zhao. 2018. Prosocial Spending and Subjective Well-Being: The Recipient Perspective. **Journal of Happiness Studies**. c.19: 2267–2281.

Zimmermann, Peter, Fabienne Becker-Stoll. 2002. Stability of Attachment Representations During Adolescence: The Influence of Ego-İdentity Status. **Journal of Adolescence**. c.25: 107–124.

EKLER

Ek 1. Bilgilendirilmiş Onay Formu

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

Ek 3. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği

Ek 4. Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeği

Ek 5. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği

Ek 6. Araştırma İzin Yazısı

Ek 7. Ölçek İzin Yazıları

Ek 1. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY FORMU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAY FORMU

Tez Konusu: "Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluş, Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin İncelenmesi"

"Bu araştırmayı yürüten **Beyza ŞANAL-GÜNGÖR** araştırmanın amacı, süresi, ne yapmam istendiği hakkında ayrıntılı sözlü ve yazılı bilgi vermiştir. Araştırmayla ilgili her soruyu kendisine sorabildim. Cevapları ve bana verilen bilgiyi anladım. Bu çalışmadan istediğim zaman çıkabileceğimi anladım. Bu araştırma sonuçlarının kullanılmasını kısıtlamayacağını; yayın, rapor ve benzeri bilimsel dokümanlarda kullanabileceğini kabul ediyorum"

Katılımcının Onayı: Evet ( ) **Hayır ( )**

Araştırmayı yapan* ben Beyza Şanal-Güngör*, araştırma sırasında etik ilkelere uymayı ve katılımcının kişisel verilerini korumayı kabul ediyorum.

Adres: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

E-Posta: **Tarih:**

Araştırmacının Onayı: Evet (X)

Ek 2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

YÜKSEK LİSANS TEZ ARAŞTIRMASI

Değerli katılımcılar, bu ölçekler araştırma amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler toplu olarak değerlendirilecek ve sadece Yüksek Lisans Tez çalışmasının amacına uygun olarak kullanılacaktır. Bu nedenle ölçeğe adınızı yazmanıza gerek yoktur. İçtenlikle vereceğiniz cevaplar araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Lütfen her bir maddeyi atlamadan işaretleyiniz. İlgi ve katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Beyza ŞANAL-GÜNGÖR. *Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi*

KİŞİSEL BİLGİ FORMU			
Cinsiyetiniz:			
1)Kız ( )	2) Erkek ( )		
Okulunuz:			
Devlet Okulu ( )	2) Özel Okul ( )		
Sınıf Düzeyiniz:			
1) 9.Sınıf ( )	2) 10. Sınıf ( )	3) 11. Sınıf ( )	4) 12. Sınıf ( )
Kaç Kardeşsiniz?			
1) Tek Çocuğum ( )		2) 1 Kardeşim Var ( )	
3) 2 Kardeşim Var ( )		4) 3 ve Daha Fazla Kardeşim Var ( )	
Babanız:			
1) Sağ ( )	2) Sağ Değil ( )		
Anneniz:			
1) Sağ ( )	2) Sağ Değil ( )		
Anne ve Babanız:			
1) Birlikte ( )	2) Ayrı ( )		
Anne ve Babanız Ayrı İse Yanında Kaldığınız Ebeveyniniz ya da Akrabanız Kimdir?:			
1) Anne ( )	2) Baba ( )	3) Anneanne/Babaanne ( )	4) Akraba ( )
Annenizin Eğitim Durumu Nedir?			
1) Okuryazar Değil ( )	2) Okuryazar ( )	3) İlkokul ( )	4) Ortaokul ( )
5)Lise ( )	6) Üniversite ( )	7) Yüksek Lisans ( )	8) Doktora ( )
Babanızın Eğitim Durumu Nedir?			
1) Okuryazar Değil ( )	2) Okuryazar ( )	3) İlkokul ( )	4) Ortaokul ( )
5) Lise ( )	6) Üniversite ( )	7) Yüksek Lisans ( )	8) Doktora ( )
Annenizin Size Karşı Olan Davranışlarını Genel Olarak Nasıl Tanımlarsınız?			
1)Sevgi Dolu/İlgili/Demokratik ( )		2) İlgisiz ( )	3) Otoriter ( )
Babanızın Size Karşı Olan Davranışlarını Genel Olarak Nasıl Tanımlarsınız?			
1)Sevgi Dolu/İlgili/Demokratik ( )		2) İlgisiz ( )	3) Otoriter ( )
Ekonomik Geliriniz Nasıldır?			
1) Düşük ( )	2) Orta ( )	3) Yüksek ( )	4) Çok Yüksek ( )

Ek 3. ERGEN ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ

ERGEN ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ

Yönerge: Aşağıda yer alan ifadelerin karşısında bulunan seçeneklerden size uygun olanını işaretlemeniz gerekmektedir. Aşağıdaki her bir ifadeyi okuyarak sağ taraftaki size en uygun kutuya (X) işareti koyunuz. Her ifadeyi bir kez değerlendirmelisiniz. Değerlendirmelerinizde hiç boş bırakmayınız.

	Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Ailem beni sever	( )	( )	( )	( )
2	Ailem beni destekler	( )	( )	( )	( )
3	Ailem bana saygı duyar	( )	( )	( )	( )
4	Ailem sağlıklı	( )	( )	( )	( )
5	İnsanlara karşı sabırlıyım	( )	( )	( )	( )
6	İnsanlara karşı hoşgörülüyüm	( )	( )	( )	( )
7	Genellikle neşeliyim	( )	( )	( )	( )
8	Genellikle güler yüzlüyüm	( )	( )	( )	( )
9	Hayatın tadını çıkartarak yaşarım	( )	( )	( )	( )
10	Hayatı doya doya yaşarım	( )	( )	( )	( )
11	Hayatı dilediğim gibi yaşarım	( )	( )	( )	( )
12	Sevdiklerimle beraberim	( )	( )	( )	( )
13	Sevdiklerimle yan yanayım	( )	( )	( )	( )
14	Arkadaşlarımla beraber vakit geçiririm	( )	( )	( )	( )
15	Dostlarımla beraberim	( )	( )	( )	( )

Ek 4. ERGENLER İÇİN KISA OKULDA ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ

ERGENLER İÇİN KISA OKULDA ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA:
Değerli gençler,
Aşağıda okul yaşantılarınızla ilgili bazı ifadeler bulunmaktadır. Sizlerden beklenen her bir ifadeyi dikkatli bir biçimde okumanız ve o ifadeye ne ölçüde katıldığınızı sizin için en uygun seçeneği işaretleyerek belirtmenizdir. Araştırmada sağladığınız katkılarınız için teşekkür ederiz.

Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Okulda derslerimde başarılıyım.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
2. Okuldaki kurallardan memnunum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
3. Okulda sunulan olanaklardan memnunum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
4. Öğretmenlerimle ilişkilerim iyidir.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
5. Sınıf arkadaşlarımla iyi geçinirim.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
6.Öğretmenlerim dersleri iyi işlerler.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
7. Okulda aldığım eğitimden memnunum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
8. Okulda verilen ödevlerden memnunum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
9. Okulumda, olumlu duygular yaşarım.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
10.Okulumda, olumsuz duygular yaşarım.	( )	( )	( )	( )	( )	( )

Ek 5. ERGENLER İÇİN ARKADAŞA BAĞLANMA ÖLÇEĞİ

ERGENLER İÇİN ARKADAŞA BAĞLANMA ÖLÇEĞİ

Yönerge: Aşağıda sizin kendinizi tanımlamanıza ilişkin 23 ifade bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin sizi ne kadar tanımladığını, ifadenin yanında verilen kutucuğu işaretleyerek (X) belirtiniz. Her ifade için yalnızca bir kutucuğu işaretleyiniz ve hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Maddeler	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bir başkasının arkadaşımın yerini alması çok zor olurdu.	( )	( )	( )	( )	( )
2. Stresli olduğumda arkadaşımın yanımda olmaması beni rahatsız eder.	( )	( )	( )	( )	( )
3. Arkadaşıma güvenebilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
4. Arkadaşım beni anlamadığında öfkelenirim.	( )	( )	( )	( )	( )
5. Arkadaşıma bağlı olmaktan hoşlanmam.	( )	( )	( )	( )	( )
6. Bu arkadaşlık sona ererse üzülürüm.	( )	( )	( )	( )	( )
7. Arkadaşımın sadık olduğunu biliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
8. Her zaman arkadaşıma bağlı kalacağımdan emin değilim.	( )	( )	( )	( )	( )
9. Arkadaşımın daha anlayışlı olmasını isterdim.	( )	( )	( )	( )	( )
10. Arkadaşımın beni üzen şeyleri bilmesine izin veririm.	( )	( )	( )	( )	( )
11. Arkadaşımla çeşitli konularda konuşabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
12. Arkadaşıma çok fazla yakın olmak beni endişelendirir.	( )	( )	( )	( )	( )
13. Zor durumlarla karşılaştığımda arkadaşımdan destek istemem.	( )	( )	( )	( )	( )
14. Arkadaşımla iletişim kuramadığım zaman, ona sinirlenirim.	( )	( )	( )	( )	( )
15. Kendimi arkadaşıma olmak istediğim kadar yakın hissetmiyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
16. Ters giden bir şeyler olduğunda arkadaşımı ararım.	( )	( )	( )	( )	( )
17. Arkadaşımın beni sevdiğini biliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
18. Kendimi arkadaşıma yakın hissediyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
19. Bu arkadaşlık olmasa, güç durumlarla başa çıkmam çok zor olurdu.	( )	( )	( )	( )	( )

Ek 6. ARAŞTIRMA İZİN YAZISI

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.23313110 26.11.2019
Konu : Araştırma İzni

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : a)MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2017/25 nolu Genelgesi.
b)11.11.2019 tarihli ve 1911110205 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık tezli yüksek lisans öğrencisi BEYZA ŞANAL GÜNGÖR'ün **"Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluş Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin İncelenmesi"** konulu çalışması kapsamında İlimize bağlı, ekli listede belirtilen okullarda uygulama talebi ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Dağıtım:
Gereği:
Yıldız Teknik Üniversitesi

Bilgi:
Çankaya, Sincan, Altındağ,
Keçiören, Pursaklar İlçe MEM

Adres: Emniyet Mah. Alparslan Türkeş Cad. 4/A
Yenimahalle/ANKARA
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Bilgi için: D. KARAGÜZEL
Tel: 0 (312) 212 36 00
Faks: 0 (312) 221 02 16

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden b0f5-67c3-3fbb-83a2-fb11 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 7. ÖLÇEK İZİN YAZILARI

ali eryılmaz <erali76@hotmail.com>
Alıcı: ben

21 Eki 2019 10:12

Prof. Dr. Ali ERYILMAZ
Yıldız Teknik Üniversitesi
Egitim Fakültesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ABD, Davutpaşa/ Istanbul TÜRKİYE
Email: erali76@hotmail.com
WEB: egitimpsikologu.com

Prof. Dr. Ali ERYILMAZ
Yildiz Technical University,
Faculty of Education
Psychological Counseling and Guidance, Davutpaşa/Istanbul Turkey
Email: erali76@hotmail.com
WEB: egitimpsikologu.com

Beyza Şanal Güngör <beyzasanaal@gmail.com>
Alıcı: yalcin.ozdemir, aliserdarsagkal

21 Eki 2019 Pzt 10:22

Sayın Prof. Dr. Yalçın OZDEMIR Hocam ve Dr. Öğr. Uyesi Ali Serdar SAGKAL Hocam,

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programında eğitim görmekteyim.Yüksek lisans programında tez çalışmama başladım. Tez konum: "Tek Ebeveynle ve İki Ebeveynle Yaşayan Ergenlerin Öznel İyi Oluş, Okulda Öznel İyi Oluş ve Arkadaşa Bağlanma Düzeylerinin İncelenmesi" dir. Tez danışmanım Prof. Dr. Fulya YÜKSEL-ŞAHİN'dir. Uyarlamış olduğunuz "Ergenler İçin Kısa Okulda Öznel İyi Oluş Ölçeğini' eğer izniniz olursa tezimde kullanmak istiyorum.

Saygılarımla.

Psikolojik Danışman Beyza ŞANAL GÜNGÖR

Ali Serdar Sağkal <aliserdarsagkal@gmail.com>
Alıcı: ben, yalcin.ozdemir

21 Eki 2019 Pzt 10:25

Merhabalar,
Ölçeği çalışmanızda kullanabilirsiniz.
Başarılar dileriz

Beyza Şanal Güngör <beyzasanaal@gmail.com>, 21 Eki 2019 Pzt, 10:22 tarihinde şunu yazdı:

hülya ercan <hulya.ekin@gmail.com>
Alıcı: ben

22 Eki 2019 Sal 12:19

Sayın Beyza Şanal Güngör, uyarlamasını yapmış oluğum "Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği"ni araştırmalarınızda kullanabilirsiniz.
Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.
Dr. Hülya Ercan

Not: Ölçek maddeleri ve puanlama bilgilerini ekli belgede bulabilirsiniz.

ÖZ GEÇMİŞ

Adı-Soyadı: Beyza ŞANAL GÜNGÖR

Akademik Unvan: Psikolojik Danışman

Doğum Yeri ve Tarihi: İstanbul 28/03/1995

E-mail: beyzasanaal@gmail.com

İŞ TECRÜBESİ

2018-2019	Psikolojik Danışman, MEB,
	Özel Ümraniye Madenler İrfan İlkokulu, İstanbul.
2019-..	Psikolojik Danışman, MEB,
	Özel Nene Hatun İlkokulu, Ankara.

EĞİTİM BİLGİLERİ

2017-2020	Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
	Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
2013-2017	Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
	Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık